

Digitale verhalen

Het fenomeen, de achtergronden en de cultuurhistorische duiding van websites met verhalen

<i>Naam</i>	Janneke Vos
<i>Studentnummer</i>	0420271
<i>Opleiding</i>	Master Cultuurgeschiedenis
<i>Cursus</i>	Masterthesis & stageproduct
<i>Eerste lezer</i>	Dhr. H. Henrichs
<i>Tweede lezer</i>	Dhr. T. Meder
<i>Datum</i>	08-08-2011
<i>Aantal woorden</i>	ca. 19.000

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van de masteropleiding Cultuurgeschiedenis van de Universiteit Utrecht. Het onderzoek waar verslag van wordt gedaan is in de zomer van 2011 verricht tijdens een onderzoeksstage bij het Meertens Instituut, afdeling Documentatie- en Onderzoekscentrum (DOC) Volksverhaal. Het idee voor dit onderzoek is afkomstig van Theo Meder, mijn stagebegeleider bij het Meertens Instituut. In deze scriptie wordt een aantal cultuurhistorische begrippen uitgewerkt en toegepast op het fenomeen dat in dit onderzoek centraal staat, namelijk de verhalensite.

Verhalensites zijn websites, bijna allemaal ontstaan in het afgelopen decennium, waarop verschillende typen verhalen verteld worden. Om in dit onderzoek opgenomen te worden, moesten de verhalensites of een persoonlijke herinnering, of een volksverhaal, of een canon of plaatsgebonden geschiedschrijving bevatten. Er is gezocht naar plaatsgebonden verhalensites, dus websites met een directe link naar bijvoorbeeld een stad, dorp, regio, kerk of museum. De beweegredenen voor het oprichten van de geïnventariseerde verhalensites zijn vervolgens geanalyseerd vanuit cultuurhistorische begrippen, zoals collectief geheugen, identiteit, globalisering en sociale cohesie.

Deze scriptie had echter niet in haar huidige vorm tot stand kunnen komen zonder een aantal mensen die ik hier graag wil bedanken. In de eerste plaats Theo Meder en het Meertens Instituut voor de prettige en inspirerende stageplaats in het algemeen, en Theo Meder voor de vakkundige en positieve begeleiding in het bijzonder. In de tweede plaats wil ik Hendrik Henrichs, docentbegeleider van de Universiteit Utrecht, bedanken voor de enthousiaste begeleiding, het inspirerend doceren bij de cursus *Immaterieel erfgoed* en voor flexibiliteit in drukke tijden. Daarnaast wil ik mijn zus Minke Vos en mijn vriend Ziv Ellous bedanken voor het kritisch doorlezen van mijn scriptie en het leveren van positief opbouwende kritiek. Ten slotte wil ik mijn ouders, broer en overige vrienden en vriendinnen bedanken voor hun luisterend oor en stimulerende aanwezigheid.

Janneke Vos

Augustus 2011

Inhoud

Inleiding.....	1
1 Cultuurhistorische begrippen – direct verklarend.....	3
1.1 Collectief geheugen/ideologie en identiteit	3
1.2 Geschiedenis vs. erfgoed	6
1.3 Canonisering.....	8
1.4 Authenticiteit, toerisme en place branding	9
1.5 Tot slot.....	11
2 Cultuurhistorische begrippen in de bredere context – indirect verklarend	12
2.1 Tot slot.....	14
3 De 28.900.000 verhalen van... Google	15
4 ‘Ik weet nog...’, ‘Er was eens...’ of ‘In 10.000 v.Chr....’.....	18
4.1 De persoonlijke herinnering.....	18
4.2 Volksverhalen	21
4.3 Canons en geschiedschrijving	23
4.4 Tekst, audio of video.....	26
4.5 Tot slot.....	28
5 ... Waarom? ... Daarom!.....	29
5.1 Doelstellingen verhalensites met persoonlijke herinneringen.....	30
5.2 Doelstellingen verhalensites met volksverhalen.....	33
5.3 Doelstellingen verhalensites met canons en geschiedschrijving.....	36
5.4 De rol van financiën	37
5.5 Tot slot.....	39
Conclusie.....	40
Literatuurlijst	43
Publicaties	43
Websites	44
Bijlage 1 – plaatsgebonden verhalensites.....	46
Bijlage 2 – verhalensites eerste inventarisatie.....	62

Inleiding

*'Numberless are the world's narratives. First of all, in a prodigious variety of genres, themselves distributed among different substances, as if any material were appropriate for man to entrust his stories to it: narrative can be supported by articulated speech, oral or written, by image, fixed or moving, by gesture, and by the organized mixture of all these substances; it is present in myth, legend, fable, tale, tragedy, comedy, epic, history, pantomime, painting (think of Carpaccio's Saint Ursula), stained glass window, cinema, comic book, news item, conversation. Further, in these almost infinite forms, narrative occurs in all periods, in all places, all societies; narrative begins with the very history of humanity; there is not, there has never been, any people anywhere without narrative; all classes, all human groups have their narratives, and very often these are enjoyed by men of different, even opposing culture: narrative never prefers good to bad literature: international, transhistorical, narrative is there, like life. – Roland Barthes, *The Semiotic Challenge* (1988, p.89)¹*

Verhalen zijn er altijd geweest en zullen er ook altijd zijn, aldus Barthes. Een belangrijke karaktertrek van verhalen is dat een verhaal altijd in combinatie met vier andere elementen voorkomt; de auteur, het medium, de maatschappij en het publiek. Zonder deze elementen zou een verhaal geen verhaal zijn.² Volgens Arthur Berger heeft het medium veel invloed op het soort verhaal dat wordt geproduceerd. In de jaren 1990 is er een nieuw, en nog altijd groeiend medium om verhalen te communiceren toegankelijk geworden voor het grote publiek: het internet. In dit onderzoek staat het internet en het gebruik van internet als medium om verhalen te communiceren centraal.

Er lijkt het afgelopen decennium in Nederland sprake te zijn van een trend in het oprichten van verhalenites: websites waarop verhalen verzameld en verteld worden. Verhalen komen in verschillende vormen op websites voor. Een website kan thematisch verhalen verzamelen, bijvoorbeeld oorlogsverhalen, immigratieverhalen of kinderverhalen. Een website kan informatie over een plaats verstrekken en hier en daar tussen openingstijden, adressen en bezienswaardigheden een verhaal bevatten. En soms is een website in het leven geroepen omdat men digitaal en publiekelijk persoonlijke herinneringen wilde verzamelen en vertellen. Websites kunnen plaatsgebonden zijn en het verhaal van een stad of provincie willen vertellen, waarbij de lokale of regionale geschiedenis vaak als 'verhaal' gepresenteerd wordt. Deze verhalen zijn soms rijk geïllustreerd aan de hand van (museum)collecties, monumenten, parken, natuurgebieden, steden, dorpen enzovoort. De bezoeker wordt niet alleen gestimuleerd om te lezen, maar ook om te beleven, te voelen, mee te doen en te schrijven. Er zijn websites vol persoonlijke herinneringen aan een tijd, een plaats of een gebeurtenis. Er zijn sites met fictie en non-fictie, met humor en anekdotes, met moppen en legenden, met volledige ingescande romans en geschiedenisboeken. Kortom, er komen steeds meer 'verhalen' bij op internet.

Het onderzoek waarvan hier verslag wordt gedaan, draait om deze verhalende websites. Het wil inzicht bieden in de beweegredenen achter de oprichting van dergelijke verhalenites. De centrale en leidende vraag in dit onderzoek luidt of er sprake is van een duidelijke trend in deze verhalenites? Zijn er duidelijke beweegredenen voor het oprichten van deze websites en zo ja, welke? Hoe valt deze trend te duiden vanuit cultuurhistorisch perspectief? Om deze vragen te kunnen beantwoorden is er eerst een inventarisatie gemaakt van de websites met verhalen die op internet te vinden zijn. Hierbij moet meteen de kanttekening worden gemaakt dat het aantal websites op internet in een voor inventarisaties niet bij te houden tempo verandert. Websites verouderen snel en raken om diverse redenen regelmatig in onbruik. Zo bestond aan het begin van dit

¹ A.A. Berger, *Narratives in Popular Culture, Media and Everyday Life* (Thousand Oaks/London/New Delhi 1997).

² Berger, *Narratives*, 15.

onderzoek (juni 2011) een canon van de Noordoostpolder en is deze inmiddels (augustus 2011) vervangen door de canon van Waterschap Zuiderzeeland.³ Ook komen er dagelijks nieuwe websites bij.

In hoofdstuk 1 en 2 is er aandacht voor de theoretische onderbouwing van dit onderzoek. Cultuurhistorische begrippen spelen op twee verschillende niveaus, direct en indirect, een verklarende rol. In de eerste plaats gebruiken de oprichters van websites zelf veel cultuurhistorische begrippen om het bestaan van de website te rechtvaardigen. Dit zijn de direct verklarende begrippen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan begrippen als collectief geheugen, erfgoed, geschiedschrijving, canons en toerisme. De instellingen die meegewerkt hebben aan een bepaalde website kunnen ook veelzeggend zijn als het gaat om de motieven die de oprichters zelf op de eerste plaats zetten. Een VVV (Vereniging voor Vreemdelingenverkeer) kan zich bijvoorbeeld nog zo mooi profileren met doelstellingen als erfgoedbehoud en educatie, uiteindelijk blijft het een op toeristen gerichte organisatie. Deze op de websites gebruikte begrippen staan centraal in hoofdstuk 1, met als kernbegrip identiteit.

Dat brengt de tweede vraag, en het tweede verklaringsniveau naar voren. Als de begrippen uit hoofdstuk 1 om identiteitsvorming draaien, waarom is het dan zo belangrijk om de eigen identiteit digitaal vorm te geven? Hiervoor moet worden gekeken naar verklaringen in de bredere context van de cultuurhistorische begrippen. Verklaringen op dit niveau (indirecte verklaringen) moeten gezocht worden in termen als globalisering, lokalisering en sociale cohesie. Grote begrippen die ook in de economie en politiek worden ingezet. Zijn dit de verklaringen voor de verhalensites, of is het toch simpelweg hobbyïsme dat in combinatie met de nieuwe digitale mogelijkheden voor plaatsgebonden verhalensites zorgt? Bovenstaande begrippen worden in hoofdstuk 2 uiteengezet. In hoofdstuk 3 zal verder in worden gegaan op de inventarisatie van de verhalensites, de ermee gepaard gaande problemen, de afbakening en de keuzes die aan deze afbakening ten grondslag liggen. Hoofdstuk 4 gaat dieper in op de verhalensites die binnen de afbakening vallen, het soort verhalen dat wordt gepresenteerd, de oprichting van de sites en de geografische spreiding. Er wordt eveneens gekeken naar een verband tussen de geografische spreiding en de initiatiefnemers aan de ene kant en het verhaaltje op een site aan de andere kant. In hoofdstuk 5 volgt een analyse van de websites met betrekking tot de beweegredenen achter hun oprichting, indien aanwezig. Het is mogelijk dat niet expliciet op een website vermeld staat waarom deze is opgericht, maar dat dit wel uit de context valt op te maken. Dat zal eveneens in de analyse worden meegenomen. Ook het verschil qua achterliggende gedachte tussen de sites onderling zal hier aan bod komen. Tot slot zal in de conclusie een antwoord op de hoofdvraag geformuleerd worden, waarbij beide verklaringsniveaus aan de orde zullen komen

³ www.regiocanons.nl/flevoland (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

1 Cultuurhistorische begrippen – direct verklarend

Collectief geheugen, geschiedenis, erfgoed, canons en toerisme

Zoals gezegd maken de oprichters van verhalenites zelf vaak gebruik van cultuurhistorische begrippen als ze over (de doelstellingen van) hun website praten. Ter illustratie zijn hier twee voorbeelden opgenomen. Op de site van het verhaal van Groningen zeggen de makers:

‘Door middel van verhalen en herinneringen wordt het cultureel erfgoed in Groningen gepresenteerd. Dit zijn verhalen over bijvoorbeeld historische objecten, kerken, gebeurtenissen, streektaal, monumenten, het Groninger landschap. De herinneringen kunnen uiteenlopende onderwerpen hebben zoals de komst van de tv, douche, cv of koopmannen die hun waar venten.’⁴

Op de site van het geheugen van Gieten is het volgende te vinden:

‘Het “Collectieve geheugen van Gieten” is een particulier initiatief zonder enig winstoogmerk. De site bestaat sinds 1 december 1998. De bedoeling van de site is om (oud) bewoners, huidige bewoners, maar ook nieuwkomers in Gieten, maar ook toevallige passanten terug te laten blikken op het “alledaagse leven” in het dorp Gieten. Daarvoor is het nodig dat bezoekers ook zelf meedoen aan de vergroting van die kennis door het insturen van verhalen en foto’s.’⁵

Groningen benadrukt het cultureel erfgoed van de stad, Gieten het collectief geheugen. Dit zijn de direct verklarende begrippen. Deze en andere begrippen komen als volgt in dit hoofdstuk aan de orde. In paragraaf 1.1 zullen de vraagstukken rondom het collectief geheugen, ideologie en identiteit onder de loep worden genomen. Belangrijk hierbij is de verhouding tussen deze drie begrippen en de rol van de vervagende tegenstelling tussen herinnering en geschiedenis. Paragraaf 1.2 gaat over de verschillen tussen geschiedenis en erfgoed. Omdat zowel geschiedschrijving als het koesteren van erfgoed een belangrijke rol speelt in de constructie van identiteit, is het van belang om hier naar het verschil tussen beide begrippen te kijken. Een bijzondere vorm van geschiedschrijving is in ongeveer één derde van de geïnventariseerde websites terug te vinden: een canon. Daarom is er in paragraaf 1.3 aandacht voor canonisering. Cultureel erfgoed en geschiedenis worden vaak door plaatsen ingezet om toeristen te trekken. Paragraaf 1.4 is daarom gewijd aan toerisme, *place branding* en het authenticiteitsvraagstuk.

1.1 *Collectief geheugen/ideologie en identiteit*

De term collectief geheugen wordt te pas en te onpas gebruikt. Een terechte vraag om hier te stellen is dan ook wat een collectief geheugen eigenlijk is, hoewel de kans dat er een sluitend antwoord op deze vraag bestaat klein is. Alon Confino definieert collectief geheugen als “the representation of the past and the making of it into a shared cultural knowledge by successive generations in “vehicles of memory”, such as books, films, museums,

⁴ www.hetverhaalvangroningen.nl/axelref_text/50 (Geraadpleegd 21 juli 2011).

⁵ www.geheugenvangieten.nl/subindex_1.htm (Geraadpleegd 21 juli 2011).

commemorations, and others.⁶ Collectief geheugen is bij Confino een manier om het verleden te verbeelden, met name op culturele en kunstzinnige wijze.

De term 'collectief geheugen' werd voor het eerst gebruikt door Maurice Halbwachs, die zelf de nadruk meer op de sociale kant van collectief geheugen legde. Hij stelde: 'It is in society that people normally acquire their memories. It is also in society that they recall, recognize, and localize their memories.' De nadruk op het sociale aspect was te danken aan de invloed van zijn collega, Émile Durkheim. Durkheim richtte zich in zijn studie op de processen die ten grondslag lagen aan sociale cohesie, en dan met name op de functie van sociale en culturele praktijken. Deze zorgden er volgens hem voor dat een individu in een groep kon integreren, waardoor sociale harmonie ontstond. Volgens Halbwachs speelde ook collectief geheugen een rol bij het bereiken van sociale harmonie en integratie.⁷ Dat deze gedachte nog steeds actueel is, komt naar voren in Dibbits e.a. als zij schrijven dat 'de erkenning van de historische canon van Nederland als representatie van het gemeenschappelijk verleden kan bijdragen aan de vorming van een collectief geheugen dat weer mede bepalend kan zijn voor de vorming van de nationale identiteit.'⁸ De historische canon van Nederland (2007) is een poging tot beïnvloeding van een collectief geheugen van een gemeenschap op nationaal niveau. Dit laat zich echter niet makkelijk beïnvloeden omdat een collectief geheugen volgens Dibbits e.a. bestaat uit eindeloos veel individuele geheugens met individuele interpretaties.⁹ De canon is tevens een voorbeeld van wat Assmann een mobiliserend symbool noemt. Volgens haar is de constructie van een collectief geheugen afhankelijk van de manier waarop historische gebeurtenissen worden ingezet in verhalen en worden gebruikt als mobiliserende symbolen.¹⁰ Assmann stelt voor om met verschillende soorten collectieve geheugens te werken, zoals familiegeheugen, interactief groepsgeheugen, en sociale, politieke, nationale en culturele geheugens.

Interactief groepsgeheugen en sociaal geheugen verdwijnen zodra degenen met de herinneringen verdwijnen. Het zijn persoonsgebonden vormen van geheugen. Het sociale geheugen werkt bottom-up en omvat de manier waarop historische gebeurtenissen worden waargenomen en herinnerd door individuen. Ze kunnen echter worden opgenomen in een top-down cultureel of politiek geheugen. Culturele en politieke geheugens zijn duurzamer en niet persoonsgebonden. Het culturele geheugen van een maatschappij is gebaseerd op instituties als bibliotheken, musea, archieven, monumenten, onderwijsinstellingen en instellingen die te maken hebben met de kunsten. Instituties die Confino *vehicles of memory* noemde. Ook immateriële zaken zoals ceremonies en feestdagen vallen volgens Assmann in deze categorie. Bij bestudering van het politieke geheugen kijkt men naar de rol van het geheugen in de constructie van collectieve identiteiten, constructies die vervolgens ingezet worden bij het aanzetten tot politieke actie.¹¹ Hierbij kijkt men dus naar de manier waarop historische verhalen ingezet worden als politieke mobiliserende symbolen. Collectief geheugen, stellen zowel Dibbits e.a. als Assmann, is een belangrijk instrument bij het construeren van identiteit.

De meningen over hoe 'identiteit' geduid moet worden, lopen in de wetenschap sterk uiteen. Rob van der Laarse benoemde het tot 'misschien wel het meest bedrieglijke woord van deze tijd.'¹² Volgens Hester

⁶ A. Confino, 'Collective Memory and Cultural History: Problems of Method', *American Historical Review* 102(5) (1997) 1386-1403, 1386.

⁷ A. Green, *Cultural History* (Basingstoke 2008) 86-87.

⁸ H. Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed en volkscultuur* (Amsterdam 2011), 81.

⁹ Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 60.

¹⁰ A. Assmann, 'Transformations between History and Memory', *Social Research* 75 (2008) 49-72, 67.

¹¹ Assmann, 'Transformations', 55-56.

¹² R. van der Laarse, 'Erfgoed en de constructie van vroeger', in: R. van der Laarse (red.) *Bezeten van vroeger* (Amsterdam 2005) 1-28, 20.

Dibbits is identiteit niet zo'n moeilijk of vaag begrip als vaak beweerd wordt. Zij stelt dat men bij identiteit denkt aan iets dat aan zichzelf gelijk blijft in alle omstandigheden, hoewel dat niet wil zeggen dat identiteit een statisch gegeven is. Nee, stelt Dibbits, 'integendeel, identiteiten veranderen voortdurend, maar het gaat erom dat identiteit als continuïteit wordt beleefd.'¹³ In feite is dit een versimpelde variant van de definitie die Simon Gunn geeft. Identiteit is volgens hem iets dat uniek is voor een bepaald individu of een bepaalde gemeenschap. Tegelijkertijd verwijst identiteit naar een onderscheidend element, namelijk datgene wat een individu of gemeenschap anders maakt dan andere individuen of gemeenschappen. En ook Gunn benadrukt het belang van continuïteitsbeleving. Identiteit kan zowel van binnenuit als van buitenaf gevormd worden, en is vaak het resultaat van een combinatie van beide krachten. Vanwege deze tegenstrijdigheden, en ook omdat wat identiteit betekent per persoon of gemeenschap kan verschillen, is identiteit een complex begrip. Het is, aldus Gunn, 'the product of a mélange of self-description, contemporary social and political discourse, and historically sedimented categories.'¹⁴

Gunn beargumenteert daarmee dat identiteit het product is van een politiek, sociaal en cultureel geheugen. (Nationale) identiteit wordt vaak geassocieerd met het begrip ideologie zoals dat in de volksmond gebruikt wordt, als een politieke beweegreden. In wetenschappelijke kring is het gebruik van ideologie in deze betekenis in de jaren 1960-1970 afgenomen. Daarvoor in de plaats kwam collectief geheugen als identiteitsvormende factor. Ideologie had, onder andere door de rol die het speelde in beide wereldoorlogen, een negatieve bijklank gekregen en raakte mede daardoor in onbruik. De verandering van ideologie naar collectief geheugen omvatte niet alleen het zoeken naar een synoniem, maar ook een herwaardering van het begrip. Deze herwaardering was volgens Assmann vooral te danken aan het gegroeide besef dat geschiedenis en herinnering beide constructies zijn en dat er dus niet meer gewerkt kon worden met tegenstelling tussen 'ware' geschiedenis en 'onware' herinneringen.¹⁵

Geschiedenis en herinnering hebben in de loop der tijd in verschillende verhoudingen tot elkaar gestaan. Tot aan de vroegmoderne tijd werden geschiedenis en herinnering met elkaar vereenzelvigd. De heersende klasse bepaalde wie en wat het herinneren waard was. Herinnering als geschiedenis verwees naar een collectieve identiteit die werd versterkt door de bestaande machtsstructuur, waarbij deze machtsstructuur in het proces van herinnering en identiteitsvorming werd gelegitimeerd en bevestigd in haar bestaansrecht.¹⁶ Dit denkbeeld over geschiedenis en herinnering raakte in onbruik. Vervolgens zetten historici tot ver in de twintigste eeuw herinnering en geschiedenis lijnrecht tegenover elkaar, zoals weergegeven in tabel 1.1:

¹³ H. Dibbits, 'Volkscultuur en identiteit', in: H. Dibbits e.a., (red.) *Splitsen of knopen* (Rotterdam 2009) 69-77, 69.

¹⁴ S. Gunn, *History and cultural theory* (Harlow 2006) 133-134.

¹⁵ Assmann, 'Transformations', 53.

¹⁶ Ibidem, 58.

Memory...	History...
... is an embodied form of memory.	... is a disembodied form of memory.
... stresses differences and exists in the plural.	... provides a universal frame and exists in the singular.
... is linked to the identity of an individual, a group, or institution.	... is disconnected from the identity of individuals, groups, or institutions.
... bridges the past, present, and future.	... separates the past from present and future.
... is highly selective, deploys forgetting.	... develops an event and impartial attention.
... creates values and meaning, and provides motivation and orientation for action.	... searches for truth and tries to suspend values, disconnected from action. ¹⁷

Tabel 1.1: Herinnering vs. geschiedenis

Bij de verschillen tussen erfgoed en geschiedenis in paragraaf 1.2 zal een aantal van deze elementen weer terugkomen. Deze scheiding tussen geschiedenis en herinnering hebben historici zelf aangebracht, onder andere om onderscheid te maken tussen hun vakbeoefening en de niet-wetenschappelijke manier van omgaan met het verleden. In 1989 concludeerde Peter Burke echter:

‘Neither memories nor histories seem objective any longer. In both cases we are learning to take account of conscious or unconscious selection, interpretation and distortion. In both cases, this selection, interpretation and distortion is socially conditioned.’¹⁸

Men beseft dat geschiedenis ook een constructie is, dat herinnering een geschiedenis heeft en dat geschiedenis een vorm van herinnering is.¹⁹ Als in dit onderzoek gekeken wordt naar de achterliggende beweegredenen bij de oprichting van verhalensites wordt eigenlijk gezocht naar een achterliggend collectief geheugen, of dat nou sociaal, cultureel, politiek of economisch is.

Het aanleggen van geheugensites vanuit de politiek zou een concrete manier kunnen zijn om een sociaal geheugen om te toveren tot een politiek geheugen. Maar tegelijkertijd zou een verhalensite een manifestatie van een cultureel geheugen kunnen zijn, zoals hetverhaalvan groningen.nl waarop allerlei culturele instellingen hebben samengewerkt om hun kennis op de website bijeen te brengen. Verhalensites kunnen zodoende onderdeel zijn van meerdere collectieve geheugens en daardoor bijdragen aan meerdere identiteiten. Aan de basis van de constructie van collectieve geheugens liggen geschiedenis(onderwijs) en cultureel erfgoed. De grens tussen deze beide begrippen werd eveneens scherp getrokken door historici. Is ook deze grens, net als die tussen geschiedenis en herinnering, aan het vervagen?

1.2 *Geschiedenis vs. erfgoed*

Volgens Lowenthal niet. Erfgoed vormt volgens hem de link tussen geschiedenis en identiteit, wat betekent dat cultureel erfgoed niet hetzelfde kan zijn als geschiedenis.²⁰ Van der Laarse stelt dat geschiedenis een analytisch begrip is en dat erfgoed een ervaringscategorie is, waarmee het eerder verwant is aan herinnering.²¹ Deze verwantschap valt ook af te leiden uit tabel 1.1. In deze tabel zijn een aantal kenmerken van herinnering te

¹⁷ Assmann, ‘Transformations’, 61.

¹⁸ Green, *Cultural History*, 83.

¹⁹ Assmann, ‘Transformations’, 62.

²⁰ D. Lowenthal, ‘Heritage and history. Rivals and partners in Europe’, in: R. van der Laarse (red.) *Bezeten van vroeger* (Amsterdam 2005) 29-39, 29.

²¹ Van der Laarse, ‘Erfgoed’, 10.

vinden die ook voor erfgoed gelden. Ook erfgoed legt de nadruk op verschillen en bestaat in het meervoud, omdat iedere gemeenschap zich eigen erfgoed toe-eigent. Ook erfgoed legt een link tussen heden, verleden en toekomst door iedere keer vanuit de vraag van het heden te zoeken naar bruikbare voorwerpen, tradities of gebeurtenissen uit het verleden ten behoeve van een toekomstig doel. Ook erfgoed is selectief in wat wel en niet wordt gebruikt. Vaak zijn het de positieve kanten van het verleden die worden uitgelicht terwijl de negatieve kanten minder op de voorgrond treden. Ook erfgoed creëert waarden en betekenis waar deze eerder niet bestonden.²² Erfgoed is volgens Lowenthal een aan persoonlijke voorkeuren en wensen aangepast verleden: ‘it is the past we glory in or agonize over, the past through whose lens we construct our present identity, the past that defines us to ourselves and presents us to others.’²³ Dit aanpassingsvermogen van erfgoed aan de vraag van de gebruiker heeft ervoor gezorgd dat historici erfgoed zagen als bewuste geschiedvervalsing.²⁴ Het paste allerminst binnen de historicistische benaderingswijze van historici, die de grens tussen echte geschiedenis en het gefabriceerde verleden dat erfgoed heet goed uit elkaar wilden houden.

Historici proberen aan de hand van bronnenonderzoek het verleden in zijn context te plaatsen, te begrijpen en weer te geven zoals het geweest is, inclusief de minder mooie kanten van dat verleden. Erfgoed daarentegen is een *declaration of faith*, in plaats van een weergave van het verleden. De verwantschap tussen erfgoed en religie zorgde ervoor dat historici erfgoed afschilderden als nostalgisch, escapistisch, triviaal, populistisch en geschikt voor commerciële uitbuiting,²⁵ kortom: gefabriceerd. In ‘Fabricating Heritage’ stelt Lowenthal dat erfgoed en geschiedenis niet met elkaar verward en vergeleken moeten worden, omdat het karakter van beide zo verschillend is. Erfgoed werd lange tijd door historici veroordeeld als bevooroordeeld. Lowenthal stelt dat geschiedenis en erfgoed beide bevooroordeeld zijn. Er wordt alleen met andere ogen naar deze eigenschap gekeken. Historici proberen zo min mogelijk vooroordelen op te nemen in hun werk, erfgoed probeert vooroordelen juist te versterken.²⁶

Wetenschappelijke geschiedschrijving heeft sinds de opkomst van de natiestaten een belangrijke positie ingenomen in het top-down beïnvloeden van collectieve geheugens, met name door middel van educatie. Het idee van geschiedenis als een ware weergave van het verleden is echter op losse schroeven komen te staan door onder andere de erkenning van het bevooroordeelde karakter van geschiedschrijving en de vervagende grens tussen herinnering en geschiedenis. De historicistische manier van geschiedbeoefening wordt in de 21^e eeuw nog verder ondermijnd door een gegroeide en gedemocratiseerde historische belangstelling. Dit is het duidelijkst zichtbaar in de sterk toegenomen belangstelling voor erfgoed. Ook in geheugenstudies is sprake van ‘democratisering’. Anderen dan wetenschappelijk geschoolde historici nemen het heft in handen om herinneringen per thema, periode of plaats te verzamelen of zelf op te schrijven. Dit kan leiden tot ongemakkelijke verhoudingen tussen historici en enthousiastelingen. Een goed voorbeeld is de uitspraak van Pim den Boer als hij stelt: ‘deze existentiële belangstelling [van amateur-historici] is zó groot dat men het overzicht kwijtraakt en dat het evenwichtig historisch inzicht verstoord wordt door de veelheid in toevallige verhalen en

²² D. Lowenthal, ‘Fabricating Heritage’, *History and Memory* 10(1) (1998) 5-24, 7-8.

²³ Lowenthal, ‘Heritage and history’, 29.

²⁴ Van der Laarse, ‘Erfgoed’, 9.

²⁵ K. Ribbens, *Een eigentijds verleden* (Hilversum 2002) 32.

²⁶ Lowenthal, ‘Fabricating Heritage’, 7-8.

persoonlijke getuigenissen.²⁷ Om toch top-down invloed uit te kunnen oefenen wordt de democratische historische belangstelling vanuit wetenschap en politiek op meerdere manieren geïnstitutionaliseerd, onder andere door middel van canonisering. Op deze manier worden geschiedenis en erfgoed bewerkt tot hapklare brokken die men zich kan toe-eigenen om vorm te geven aan de eigen identiteit. Maar wat houdt canonisering in?

1.3 Canonisering

Volgens Dibbits e.a. is canonisering niets anders dan een poging tot beïnvloeding van het culturele geheugen²⁸, met als doel identiteitsvorming en sociale cohesie.

‘De gezamenlijk acceptatie en kennis van een canon kan, zo is het idee, algemene kennis bevorderen en in de coherentie een identiteit vormende of bevestigende functie hebben, zowel op het niveau van groepen als op nationale schaal. De erkenning van de historische canon van Nederland als representatie van het gemeenschappelijk verleden kan bijdragen aan de vorming van een collectief geheugen dat weer mede bepalend kan zijn voor de vorming van de nationale identiteit.’²⁹

Dat de Canoncommissie dit ook voor ogen had bij het oprichten van de nationale geschiedenis canon blijkt op de site www.entoen.nu, waarop het doel van de canon wordt verwoord als het stimuleren van ‘het gebruik van de canon van Nederland in onderwijs en samenleving als verhaal van het land dat wij gezamenlijk bewonen.’³⁰ De historische canon van Nederland heeft primair een educatief doel. De oprichting van deze canon betekende echter het begin van een canonrage op regionaal en lokaal niveau, waarbij het gebruik van de canon in het onderwijs enigszins naar de achtergrond is verdwenen. Afhankelijk van wie de initiatiefnemer voor een canon is, voeren educatie, identiteitsvorming, geschiedschrijving, erfgoedbehoud of toeristische doeleinden de boventoon. Canons, die zelden uit particuliere initiatieven voortkomen, kunnen zodoende gezien worden als een vorm van beïnvloeding van de institutionalisering van historische belangstelling.

Van der Laarse ziet canonisering als een politiek proces. Volgens hem is het verdacht om te pleiten voor een canon, omdat canons impliciet het overwinnaarsperspectief laten zien.³¹ In het opstellen van de nationale geschiedenis canon is geprobeerd om met deze opvatting rekening te houden. De canon werd voor publicatie opengesteld voor kritiek en werkt met vensters die gesloten kunnen worden zodat er op een gegeven moment ook weer nieuwe vensters geopend kunnen worden. Desondanks is wat in een canon wordt opgenomen ‘afhankelijk van de historische, maatschappelijke en politieke context waarin een canon ontstaat en vormt een subjectieve afspiegeling van zijn tijd en machtsregimes.’³² Hoewel canons uitgaan van geschiedenis, vindt ook erfgoed regelmatig haar weg naar een canon, zoals de Liudgerlegende in de canon van Groningen.³³

²⁷ P. den Boer, ‘Geschiedenis, herinnering en “lieux de mémoire”’, in: R. van der Laarse (red.) *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005) 40-58, 47.

²⁸ Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 60.

²⁹ *Ibidem*, 81.

³⁰ www.entoen.nu/over (Geraadpleegd 18 juli 2011).

³¹ Van der Laarse, ‘Erfgoed’, 14.

³² Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 80.

³³ www.hetverhaalvangroningen.nl/person/id/212 (Geraadpleegd 21 juli 2011).

Canons worden niet alleen gebruikt om sociale cohesie te bevorderen. Een canon kan ook worden aangegrepen om identiteiten te versterken en op de kaart te zetten met het oog op cultuur/erfgoedtoerisme. Ook in het proces van *place branding*, een nieuwe trend in *place marketing*, kunnen (onderdelen van) canons een rol krijgen. Maar niet alleen canons, ook collectief geheugen, identiteit, erfgoed en geschiedenis spelen een rol bij het aantrekken van toeristen. Hoe dit werkt, wordt in paragraaf 1.4 uitgelegd.

1.4 *Authenticiteit, toerisme en place branding*

Volgens Van der Laarse is erfgoedtoerisme het gevolg van het zoeken naar authenticiteitsbeleving bij de toerist. Deze beleving is volgens Van der Laarse belangrijker dan daadwerkelijke authenticiteit. ‘Zelfs een monument van hoge authenticiteitswaarde (uitgedrukt in percentages oorspronkelijk materiaal) verliest immers in een “verpeste” omgeving al snel aan belevingswaarde.’³⁴ Om authenticiteitsbeleving te stimuleren, moet de cultuurtoeristische attractie aan een aantal basisvoorwaarden voldoen. In de eerste plaats is toegankelijkheid voor publiek heel belangrijk. Volgens Wil Munsters wordt de aantrekkingskracht van cultureel erfgoed primair bepaald door het gemak waarmee het te bereiken is. Dit is gunstig voor cultureel erfgoed op internet, zoals sommige verhalensites, aangezien bijna iedereen tegenwoordig kan beschikken over een computer met internet. De aantrekkelijkheid van materieel cultureel erfgoed wordt nog uitgebreid door voorzieningen als infrastructuur, dienstverlening en andere recreatiemogelijkheden in de buurt. Samen vormen deze zaken het cultuurtoeristisch product. Verschillende partijen hebben belang bij een goede exploitatie van dit product; het bedrijfsleven, toeristische organisaties zoals de VVV, overheden op alle niveaus van de samenleving en culturele instellingen.³⁵ Deze belangenorganisaties zullen in hoofdstuk 3 vaak terugkomen als initiatiefnemers van verhalensites.

Rondom authenticiteit zijn de nodige debatten gevoerd, onder andere om te bepalen wat wel en niet authentiek is, wanneer iets authentiek is, waarom het authentieke zo belangrijk is of het eigenlijk wel bestaat. Het is te veel om deze debatten hier weer te geven. Een belangrijke conclusie uit deze debatten is echter dat ‘het authentieke’ niet bestaat. De toekenning van het authenticiteitslabel aan een bepaald voorwerp, monument of culturele uiting zorgt ervoor dat eventuele authenticiteit onmiddellijk verloren gaat. Het label ‘authentiek’ verandert de betekenis en het belang van het authentieke, waardoor het ongemanipuleerde karakter ervan verdwijnt, wat juist de essentie van het authentieke zou moeten zijn.³⁶ Dit doet echter niets af aan de praktijk waarin men veel gebruikmaakt van het authentieke bij het zich toe-eigenen van culturele uitingen als erfgoed en zodoende een authentieke illusie voor zichzelf creëert.³⁷ Een voorbeeld hiervan is de annexatie van de sage van de Zeemeermin van Westenschouwen door Koudekerke, na afbraak van de toren van Westenschouwen in 1845.³⁸ Deze authentieke illusies zijn van belang om als plaats toeristen te trekken. Toegeëigd erfgoed alleen is niet genoeg om een plaats tot toeristische trekpleister te maken. Daarvoor is zowel *place marketing*, als actieve participatie van de toerist nodig. Volgens Gregory Ashworth is het namelijk de toerist die mede bepaalt wat erfgoed is door het als zodanig te erkennen. In de woorden van Van der Laarse:

³⁴ Van der Laarse, ‘Erfgoed’, 4.

³⁵ W. Munsters, *Cultuurtoerisme* (Leuven/Apeldoorn 1994) 49-50.

³⁶ R. Bendix, *In Search of Authenticity. The Formation of Folklore Studies* (Madison, Wisconsin 1997) 9.

³⁷ A. Skounti, ‘The authentic illusion’, in: L. Smith & N. Akagawa (red.), *Intangible Heritage* (London/New York 2009) 74-92, 77.

³⁸ W. de Blécourt e.a., *Verhalen van stad en streek* (Amsterdam 2010) 438.

‘Erfgoed op zichzelf is “waardeloos”. Het is de toerist die als amateur-semioticus steden en landschappen bezienswaardig *maakt*. Een monument moet er uitzien als een oud gebouw, een oud stadje behoort historisch te ogen, en een haven benodigt een paar vissersboten. De toeristenblik is daarom niet passief, maar stuurt de werkelijkheid. Het maakt plaatsen tot bestemmingen.’³⁹

De toerist bepaalt bij erfgoedtoerisme wat hij/zij relevant vindt en wat dus voor hem/haar als erfgoed geldt. Toeristen zijn op zoek naar twee tegenstrijdige belevingen. Aan de ene kant wensen zij een authenticiteitsbeleving. Aan de andere kant willen ze vermaak en afleiding en zijn in het kader daarvan bereid om het substitueert te accepteren, ondanks dat het authentieke element daarbij duidelijk mist.⁴⁰ Dat toeristen zich tevredenstellen met het surrogaat in plaats van het authentieke, betekent volgens John Urry een nog verdere verwijdering van de toerist ten opzichte van het authentieke.⁴¹ Authenticiteit is binnen het cultuurtoerisme een marketinginstrument geworden, een manier om een plaats, monument of culturele uiting van symbolische waarde te voorzien.⁴² *Place branding*, eveneens een marketinginstrument, maakt gebruik van authenticiteitslabels om ervoor te zorgen dat een plaats een merknaam wordt en zo meer economische waarde krijgt.

Het beeld dat een toerist van een plaats heeft, wordt op drie verschillende contactmomenten tussen plaats en (potentiële) toeristen gevormd. Om te beginnen zijn eerdere eigen ervaringen met een plaats van belang voor de beeldvorming. In de tweede plaats wordt het beeld van de plaats beïnvloed door de representatie ervan in onder andere films, boeken en schilderijen. De derde invloed is *place marketing*, waarbij het gaat om de impact van de opzettelijke manipulatie van het stadsbeeld vanuit beleidsmatig oogpunt om de toeristische blik van de bezoeker te sturen. *Place branding* is een poging om deze drie contactmomenten tussen bezoeker en plaats te beïnvloeden.

Ashworth noemt drie planmatige instrumenten om de uniciteit en zodoende de identiteit van een plaats te benadrukken. Deze instrumenten worden ook op internet veel ingezet. Het eerste is *personality association*, het verbinden van de plaats aan een bijzondere (non-)fictieve persoonlijkheid. De Olympos heeft zich vereenzelvigd met de goden uit de Griekse mythologie, Stavoren met het vrouwtje van Stavoren.⁴³ Associatie tussen een plaats en een persoon hoeft niet per se het gevolg te zijn van *place branding* door marketingorganisaties. Het kan ook voortkomen uit initiatieven van bijvoorbeeld een historische vereniging of spontaan voortvloeiën uit de verbeelding van de lokale bevolking. Het tweede instrument maakt gebruik van *signature buildings & design* waarbij de visuele kwaliteiten van gebouwen, monumenten of stedelijke planning in worden gezet om een plaats uniek en bezienswaardig te maken in de ogen van de toerist. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij het stedelijk ontwerp van Haussmann in Parijs en de Taj Mahal. Het derde instrument is *event hallmarking* waarbij de organisatie van een bepaald evenement in een plaats zorgt voor de opbouw van een specifieke merkassociatie. Deze merkassociatie heeft zowel met de inhoud van het evenement als met de organisator ervan te maken. Voorbeelden zijn de Olympische Spelen en Culturele Hoofdstad van Europa. Een goed voorbeeld van een poging tot *event hallmarking* door Den Bosch is te vinden op de website denbosch-cultuurstad.com, een initiatief uit 2009. Deze website is

³⁹ Van der Laarse, ‘Erfgoed’, 8.

⁴⁰ G.J. Ashworth, ‘Heritage and the Consumption of Places’, in: R. van der Laarse (red.), *Bezeten van vroeger* (Amsterdam 2005) 193-206, 201.

⁴¹ J. Urry, *The Tourist Gaze* (London/Thousand Oaks 2002, 2^e editie) 7.

⁴² Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 57.

⁴³ http://stavoren.nl/nl/vrouwtje_van_stavoren (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

opgericht om de kansen van Den Bosch te vergroten om in 2018 tot Culturele Hoofdstad van Europa te worden benoemd.⁴⁴ Het inzetten van (een combinatie van) bovenstaande instrumenten zet een plaats niet automatisch op de toeristische kaart. *Place branding* wordt volgens Ashworth pas een effectief marketinginstrument bij een gunstige samenloop van omstandigheden op sociaal, cultureel, politiek en economisch gebied. Als een plaats dan op het juiste moment haar *place branding*-instrumenten tevoorschijn tovert om van het moment gebruik te maken, zou dit kunnen leiden tot succesvolle *place branding*.⁴⁵ Ondanks de afwezigheid van gegarandeerd succes, zullen plaatsen er alles aan doen om zichzelf als aantrekkelijk en uniek te profileren met het oog op toeristen en inkomsten.

1.5 Tot slot

In dit hoofdstuk zijn de cultuurhistorische begrippen toegelicht die door de oprichters van websites veelal zelf worden gebruikt om de doelstellingen van een website toe te lichten, de directe verklarende begrippen. Deze begrippen zullen een rol spelen bij de analyse van de verhalenites die in bijlage 1 zijn te vinden. Een verklaring voor de opkomst van deze websites kan gevonden worden in toeristische beweegredenen, het koesteren van erfgoed, het construeren van een collectief geheugen en het bijdragen aan lokale, regionale of nationale geschiedschrijving. Dit hoofdstuk laat zien dat bij ieder van deze beweegredenen het kernbegrip in feite identiteit is. Verklaringen voor de vraag waarom de vormgeving van de eigen identiteit, ook digitaal, zo belangrijk is, moeten worden gezocht in termen als sociale cohesie, globalisering en lokalisering. Deze begrippen, en de onderlinge relatie tussen deze begrippen, worden in hoofdstuk 2 nader toegelicht.

⁴⁴ www.denbosch-cultuurstad.com/verhaal-achter-denbosch-cultuurstad.html (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

⁴⁵ G.J. Ashworth, 'The Instruments of Place Branding: How is it done?', *European Spatial Research and Policy* 16(1) (2009) 9-21.

2 Cultuurhistorische begrippen in de bredere context – indirect verklarend

Sociale cohesie, globalisering en lokalisering

In de inleiding werd al aangegeven dat de cultuurhistorische begrippen in hoofdstuk 1 niet voldoende zouden zijn om een verklaring te geven voor de oprichting van verhalensites. Daarvoor zijn ook cultuurhistorische begrippen in een bredere context nodig, of zoals dat in de inleiding werd genoemd, indirect verklarende begrippen. In dit hoofdstuk worden daarom de begrippen sociale cohesie, globalisering en lokalisering behandeld. Deze termen zijn nauw met elkaar verbonden en hebben met elkaar gemeen dat ze in veel verschillende contexten zijn terug te vinden. De nauwe verwantschap tussen deze begrippen is de reden dat deze apart in dit hoofdstuk aan de orde komen, ondanks dat ‘sociale cohesie’ ook in de doelstellingen van sommige websites terugkomt. Een voorbeeld hiervan is het Geheugen van West, verhalensite van de delen Nieuw- en Oud-West van Amsterdam (Geuzenveld, Slotermeer, Slotervaart, Osdorp, Bos en Lommer, Westerpark, Baarsjes, Oud-West en Hoofddorppleinbuurt):

‘Het Geheugen van West wil de sociale cohesie in Amsterdam-West versterken, wil bewoners uit hun (sociale) isolement halen, wil de geheugenfunctie van oudere bewoners verbeteren (reminiscentie) en wil meer verdraagzaamheid bij jong en oud door kennis en begrip van elkaar en van elkaars verleden.’⁴⁶

Deze website was aanvankelijk alleen gericht op Nieuw-West, maar heeft al vrij snel ook Oud-West omarmd. De website lijkt helder voor ogen te hebben wat zij met ‘sociale cohesie’ bedoelt. Ze streeft sociale cohesie na op de manier van Durkheim, namelijk als een sociaal-cultureel platform waardoor individuen in een groep kunnen integreren met als doel sociale harmonie.⁴⁷ Hans van Amersfoort noemt sociale cohesie echter ‘een term waarvan de inhoud op zijn minst sponsachtig te noemen is.[...] Abstract geformuleerd kunnen we zeggen dat sociale cohesie veronderstelt dat er mechanismen in de samenleving zijn [...] die ervoor zorgen dat de interactie tussen mensen en collectiviteiten binnen de samenleving voorspelbaar en daardoor ordelijk verloopt.’⁴⁸ Deze definitie van sociale cohesie is enigszins vaag. Niet heel veel duidelijker wordt de betekenis van sociale cohesie bij Green e.a. die het definiëren als

‘the property by which whole societies, and the individuals within them, are bound together through the action of specific attitudes, behaviours, rules and institutions which rely on consensus rather than pure coercion.’⁴⁹

De combinatie van beide definities maakt duidelijk dat sociale cohesie een verbond impliceert tussen het collectief en het individu, gebaseerd op vrije keuze en niet op overreding. Politieke bemoeienis lijkt dus niet de oplossing te zijn om sociale cohesie te versterken, hoewel de politiek sociale cohesie en de versterking daarvan vaak als retorische oplossing voor complexe problemen gebruikt, aldus Sjaak Koenis.⁵⁰ In hun artikel toetsen

⁴⁶ www.geheugenvanwest.nl/page/3/nl (Geraadpleegd 26 juli 2011).

⁴⁷ Green, *Cultural History*, 86-87.

⁴⁸ H. van Amersfoort, ‘Transnationalisme, moderne diaspora’s en sociale cohesie’, in: J. Lucassen & A. de Ruijter, *Nederland multicultureel en pluriform?* (Amsterdam 2002) 323-363, 335-336.

⁴⁹ A. Green, G. Janmaat & H. Cheng, ‘Social Cohesion: Converging and Diverging Trends’, *National Institute Economic Review* 215 (2011) R6-R22, R6.

⁵⁰ S. Koenis, ‘De secularisatie en politisering van cultuur’, in: J. Lucassen & A. de Ruijter, *Nederland multicultureel en pluriform?* (Amsterdam 2002) 47-84, 65-66.

Green e.a. de graad van sociale cohesie in een aantal Westerse landen vanuit de hypothese dat in de periode 1981-2005 de sociale cohesie verminderd is. Ze concluderen dat dit ook daadwerkelijk het geval is, behalve in de Scandinavische landen waar een lichte toename in sociale cohesie te zien valt. De basis van sociale cohesie is volgens Green e.a. afhankelijk van het politieke regime (liberaal, sociaal-democratisch etc.). De mate van sociale cohesie in Westerse landen hebben ze getest op basis van een drietal factoren. In de eerste plaats is dat het sociale en politieke vertrouwen. Sociaal vertrouwen is de bereidheid van mensen om te vertrouwen op andere mensen, ook mensen die ze niet kennen. Politiek vertrouwen is het vertrouwen in het parlement. De tweede factor is tolerantie voor immigranten, gemeten door middel van de vraag of men er bezwaar tegen zou hebben om immigranten als burens te hebben. Het derde element is conflict, de mate waarin men spanning meent waar te nemen tussen bepaalde sociale groepen onderling.⁵¹ De hoeveelheid maatschappelijk vertrouwen, tolerantie en spanning wordt door Green e.a. dus gezien als indicator van sociale cohesie.

Sociale cohesie was in het Westen lange tijd gebaseerd op de combinatie tussen de natiestaat en de daarmee gepaard gaande collectieve, nationale identiteit. De afgenomen sociale cohesie die Green e.a. in hun onderzoek constateerden, zou het gevolg zijn van een afgenomen nationaal identiteitsgevoel en afgenomen vertrouwen in en identificatie met de natiestaat. Men is nog zoekende naar een nieuwe basis voor sociale cohesie. Als oorzaak voor deze afname wordt onder andere globalisering genoemd. Globalisering zou doorwerken op sociaal, cultureel, economisch en politiek niveau.⁵² Er is sinds de jaren 1980 vanuit deze perspectieven veel geschreven over het begrip 'globalisering'. Het werd lange tijd gezien als een uniformerend proces waarbij communicatie van bovenaf de lokale bevolking beïnvloedde. Iedereen zou onderdeel worden van een en dezelfde *global city*. De angst hiervoor is ook terug te vinden in de Unescoconventie van 2003 met betrekking tot immaterieel erfgoed. De homogeniserende invloed van globalisering zou leiden tot 'grave threats of deterioration, disappearance and destruction of the intangible cultural heritage, in particular owing to a lack of resources for safeguarding such heritage.'⁵³ Uit de Unescoconventie blijkt een angst voor het verdwijnen van unieke culturele, regionale uitingen.

Volgens Magnus Andersson is het niet nodig om bang te zijn voor het verdwijnen van regionale, unieke culturele uitingen als gevolg van globalisering. Het afbrokkelen van de sociale cohesie heeft volgens hem juist geleid tot een terugkeer naar het regionale. In de woorden van Dibbits e.a.: 'Overall ter wereld zijn dezelfde hamburgers te krijgen en lijken dezelfde modetrends het straatbeeld te bepalen, maar er bestaat tegelijkertijd een groeiende belangstelling voor traditionele streekgerechten en streekdrachten.'⁵⁴ Hiermee geven ze aan dat globalisering gezorgd heeft voor een opleving van aandacht voor het eigen regionale. Andersson stelt dat globalisering, dat zeker zorgt voor verandering, juist niet gezien moet worden als een proces van homogenisering van het lokale. Zeker ook in combinatie met de moderne communicatiemiddelen en media wordt globalisering 'a non-linear, dialectic process in which the global and the local do not exist as cultural polarities but as combined and mutually implicating principles.'⁵⁵ Andersson legt sterk de nadruk op het aanpassen van globale invloeden

⁵¹ Green e.a., 'Social Cohesion', R9-16.

⁵² Ibidem, R7.

⁵³ <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf> (Geraadpleegd 26 juli 2011).

⁵⁴ Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 79.

⁵⁵ M. Andersson, 'Provincial Globalization: The Local Struggle of Place-Making', *Culture Unbound*, 193-214, 193-195.

aan de lokale wensen. Dit idee is ook terug te vinden bij Dibbits e.a. als zij het hebben over ‘glocalisering’, het proces, waarbij interactie optreedt tussen het globale en het lokale.

Glocalisering laat een positievere en andere insteek zien dan het doemscenario van de Unescoconventie. Het houdt in dat de angst voor het Unescoscenario heeft geleid tot een poging om ‘door middel van de versterking van de eigen regionale of lokale identiteit en cultuur te trachten tegenwicht te bieden.’ Het eigene kan zich op veel verschillende manieren manifesteren, bijvoorbeeld door middel van taal, eten, dialect, muziek en verhalen. Een voorbeeld hiervan is de Zeeuwse Klapbank. De Klapbank probeert de websitebezoeker ervan te overtuigen dat het Zeeuwse dialect de moeite waard is, en ‘dat het goed is dit stukje immaterieel erfgoed te koesteren, te bewaren en te stimuleren.’⁵⁶ Het is een voorbeeld van de manier waarop men op individueel, lokaal en regionaal niveau de globaliseringstrend oppikt en aanpast aan de eigen regels en ideeën. Hierdoor twijfelen ook Dibbits e.a. aan de gedachte dat de mogelijkheid om overal ter wereld toegang te hebben tot Facebook en Coca Cola zou leiden tot homogenisering.⁵⁷

2.1 Tot slot

Sociale cohesie is op maatschappelijk niveau een begrip van belang. Uit de studie van Green e.a. blijkt dat de sociale cohesie in Westerse landen in de periode 1981-2005 is afgenomen. De oorzaak voor de afname van sociale cohesie wordt onder andere gezocht in het proces van globalisering. Dit heeft gezorgd voor het afbrokkelen van de op de natiestaat gestoelde nationale identiteit. Maar dat is niet het enige. Ook heeft globalisering gezorgd voor een angst van verlies van het regionale, lokale en het eigene zoals blijkt uit de Unescoconventie van 2003. In het geval van deze conventie heeft men zich gericht op het immateriële erfgoed wat ten onder dreigde te gaan in het globaliseringsgeweld. Niet voor niets werd de nationale historische canon ingesteld. In het rapport *De stand van educatief Nederland* uit 2005 dat de aanzet gaf voor het samenstellen van de geschiedenis canon, werd gesproken over het belang van goed onderwijs in de Nederlandse geschiedenis en cultuur met het oog op de integratieproblematiek.⁵⁸ De komst van immigranten met eigen culturen en met een sterk op religie gebaseerde (moslim)identiteit leidde tot de vraag wat de nationale identiteit van Nederland inhield. Naast de nog altijd levende angst voor Ronald McDonald en Disneyficatie, ontstond de angst voor islamisering die met name in stedelijke gebieden met veel verschillende culturele groeperingen steeds sterker meeging spelen in het afgelopen decennium.

Sinds een paar jaar zijn er echter tegengeluiden te horen die stellen dat globalisering weliswaar tot verandering leidt, heeft geleid en zal leiden, maar dat deze verandering niet hoeft te leiden tot angst voor verlies van het eigene. In plaats daarvan is er sprake van een heroriëntatie op dit eigene, op het lokale, op het regionale om tegenwicht te kunnen bieden aan de alomtegenwoordigheid van McDonalds en aan de dreiging van niet-westerse culturen. Terugkeer naar de streekgerechten, zoals Dibbits e.a. het verwoordde. Maar ook terugkeer naar bijvoorbeeld de eigen taal, ambachten, dans- en zangvormen. Hoe, en of er een rol voor verhalen in dit proces van glocalisering is, zal in hoofdstuk 5 aan de orde komen. Eerst zal nu in hoofdstuk 3 de aandacht worden gericht op de inventarisatie van de verhalensites.

⁵⁶ www.zeeuwseklapbank.nl/ (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

⁵⁷ Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 90.

⁵⁸ www.entoen.nu/doc/Canonrapport_A.pdf (Geraadpleegd 8 augustus 2011).

3 De 28.900.000 verhalen van... Google

Afbakening en toelichting bij een inventarisatie

Het citaat van Barthes aan het begin van de inleiding liet zien dat vrijwel alle tekst als narratief kan worden beschouwd. Dat in combinatie met het steeds groeiende aanbod van internetpagina's, bezorgt de internetsurfer een tafereel als het volgende. Bij invoering van de zoekterm 'verhaal van' in de zoekmachine Google heeft Google in 0.13 seconden 28.900.000 resultaten gevonden.⁵⁹

Het uitgangspunt van dit onderzoek was het maken van een inventarisatie van websites van het type 'het verhaal van...' en het uitzoeken van de mogelijke beweegredenen voor de oprichting van zulke websites. Op de verhalensites waar naar gezocht werd, werd bij voorkeur het verhaal van een plaats (stad, provincie, dorp, regio) verteld. Inspiratiebron voor het onderzoek was het bestaan van sites als 'het Geheugen van Oost'⁶⁰ (Amsterdam) en 'het Verhaal van Groningen'⁶¹. Het bestaan van deze websites deed vermoeden dat er nog meer van dergelijke sites te vinden moesten zijn. En zo ja, dan was de eerste vraag uiteraard welke websites er nog meer waren met een vergelijkbare inhoud. Dat wil zeggen websites die draaiden om een verhaal. Tijdens de surftocht over internet naar zulke sites kwamen er inderdaad veel verhalensites naar boven. Hoewel het onderzoek in principe om plaatsgebonden sites draaide, werd bij de allereerste inventarisatie ook gekeken naar andersoortige verhalensites om een beeld te krijgen van het algemene verhalensite-aanbod. In de categorie websites met herinneringen zijn er bijvoorbeeld veel voorbeelden van sites met oorlogsherinneringen, migrantenverhalen en vrouwengeschiedenissen. Persoonlijke herinneringen aan een pijnlijke tijd, een vergeten tijd, de kleine, mooie momenten die in een over het algemeen sombere periode te vinden zijn, enzovoort. Op deze websites wordt geprobeerd om de niet gehoorde stemmen alsnog te laten klinken, om trauma's te bespreken en om de herinneringen te bewaren voor het nageslacht. Herinneringen bezitten een sterk non-fictief element. Er zijn ook veel sites met een sterk fictief verhalend element. Van kinderverhalen, gedichten, anekdotes, moppen, sprookjes van Grimm, Andersen en 1001 nacht, tot aan websites met volledig ingescande romans. Sites van dit type die bij de eerste inventarisatie gevonden zijn, zijn in bijlage 2 opgenomen. Om de schijnbare eindeloosheid van de inventarisatie toch in te perken, was een afbakening nodig. De websites die binnen deze afbakening vallen, moesten minstens aan twee eisen voldoen.

De eerste eis was de eis van plaatsgebondenheid. Met 'plaatsgebonden' worden de websites bedoeld die een directe connectie hebben met een dorp, een stad, een monument, een museum, een provincie, een wijk of een streek. Deze locaties moeten binnen (of uiterlijk op) de Nederlandse grenzen vallen. De sites die in de inventarisatie van bijlage 1 zijn opgenomen, zijn gerangschikt naar provincie om zo het plaatsgebonden element helder naar voren te laten komen. Deze sites bevatten allemaal verhalen. De tweede eis was de eis dat de verhalen op de verhalensites binnen een bepaald verhaaltipe zouden passen. Dat moest een van de volgende drie verhaaltipes zijn. Ten eerste zijn de lokale en regionale canons opgenomen in dit onderzoek. Algemeen kenmerk van een canon is dat de geschiedenis van een stad of streek verteld wordt aan de hand van een aantal vensters. Deze geschiedenis wordt vaak gepresenteerd als 'het verhaal' van een bepaald gebied. Het aantal vensters varieert

⁵⁹ www.google.com (Geraadpleegd 1 juli 2011).

⁶⁰ www.geheugenvanoost.nl/ (Geraadpleegd 24 juni 2011).

⁶¹ www.hetverhaalvangroningen.nl/ (Geraadpleegd 24 juni 2011).

van zestien in de canon van Flevoland⁶² tot aan maximaal vijftig vensters in de canon van Oss⁶³ en nog vele andere canons. Een aantal plaatsen heeft in plaats van een canon een tijdlijn opgericht, gebaseerd op dezelfde tijdvakken als de canons, zoals ‘de tijdmachine van Tilburg’⁶⁴ en ‘de tijdlijn van Vlaardingen’⁶⁵. Deze verschillen in een aantal opzichten van canons. Zie voor verdere uitleg van dit verschil paragraaf 4.3.

Een tweede verhaalttype dat binnen de onderzoeksgrenzen valt is de plaatsgebonden persoonlijke herinnering. Het plaatsgebonden element is hierboven al uitgelegd. Websites met persoonlijke herinneringen werken vaak als het Geheugen van Oost van Amsterdam. Op deze website worden herinneringen van (oud-) buurtbewoners aan de buurt verzameld. Dat kunnen herinneringen aan zowel het verleden als hedendaagse herinneringen zijn. In het geval van het Geheugen van Oost is de volledige website gewijd aan dergelijke herinneringen. Er zijn ook websites waarbij herinneringen een klein onderdeel vormen. Ook de gevonden plaatsgebonden websites met een klein herinneringsgedeelte zijn in het onderzoek opgenomen.

Een derde verhaalttype waarnaar gezocht is, zijn de plaatsgebonden volksverhalen. Dit zijn hoofdzakelijk sagen en legenden, met af en toe plaatsgebonden moppen en anekdotes. Er bestaan websites zoals www.verhalenbank.nl of www.beleven.org waarop veel volksverhalen te vinden zijn, dus ook de plaatsgebonden sagen en legenden. Deze websites zijn echter niet in het onderzoek opgenomen, omdat de website op zich niet plaatsgebonden is, hoewel er wel plaatsgebonden verhalen op terug te vinden zijn. Wat wel binnen deze categorie valt, zijn de websites die vanuit een plaats zijn opgericht (of dat de VVV is, of de plaatselijke historische vereniging, dat maakt in dit geval weinig uit) waarop een plaatsgebonden volksverhaal (sage of legende) wordt verteld.

De gevonden websites zijn in de eerste plaats ingedeeld naar provincie, en in tweede instantie naar de drie hierboven vermelde verhaaltypen (zie bijlage 1). Niet opgenomen in dit onderzoek zijn weblogs, forumdiscussies, verhalen uit sociale media als facebook, hyves, twitter en LinkedIn, en de romans en studieboeken die overgezet zijn op internet. Ook wikipedia, hoewel een rijke bron aan verhalen, is niet opgenomen in dit onderzoek tenzij een plaats een eigen wikipedia heeft opgericht als verhalensite, zoals Delft dat heeft gedaan.⁶⁶ Bijlage 2 is, net als bijlage 1 ingedeeld in een aantal categorieën. De legenda die bij deze eerste indeling hoort, ziet er als volgt uit:

Categorie	Verhaalttype
1	Site met plaatsgebonden (persoonlijke) herinneringen/verhalen
2	Site met niet-plaatsgebonden (persoonlijke) herinneringen/verhalen
3	Site met plaatsgebonden volksverhalen (sagen, legenden, sprookjes etc.)
4	Site met niet-plaatsgebonden volksverhalen (sagen, legenden, sprookjes etc.)
5	Site met (kinder)verhalen (fictie)
6	Site met een canon of geschiedschrijving over een bepaalde stad
7	Site met oorlogsherinneringen
8	Site met verhalen/herinneringen van immigranten of andere ‘buitenbeentjes’

Tabel 3.1: Legenda categorisering bijlagen verhalensites

⁶² www.regiocanons.nl/flevoland/flevoland (Geraadpleegd 22 juni 2011).

⁶³ www.ossecanon.nl (Geraadpleegd 22 juni 2011).

⁶⁴ www.tijdmachinetilburg.nl/ (Geraadpleegd 1 juli 2011).

⁶⁵ www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/tijdlijn (Geraadpleegd 1 juli 2011).

⁶⁶ www.wikidelft.nl/index.php?title=Categorie:Verhalen_in_de_buurt (Geraadpleegd 1 juli 2011).

Aangezien het onderzoek toegespitst is op plaatsgebonden websites, zijn de verhalenites uit de categorieën 1, 3 en 6 overgebleven. De websites in bijlage 1 zijn daarom in de eerste plaats op provincie en in de tweede plaats op verhaaltipe ingedeeld. De rangschikking naar provincie in deze eerste bijlage levert de volgende aantallen websites op:

Provincie	Aantal websites	Provincie	Aantal websites
Noord-Holland	44	Limburg	16
Zuid-Holland	27	Overijssel	16
Noord-Brabant	22	Groningen	13
Zeeland	20	Drenthe	12
Gelderland	20	Flevoland	9
Utrecht	18	Friesland	7
Totaal: 224			

Tabel 3.2: Aantal plaatsgebonden verhalenites per provincie

In totaal bevat dit onderzoek 224 plaatsgebonden websites in bijlage 1 en 327 websites in bijlage 2. In tabel 3.2 zijn de websites van de drie verhaaltipes per provincie samengenomen. Noord-Holland steekt met kop en schouders boven de overige provincies uit qua aantal plaatsgebonden verhalenites. In bijlage 1 is te zien hoe de verhalenites verdeeld zijn over de provincies. In Overijssel zijn bijvoorbeeld geen websites aangetroffen met persoonlijke herinneringen en in Flevoland geen websites met volksverhalen. Een volgende stap in het onderzoek was dan ook te kijken welk soort verhalen er op de websites te vinden waren en hoe deze verdeeld waren over de provincies. Daarbij kwam ook de vraag op hoe, en vanuit welk initiatief, de verhalen waren verzameld en op papier, audio of video terecht waren gekomen. Inzicht in wie de initiatiefnemers zijn, is namelijk belangrijk om te kunnen verklaren welk type verhaal er op een site komt en om te bepalen waarom sites zijn opgericht. Op deze vragen zal in het volgende hoofdstuk verder worden ingegaan.

4 'Ik weet nog...', 'Er was eens...' of 'In 10.000 v.Chr....'

Herinneringen, volksverhalen en geschiedschrijving: soorten verhalen op verhalensites

In hoofdstuk drie is beschreven langs welke lijnen de website-inventarisaties van bijlagen 1 en 2 tot stand zijn gekomen, welke keuzes er gemaakt zijn om het onderzoeksmateriaal af te bakenen en hoeveel plaatsgebonden sites er per provincie gevonden zijn (zie tabel 3.2). In dit hoofdstuk wordt een aantal aspecten van het onderzoek verder uitgewerkt. Om te beginnen zal worden gekeken hoe de verhalensites per verhaalttype over de provincies zijn verdeeld. Dus hoe vaak komt een site met persoonlijke herinneringen, met volksverhalen of met een canon in een bepaalde provincie voor? Ook wordt gekeken naar de initiatiefnemers van de websites. Is een site opgericht door een particulier, een stichting, de gemeente, een historische vereniging of vanuit een heel ander initiatief? Is de site een opslagplaats voor onderzoeksresultaten, een project, een actieve verzamelpoging of is het verhaal onderdeel van de geschiedenis van een plaats en wordt het daarom op de site vermeld? Ook zal gekeken worden naar het verschil tussen geschreven verhalen, te beluisteren verhalen (audio) en te bekijken verhalen (video). Met name in de laatste paar jaar is er veel aandacht gekomen voor *oral history*, met een aantal grote projecten tot gevolg. Is er alleen audio- en videomateriaal op de sites die voortvloeien uit een project of komen opnames ook voort uit andere initiatieven?

4.1 *De persoonlijke herinnering*

De gevonden verhalensites zijn ingedeeld naar provincie en vervolgens naar verhaalttype (zie bijlage 1). De eerste categorie bestaat uit websites met persoonlijke herinneringen en verhalen. Deze verhalen worden niet door historici geschreven, maar worden vrijwel altijd aangeleverd door enthousiaste (oud-)inwoners of bezoekers van de plaats waar de website aan verbonden is. Niet alle verhalen en websites zijn strak in een bepaalde categorie in te delen. Sommige verhalen neigen meer naar een vorm van geschiedschrijving vanuit persoonlijk perspectief, zoals op de website van de Stichting de Oude Kerk in Amsterdam, www.gravenopinternet.nl. Deze website richt zich op het schrijven van de geschiedenis achter de graven in de Oude Kerk. Kerkbezoekers en geïnteresseerden worden echter opgeroepen om ook een eigen bijdrage te leveren aan het schrijven van het verhaal achter deze graven. In dit geval zijn de graven de aanleiding tot het schrijven van verhalen en het aanvullen van informatie. Maar dat is niet bij iedere website met persoonlijke verhalen het geval.

Soms worden persoonlijke herinneringen en verhalen op een site verzameld naar aanleiding van een project, een bepaald thema, voorwerpen, afbeeldingen of monumenten (zoals de graven in bovenstaand voorbeeld). De website www.urkinoorlogstijd.nl herbergt bijvoorbeeld momenteel (4 juli 2011) vijf herinneringen aan Urk in oorlogstijd. De oorlogstijd is hier het thema, naar aanleiding waarvan de verhalen over Urk geschreven zijn. www.buurtbankbrabant.nl is een website met een thematisch veelzijdiger aanbod dan de oorlogssite van Urk. Op deze Brabantse site worden verhalen gepubliceerd naar aanleiding van voorwerpen, gebouwen, documenten en foto's.

Een heel duidelijk voorbeeld van een websitetype waarin de persoonlijke herinnering centraal staat, zijn de websites met in de url 'geheugen'. Dit staat garant voor een website met als belangrijkste onderdeel de herinneringen aan de plaats in kwestie. Zo ook bij de website www.geheugenvangieten.nl. Deze website is in 1998 opgericht door (oud-)inwoners van het Drentse dorpje Gieten. De site bestaat, zo meldt men trots, inmiddels uit meer dan zeshonderd verhalen en groeit nog steeds. De oprichters van het geheugen van Gieten

hebben zich het doel gesteld om mensen terug te laten kijken op het ‘alledaagse’ leven van Gieten. Daarom staat de website volledig in het kader van persoonlijke herinneringen. Interessant aan deze particulier opgerichte website is ook het financiële aspect. Sinds 1 januari 2011 is voor deze site de subsidiekraan dichtgedraaid. Om de kosten toch te kunnen dekken heeft men een oproep gedaan aan iedereen die de website belangrijk vindt om ‘Vriend van het Collectieve Geheugen van Gieten’ te worden. Met particuliere bijdragen wordt de website draaiende gehouden. Ook het onderhoud en de hosting van de site gebeurt particulier. Andere plaatsen die een geheugensite hebben, zijn: Heemskerk, Heiloo, Zuid-, Noord-, West- en Oost-Amsterdam, Almere, Flevoland en Tilburg. Deze geheugensites, in feite een subcategorie binnen de verhalenites, staan hoofdzakelijk in het teken van ‘het verhaal’. Op veel andere sites waar plaatsgebonden (volks)verhalen te vinden zijn, neemt het desbetreffende verhaal een veel kleinere plaats in.⁶⁷ Op de bovengenoemde geheugensites zijn de herinneringen de voornaamste bestaansreden van de websites.

Hoewel de website van Gieten de effectiviteit van een particulier initiatief laat zien, zijn veel verhalenites het gevolg van een breder, en later, initiatief. Tabel 4.1 laat zien uit welke initiatieven en in welk jaar de geheugensites zijn opgericht.

Geheugen van...	Opgericht in:	Opgericht door:
Gieten	1998	Particulier: Henk Alting, Harrie Kloose, Harry Driever en Jan Karstens
Heemskerk	2005	Project 2005-2010 gemeente Heemskerk
Heiloo	2006	Werkgroep Bibliotheek en Stichting Ouderenwerk Heiloo
Zuid-Amsterdam	2003	Stichting Geheugen van Plan Zuid
Noord-Amsterdam	2009	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord
West-Amsterdam	2004	Stichting Geheugen van West & Stichting De Brug
Oost-Amsterdam	2003	Amsterdams Historisch Museum
Almere	2005	Per Adres Almere, Horen Zien en Schrijven, Stichting Historisch Almere, Stadsarchief Almere, Bibliotheek Almere en De Schoor (welzijnswerk Almere)
Flevoland	2008	Nieuw Land Erfgoedcentrum i.s.m. Landschapsbeheer Flevoland
Tilburg	2004	Stadsmuseum Tilburg

Tabel 4.1: Initiatiefnemers van geheugensites

Afgezien van het Geheugen van Gieten, tevens de enige van deze tien websites die nog uit de vorige eeuw stamt, zijn alle geheugensites vanuit een grotere organisatie opgericht. Tabel 4.2 laat zien dat deze 1 op 10 verdeling van particulieren en instanties vrijwel in tact blijft op het geheel van 77 sites en dat deze verdeling niet alleen geldt voor de geheugensites.

⁶⁷ Zie bijvoorbeeld www.stavoren.nl, waarop de sage van het vrouwtje van Stavoren onder ‘geschiedenis’ een plek gekregen heeft. Verder is de website gewijd aan allerlei gemeentelijke aspecten van Stavoren.

Opgericht door een...	Aantal websites
Gemeente/provincie/dorpsbelangenvereniging	21
Stichting	16
Historische vereniging	11
Particulier	9
Museum	8
Archief/bibliotheek	6
VVV/lokale marketingbureaus	4
Toeristische attractie (monument, kerk, restaurant etc.)	1
???	1
Totaal: 77	

Tabel 4.2: Initiatiefnemers websites met persoonlijke herinneringen

De drie grootste opdrachtgevers zijn gemeentes en provincies, stichtingen en historische verenigingen. Op het totale aantal van 77 websites met persoonlijke verhalen en herinneringen zijn er 9 opgericht vanuit een particulier initiatief, wat dicht bij de 1 op 10 verdeling binnen de geheugensites ligt. Wat in tabel 4.1 één keer voorkomt, maar op het totaal van 224 websites veertien maal, is dat de verhalen op een verhalensite actief verzameld zijn binnen een bepaald project. Projecten kunnen thematisch of geografisch van opzet zijn. Initiatiefnemers van dergelijke projecten zijn eveneens hoofdzakelijk stichtingen en gemeentes en provincies, zoals tabel 4.3 laat zien.

Website van...	Project	Opgericht in:	Opgericht door:
Slochteren	'Verhalen van Slochteren – herinneringen aan 50 jaar gasbel'	2009	Biblionet Groningen, Stichting Nederland Kennisland, bibliotheken Hoogezand-Sappemeer en Slochteren
Borger Hunebedcentrum	'Mijn hunebed, Mijn verhaal – herinneringen aan hunebedden'	2012	Hunebedcentrum Borger
Museum Oud Soest	'Mondelinge geschiedenis'	1999-2008	Stichting Oud Soest, Stichting Vrienden van Oud Soest en Historische Vereniging Soest-Soesterberg
De Utrechtse Schatkamer	'Oral history – 30 projecten uit de provincie Utrecht'	-	Landschap Erfgoed Utrecht
Bergen en Den Helder	'Identiteit kustplaatsen – verhalenpaviljoen'	2010-2011	Provincie Noord-Holland
Amsterdam Slotervaart	'Van Schoenendoos naar Internet'	2011	Stichting Eigenwijks
Heemskerk	'Geheugen van Heemskerk'	2005-2010	Gemeente Heemskerk
Noord- en Zuid-Holland	'Register van de Dag van Gister – verhalen kabinet'	2004-2005 & 2011	Kunstgebouw, probiblio, cultureel erfgoed Noord-Holland en Waag Society
Dordrecht	'Verhalen van Dordrecht'	1999-2011	Gemeente Dordrecht
Lelystad	'Vertelkaravaan – Het Verhaal van Lelystad'	2006	Gemeente Lelystad en de Stichting Openbare Bibliotheek Lelystad
Noord-Brabant	'Levensloop'	2010-2012	Erfgoed Brabant, Schatten van Brabant, Leerstoel Cultuur in Brabant en Kunstbalie

Zeeland	'Zeven x zeven – religieus erfgoed Zeeland'	2008	Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ)
Zeeland	'Zeeuwse klapbank – audioproject Zeeuwse verhalen'	2007-2008	SCEZ
Zeeland	'Geschiedenis Zeeland – herinneringen aan vroeger'	2011	SCEZ

Tabel 4.3: Projectgestuurde verhalenites met persoonlijke herinneringen en verhalen

De afwezigheid van particuliere projecten in tabel 4.3 vloeit vermoedelijk voort uit het financiële aspect dat bij zulke projecten komt kijken. Veel van de bovenstaande projecten zijn gesubsidieerd. Het Register van de Dag van Gister beleeft in 2011 bijvoorbeeld een doorstart dankzij subsidies. Het zijn met name gemeentes, provincies en stichtingen die initiatieven nemen tot op internet ontsloten verhalenprojecten. Opvallend is daarbij het aandeel erfgoedstichtingen. Van de veertien verhalenprojecten zijn er zes initiatiefnemers met erfgoed in de naam. Daar moet wel bij gezegd worden dat de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) drie van de veertien projecten op haar naam heeft staan.

Wat de geografische spreiding van de websites met persoonlijke herinneringen en verhalen betreft, is het opvallend dat de provincies Overijssel, Friesland, Limburg en Gelderland nauwelijks over dergelijke sites beschikken. De provinciale spreiding van websites met persoonlijke herinneringen ziet er als volgt uit.

Provincie	Aantal websites	Provincie	Aantal websites
Noord-Holland	21	Groningen	5
Noord-Brabant	11	Drenthe	4
Zuid-Holland	10	Gelderland	3
Zeeland	7	Limburg	2
Utrecht	7	Friesland	1
Flevoland	6	Overijssel	0
Totaal: 77			

Tabel 4.4: Aantal websites met persoonlijke verhalen/herinneringen per provincie

De plaats van Flevoland in dit plaatje is opvallend. Deze provincie, met in totaal negen sites met verhalen, heeft daarvan zes sites gewijd aan persoonlijke vertellingen. Deze verdeling is in de categorie 'volksverhalen' wel anders. De verklaring hiervoor wordt in paragraaf 4.2 gegeven.

4.2 *Volksverhalen*

Websites met plaatsgebonden volksverhalen zijn vaak anders opgezet dan de websites met persoonlijke herinneringen en verhalen. Werd in deze laatste categorie 11.5% van de sites opgericht door particulieren, bij volksverhalensites is dat 20% (zie tabel 4.5). Ook opvallend is de plaats van de toeristische attractie en van de sites met onbekende afkomst (aangeduid met ???) in tabel 4.5.

Opgericht door een...	Aantal websites
Particulier	14
Toeristische attractie (monument, kerk, restaurant etc.)	13
Stichting	12
Gemeente/provincie/dorpsbelangenvereniging	10
???	9
VVV/lokale marketingbureaus	8
Historische vereniging	4
Archief/bibliotheek	3
Totaal: 73	

Tabel 4.5: Initiatiefnemers websites met volksverhalen

Monumenten, kerken en bijvoorbeeld Bed&Breakfast de Sokkeraai in Molenrij (Groningen) hebben een stad- of streekgebonden volksverhaal op hun site geplaatst. Soms gaat het daarbij om verklarende sagen of legenden, maar volksverhalen worden ook ingezet om de aantrekkelijkheid van de plaats voor toeristen te vergroten. In de zuidelijke provincies komen er redelijk veel legenden voor die aan kerken of kloosters gekoppeld zijn en die verklaren waarom de desbetreffende plek ooit een bedevaartsoord (al dan niet van belang) is geworden. De stichtingen, die een derde plaats hebben bij het oprichten van sites met volksverhalen, hebben vaak een ander karakter dan stichtingen die meehelpen aan persoonlijke verhalensites. In Groningen werkten bijvoorbeeld de stichtingen Oude Groninger Kerken, Groninger Landschap, Behoud Monument Dorp Oterdum en Nederland Kennisland mee aan het opzetten van verhalensites met persoonlijke vertellingen. Aan de sites met volksverhalen hebben onder andere de stichtingen Overasselt Promotions, Promotie Schiedam en Bezoekersmanagement Hulst, twee carnavalsstichtingen (Zeeland en Noord-Brabant) en een stichting Draaksteken (Limburg) meegewerkt.

Het aantal volksverhalen op een site is ook vrijwel altijd beperkt tot één, hooguit twee of drie. Veel meer volksverhalen heeft een plaats vaak niet. Alleen op de verzamelsites met mysteries, moppen en anekdotes is meer te vinden. Deze sites, zoals Mysteries van het Reestdal, zijn exclusief gewijd aan volksverhalen uit en over een bepaald gebied. Op de andere sites vormt het volksverhaal onderdeel van de geschiedenis van een plaats, zoals de sage van het vrouwtje van Stavoren dat op www.stavoren.nl onder het kopje 'geschiedenis' is opgenomen. Een sage of legende kan ook worden gebruikt om uitleg te geven bij een toeristische attractie zoals een monument, een beeld, of een kerkbank in het geval van de Martinikerk in Bolsward.⁶⁸ De verdeling van de volksverhalensites over de provincies ziet er als volgt uit.

Provincie	Aantal websites	Provincie	Aantal websites
Limburg	10	Friesland	5
Zeeland	9	Groningen	5
Zuid-Holland	8	Drenthe	5
Noord-Holland	8	Gelderland	5
Overijssel	7	Utrecht	5
Noord-Brabant	6	Flevoland	0
Totaal: 73			

Tabel 4.6: Aantal websites met volksverhalen per provincie

⁶⁸ www.martinikerkbolsward.nl/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=88&Itemid=216 (Geraadpleegd 23 juni 2011).

In tegenstelling tot de verdeling bij de sites met persoonlijke verhalen zijn hier de verschillen in aantal websites per provincie niet groot. Alleen Flevoland steekt erg af bij de rest. De verklaring voor het ontbreken van volksverhalen uit Flevoland moet gezocht worden in het feit dat deze provincie pas in 1986 officieel voor de wet werd ingesteld als zodanig. Aangezien veel volksverhalen ouder dan 25 jaar zijn, heeft Flevoland nauwelijks volksverhalen. Alleen van de eilandjes Urk, Schokland en Nagele zijn traditionele volksverhalen overgeleverd.⁶⁹

De zuidelijke provincies zijn iets rijkelijker bedeed met websites met sagen en legenden dan de noordelijke provincies. Met name in Limburg, Zeeland en Noord-Brabant komen er veel sites voor met verhalen over heiligen en wonderen. Veel van de volksverhalen worden gebruikt ter verfraaiing en verrijking van de historie van een plaats. Op de websites van kastelen wordt verteld over de spannende verhalen die de ronde doen over het kasteel.⁷⁰ Op de sites van kerken wordt verteld dat ze een bezoekje waard zijn, mede dankzij een wonder of omdat de kerk een bedevaartsoord is (geweest).⁷¹ De reden waarom een stad, dorp of monument een bezoek waard is, wordt vaak aangedragen in de vorm van een sage of legende. Ook een nationaal fenomeen is het stimuleren van wandelingen en fietsroutes langs verhaalrijke plaatsen vanuit gemeentes, VVV's en citymarketingbureaus. Een voorbeeld hiervan zijn de verhalen uit het 'spookdorp' Sellingen, op de website van restaurant het Hof van Sellingen.⁷² Ook verklaringen voor bijnamen als Blauwvingers⁷³ (Zwolle) en Apenluiders⁷⁴ (IJsselstein) worden in de vorm van (hoofdzakelijk) sagen gegeven. Sommige van deze verhalen zijn zelfs opgenomen in de plaatselijke canons, zoals de Liudgerlegende in Groningen. Maar over het algemeen zijn de canons opgebouwd rond minder legendarische aangelegenheden.

4.3 *Canons en geschiedschrijving*

In 2006 is de website entoen.nu ontwikkeld door de Commissie Ontwikkeling Nederlandse Canon. In 2007 kwam de site in beheer van de Stichting entoen.nu. Op deze site is de geschiedenis canon van Nederland terug te vinden. De nationale canon wordt gezien als 'het verhaal van het land dat wij gezamenlijk bewonen'.⁷⁵ Geïnspireerd door de nationale canon zijn er ook veel regiocanons gemaakt. De meeste lokale canons zijn te vinden via www.regiocanons.nl, maar niet allemaal. Ook plaatselijke historische verenigingen, om een voorbeeld te noemen, hebben zich ingezet voor het construeren van een eigen canon, tijdlijn of, in het creatieve voorbeeld van Tilburg, een tijdmachine. Naast de sites met canons zijn er ook een aantal websites die verhalen presenteren als een vorm van geschiedschrijving. Uiteraard zijn er heel veel websites waarop historie gepresenteerd wordt. Die sites zijn niet in dit onderzoek opgenomen. Een voorbeeld van een website met 'geschiedschrijving' is de uitwerking van de jeugdherinneringen van een Oud Beiler die hij in 1937-1938 opschreef.⁷⁶ De herinneringen laten een beeld zien van Beilen in die tijd, maar zijn ook niet echt persoonlijke herinneringen die aan het web zijn toevertrouwd zoals in categorie 1. Een ander voorbeeld van historische verhalen zijn de verhalen die aan de hand

⁶⁹ T. Meder, 'Volkscultuur en identiteit', *Levend Erfgoed* 7(2) (2010) 14-21, 14.

⁷⁰ Bijvoorbeeld www.kasteelhoensbroek.nl/html/?me=4&su=4&si=1 over de legendes die over kasteel Hoensbroek worden verteld (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷¹ Bijvoorbeeld www.roermond.nl/index13087.htm over de legende van de stichting van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in 't Zand, Roermond (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷² www.hofvansellingen.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=81 (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷³ www.zwollemarketing.nl/nl/site/zwolle_stad_van_de_bluuwvingers (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷⁴ itt.hu.nl/1501358/verantwoording_van_de_makers.htm (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷⁵ www.entoen.nu/over (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁷⁶ www.historischevereniginggemeentebeilen.nl/jeugdher/jeugd.htm (Geraadpleegd 23 juni 2011).

van archiefstukken geschreven zijn door het Historisch Centrum Overijssel.⁷⁷ De oprichting van dergelijke canon- en geschiedschrijvingsites komt voort uit de initiatieven zoals genoemd in tabel 4.7. Omdat de geschiedenis canons in eerste instantie vooral een educatief doel dienden, zijn er ook een aantal websites opgericht vanuit cultuureducatie. Dit zijn andere instellingen dan musea, die ook vaak een educatieve afdeling hebben. Een voorbeeld van een instelling voor cultuureducatie is IVAK de cultuurfabriek uit Groningen die de canon van Fivelingo verzorgd heeft.⁷⁸ Sites met persoonlijke vertellingen en volksverhalen komen nooit voort uit initiatieven van dergelijke instellingen.

Opggericht door een...	Aantal websites
Gemeente/provincie/dorpsbelangenvereniging	27
Stichting	18
Historische vereniging	13
Archief/bibliotheek	6
Cultuureducatie	4
Particulier	2
Museum	2
Toeristische attractie (monument, kerk, restaurant etc.)	1
Woningcorporatie	1
Totaal: 74	

Tabel 4.7: Initiatiefnemers websites met canons en geschiedschrijving

Bij een vergelijking tussen bovenstaande tabel en tabel 4.2 valt op dat de top drie in beide tabellen er hetzelfde uitziet. Ook bij de websites met canons lopen gemeentes en provincies voorop in het nemen van initiatieven tot oprichting. De provinciale spreiding van deze websites is te vinden in tabel 4.8.

Provincie	Aantal websites	Provincie	Aantal websites
Noord-Holland	15	Zeeland	4
Gelderland	12	Limburg	4
Zuid-Holland	9	Groningen	3
Overijssel	9	Drenthe	3
Utrecht	6	Flevoland	3
Noord-Brabant	5	Friesland	1
Totaal: 74			

Tabel 4.8: Aantal websites met canons en geschiedschrijving per provincie

Van de twaalf canonpagina's uit Gelderland zijn er elf te vinden op mijn gelderland.nl. Op deze website, opgericht door de Stichting Gelders Erfgoed, worden geschiedkundige verhalen verzameld, geschreven aan de hand van de canon. Verder is er op mijn gelderland.nl ook plaats voor persoonlijke herinneringen, zoals dat op de sites die binnen categorie 1 vallen zou passen. In de ene canon die Friesland rijk is, is heel Friesland opgenomen. De canon van Coevorden in Drenthe is nog in aanbouw, maar hier alvast meegerekend, evenals de canon van het Plateau van Doenrade in Limburg. Dat Drenthe maar drie digitale canons heeft, wil niet zeggen dat andere

⁷⁷ www.historischcentrumoverijssel.nl/hcoroot/hoofdnavigatie/het_verhaal_over/introductie/Week+van+de+Geschiedenis/default.htm (Geraadpleegd 23 juni 2011).

⁷⁸ <http://ivak.net.qdc-04.nl/wiki/index.php/Hoofdpagina> (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

canons er niet zijn. Er bestaat bijvoorbeeld een canon van Assen en een canon van Drenthe. Beide canons zijn in boekvorm uitgegeven. Op de website entoen.nu zijn onder het kopje ‘actueel’ nog meer gedrukte canons te vinden. Het ontbreekt Drenthe dus niet zozeer aan canons, als wel aan digitale canons. Waarom de ene provincie een waslijst aan digitale canons maakt, en een andere provincie voor de gedrukte variant kiest wordt niet direct duidelijk. Wellicht dat er in de toekomst ook van de canon van Assen en Drenthe een digitale versie komt.

Inhoudelijk lijken alle canons op elkaar in zoverre dat ze bijna altijd bestaan uit vensters, in aantal variërend tussen de 10 (Waterschap Zuiderzeeland⁷⁹) en 50 (onder andere de canon van Nijkerk⁸⁰). De vensters (en soms alleen jaartallen) zijn bij iedere canon en tijdlijn verdeeld over maximaal tien tijdvakken:

Tijdvak	Tijdsperiode
Tijd van Jagers en Boeren	4.000.000 – 3000 v.Chr.
Tijd van Grieken en Romeinen	3000 v.Chr. – 500 n.Chr.
Tijd van Monniken en Ridders	500 – 1000
Tijd van Steden en Staten	1000 – 1500
Tijd van Ontdekkers en Hervormers	1500 – 1600
Tijd van Regenten en Vorsten	1600 – 1700
Tijd van Pruiken en Revoluties	1700 – 1800
Tijd van Burgers en Stoommachines	1800 – 1900
Tijd van de Wereldoorlogen	1900 – 1950
Tijd van Televisie en Computer	1950 – nu

Tabel 4.9: Canontijdvakken

De tijdvakken uit tabel 4.9 werden in 2001 door de Commissie De Rooij ontwikkeld in een voorstel om het geschiedenisonderwijs te hervormen. Dit voorstel is echter nooit aangenomen. De tijdvakken en een aantal kerndoelen die in het voorstel van de Commissie De Rooij stonden zijn echter wel overgenomen in *Kerndoelen 2006* van de Commissie Van Oostrom. Hierbij is ervoor gekozen om de tijdvakken te vervlechten met de canonvensters die de Commissie Van Oostrom in 2006 presenteerde.⁸¹ Het is de indeling in tijdvakken die zorgt voor de overeenkomst tussen een canon en een tijdlijn of –machine. Het verschil tussen beide is dat er bij een tijdlijn of tijdmachine geen bovengrens aan het aantal vensters is gesteld. De tijdlijn van Vlaardingen kent in totaal 83 verhalen. De tijdmachine van Tilburg bevat nog veel meer verhalen. Alleen al bij het jaar 1993 zijn vijf gebeurtenissen met uitleg uit 1993 opgenomen. Een canon heeft maximaal vijftig vensters, in navolging van de nationale canon van de Stichting entoen.nu.

Het zou logisch zijn als het aantal vensters van een canon gelijke tred houdt met de omvang of de ouderdom van een gemeente of provincie. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Een goed voorbeeld hiervan is Ruurlo, een plaats die in 2005 met Neede, Eibergen en Borculo is samengevoegd tot de gemeente Berkelland.⁸² Ruurlo had anno 2010 7.785 inwoners.⁸³ Toch heeft Ruurlo een eigen canon, van 43 vensters. Deze canon begint in 8000 v.Chr. bij de Federmessercultuur, en eindigt bij het rijke verenigingsleven in Ruurlo in 2010.⁸⁴

⁷⁹ www.regiocanons.nl/flevoland/waterschap-zuiderzeeland?t=lijst (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

⁸⁰ www.mijngelderland.nl/canons#nijkerk (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁸¹ [http://entoen.nu/primair-onderwijs/didactisch-concept/leerplan-\(slo\)/geschiedenis](http://entoen.nu/primair-onderwijs/didactisch-concept/leerplan-(slo)/geschiedenis) (Geraadpleegd 25 juli 2011).

⁸² www.gemeenteberkelland.nl/Beleef_Berkelland (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁸³ www.berkelland.incijfers.nl/ (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁸⁴ www.mijngelderland.nl/#ruurlo (Geraadpleegd 5 juli 2011).

Een ander voorbeeld is de canon van Gendt, bestaande uit een lijst met in totaal 48 jaartallen.⁸⁵ Deze canon begint in 793 n.Chr. en heeft meer weg van een tijdlijn, maar is toch ‘canon’ genoemd door de Historische Kring Gendt. De canon van Gendt is qua opzet bijna het tegenovergestelde van de canon die in Haarlem in elkaar is gezet. De canon van Haarlem bestaat slechts uit 21 vensters, waarbij de nadruk juist niet op de exacte jaartallen wordt gelegd.⁸⁶ De vensters zijn hier genummerd en staan in chronologische volgorde, maar pas door de tekst te lezen komt de geïnteresseerde lezer er achter in welk tijdvak hij of zij zich bevindt. In deze Haarlemse canon is ook een legende opgenomen, namelijk ‘Damiate en de Damiaatjes’ bij het vierde venster. Het opnemen van legenden en sagen in plaatselijke canons is geen uniek fenomeen. Zoals gezegd bevat de canon van Groningen de Liudgerlegende⁸⁷ en de canon van Ootmarsum bevat het verhaal van koning Odemarus.⁸⁸ Het zijn voorbeelden van hoe geschiedenis en volksverhalen door elkaar kunnen lopen.

4.4 *Tekst, audio of video*

Van de 224 verhalensites zijn veruit de meeste websites gevuld met geschreven verhalen. Een aantal sites bevat ook verhalen op audio of video. In tabel 4.10 staan de sites waarop audiomateriaal te vinden is. Daarbij wordt vermeld vanuit welke organisatie de site is opgericht en of het audio- of videomateriaal binnen een project is verzameld of niet.

Materiaal uit:	Project & website:	Opgericht door:
Gendt (Gelderland)	historischekringgente.nl	Historische Kring Gendt
Soest (Utrecht)	‘Mondelinge geschiedenis’ – oudsoest.nl	Stichting Oud Soest, Stichting Vrienden van Oud Soest en Historische Vereniging Soest-Soesterberg
Provincie Utrecht	30 oral historyprojecten in de provincie Utrecht – deutrechtsschatkamer.nl	Landschap Erfgoed Utrecht
Noord- en Zuid-Holland	‘Register van de Dag van Gister’ – gister.nl	Kunstgebouw, probiblio, cultureel erfgoed Noord-Holland en Waag Society
Zeeland	zeeuwseklapbank.nl	Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland

Tabel 4.10: Sites met audiomateriaal

Audiofragmenten worden vaak vergezeld door transcripties. Zeker bij de verhalen die in dialect verteld zijn, is het handig als de luisteraar na kan lezen wat er gezegd is. Bij de Zeeuwse Klapbank worden de audiofragmenten als het ware ‘vertaald’ naar het Nederlands. De audiofragmenten op de site van Oud Soest, die binnen het project ‘mondelinge geschiedenis’ zijn opgenomen, zijn voorzien van korte samenvattingen, zodat de luisteraar zich alvast kan voorbereiden op wat er komen gaat. Van de vijf sites met audiomateriaal hebben er drie het materiaal verzameld binnen de context van een project. De Zeeuwse Klapbank was eerst een tentoonstelling en is daarna digitaal gegaan. Dit zou ook gezien kunnen worden als een project van de afgelopen 10 tot 20 jaar, hoewel het niet officieel de naam heeft een project te zijn. De initiatiefnemers voor het verzamelen van het audiomateriaal

⁸⁵ www.historischekringgente.nl/gendtsecanon.html (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁸⁶ www.noordhollandsarchief.org/historische-canon-van-haarlem/85/ (Geraadpleegd 5 juli 2011).

⁸⁷ www.hetverhaalvangroningen.nl/person/212 (Geraadpleegd 6 juli 2011).

⁸⁸ www.regiocanons.nl/overijssel/twente/ootmarsum (Geraadpleegd 5 juli 2011).

zijn (erfgoed)stichtingen en historische verenigingen. Naast sites met audiomateriaal zijn er ook een aantal sites met videomateriaal. Deze zijn opgenomen in tabel 4.11.

Materiaal uit:	Project & website:	Opgericht door:
Provincie Groningen	hetverhaalvangroningen.nl	Huis van de Groninger Cultuur, RHC Groninger Archieven, het Museumhuis, Libau, de Provinciaal Archeoloog, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Groninger Landschap, Biblionet, Groninger Forum
Slochteren	‘Verhalen van Slochteren’ – gasinbeeld.nl	Biblionet Groningen, Stichting Nederland Kennisland, bibliotheek Hoogezand-Sappemeer en bibliotheek Slochteren
Provincie Friesland	11en30.nu	Tresoar en Afûk
Het Reestdal (Drenthe/Overijssel)	mysteriesvanhetreestdal.nl	Stichting Kunst en Cultuur Overijssel & Het Reestdal
Bergen/Den Helder	‘Identiteit Kustplaatsen’ – verhalenpaviljoen.nl	Provincie Noord-Holland
Zeeland	zeelandmuseum.nl	Vereniging Zeeuwse musea
Amsterdam	buurtwinkels.amsterdammuseum.nl	Amsterdam Museum
Nieuwendam (Amsterdam-Noord)	nieuwendamvertelt.nl	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord
Egmond	egmondonline.nl	Particulier: Erik Reemst, gefinancierd door ondernemersvereniging de Eendracht, Egmond
Alkmaar	‘Spreekende gevels’ – sprekendegevelsalkmaar.nl	Gemeente Alkmaar
Lelystad	‘Vertelkaravaan’ – hetverhaalvanlelystad.nl	Gemeente Lelystad en de Stichting Openbare Bibliotheek Lelystad
Provincie Flevoland	flevolandsgeheugen.nl	Nieuw land Erfgoedcentrum i.s.m. Landschapsbeheer Flevoland
Eindhoven – Strijp	nieuwstoen.nl	Regionaal historisch centrum Eindhoven
Provincie Noord-Brabant	‘Levensloop’ – levensloopbrabant.nl	Erfgoed Brabant, Schatten van Brabant, Leerstoel cultuur in Brabant en Kunstbalie
Provincie Noord-Brabant	‘Buurtbank Brabant’ – buurtbankbrabant.nl	Erfgoed Brabant

Tabel 4.11: Sites met videomateriaal

Van de in totaal 15 sites met videomateriaal, van de 224 verhalen sites, geven 6 sites de resultaten van een project weer. Veel van de sites zijn opgericht door stichtingen, musea en gemeentes. Het geringe aantal sites met audio- en videomateriaal doet vermoeden dat het aanleveren van een verhaal op deze manier toch nog een stapje te ver is voor de enthousiaste verhalen schrijvende, herinneringen delende amateur. Het aandeel audiovisuele verhalen verschilt ook per provincie. De verdeling van sites met audio- en videomateriaal (tabellen 4.10 en 4.11 samengenomen) over de provincies is als volgt.

Provincie	Aantal websites	Provincie	Aantal websites
Noord-Holland	6	Drenthe	1
Noord-Brabant	3	Friesland	1
Flevoland	2	Gelderland	1
Utrecht	2	Limburg	0
Groningen	2	Overijssel	0
Zeeland	2	Zuid-Holland	0
Totaal: 20			

Tabel 4.12: Aantal websites met audio- en/of videomateriaal per provincie

Noord-Holland is wederom koploper, hoewel dat niet vreemd is aangezien deze provincie ook in het algemeen de meeste verhalenites heeft geproduceerd. Weer is de plaats van Flevoland in dit geheel interessant. Deze provincie, met maar negen verhalenites in totaal, staat toch op een gedeelde tweede plaats wat betreft het aantal websites met audiovisuele verhalen.

4.5 *Tot slot*

In bovenstaande inventarisatie is gekeken hoe de sites per verhaalttype verdeeld zijn over de provincies van Nederland en wie de initiatieven tot oprichting van de websites van de verschillende verhaaltypes hebben genomen. Verder is gekeken naar de plaats van het verhaal op een website en naar de verschillende achtergronden van de websites, naar projectgestuurde sites en er is extra aandacht geweest voor sites met audiovisueel materiaal. In het volgende hoofdstuk zal verder in worden gegaan op de beweegredenen tot oprichting van de websites. Er zal worden gekeken of het überhaupt mogelijk is om een kernidee achter de websites te ontdekken en of er achter sites met verschillende verhaaltypes niet ook verschillende beweegredenen schuilen, wat wel het geval lijkt te zijn. En verder zullen ook niet alle websites in aanmerking komen voor het zoeken naar een achterliggende gedachte. Sommige websites, vooral de sites die door particulieren zijn opgericht, zijn voortgekomen uit bijvoorbeeld een schoolopdracht of een liefhebberij. Met name in de categorie websites met volksverhalen zijn er ook websites waarvan niet duidelijk is waarom en door wie de website tot stand is gekomen. Hierover meer in hoofdstuk 5, evenals over de rol van financiën en prioriteiten van gemeentes en provincies.

5 ... Waarom? ... Daarom!

Kernwoorden, doelstellingen, beweegredenen

In hoofdstuk 4 werd vastgesteld hoe de verhalenites over de provincies verdeeld zijn en wie de initiatiefnemers voor de verschillende soorten verhalenites waren. Ook was er apart aandacht voor projectgestuurde verhalenites en sites met audiovisueel materiaal. In dit hoofdstuk wordt de informatie uit hoofdstuk 4 gekoppeld aan een aantal kernwoorden uit de doelstellingen zoals deze op de verhalenites zelf worden vermeld. Deze koppeling van informatie zal uiteindelijk leiden tot een antwoord op de hoofdvraag, namelijk of er duidelijke beweegredenen achter het oprichten van verhalenites zijn te ontdekken, en zo ja welke, en hoe dit te duiden valt vanuit cultuurhistorisch perspectief.

Op de verhalenites uit bijlage 1 is gezocht naar de aanwezigheid van doelstellingen, aangezien doelstellingen een belangrijke indicatie voor de beweegredenen van de initiatiefnemers zijn. Als deze aanwezig waren, dan bevatten deze vaak een of meerdere van de cultuurhistorische begrippen uit hoofdstuk 1. Deze begrippen worden in de rest van dit hoofdstuk 'kernwoorden' genoemd. Hierbij moet meteen gezegd worden dat deze doelstellingen niet altijd de bestaansreden van een website verwoorden. Het kunnen evengoed de doelstellingen zijn van bijvoorbeeld de stichting of vereniging waar de site onderdeel van is. Dit hoofdstuk begint met een tabel (5.1) waarin de kernwoorden uit de doelstellingen van de verhalenites zijn opgenomen. Deze doelstellingen kunnen impliciet en expliciet op de websites worden teruggevonden. Expliciet betekent dat de doelstelling op de site staat uitgeschreven. Impliciet betekent dat de doelstelling van een website kan worden afgeleid aan de hand van de oprichters (bijvoorbeeld Stichting Gelders Erfgoed) op de site. Als er zowel expliciet als impliciet geen doelstellingen en kernwoorden te vinden waren, is dit in tabel 5.1 aangeduid met '??'. Tabel 5.1 laat zien hoe vaak de kernwoorden in de doelstellingen terugkwamen of eruit af te leiden waren.

Kernwoord	Aantal websites
Geschiedenis	63
Erfgoed	53
Promotie/toerisme	44
Informatie	21
Educatie	19
Geheugen/herinnering	17
Hobby	9
Identiteit	9
Sociale cohesie/verbondenheid	7
Bevordering historisch besef/belangstelling	6
Overig	6
??	31
Totaal: 285	

Tabel 5.1: Kernwoorden in impliciete en expliciete doelstellingen verhalenites

Deze resultaten worden in de paragrafen 5.1, 5.2 en 5.3 verder uitgesplitst naar type verhalenite. In paragraaf 5.1 komen de persoonlijke herinneringen aan bod, in 5.2 de volksverhalen en in 5.3 de canons en geschiedschrijving. De informatie uit deze tabellen zal gecombineerd worden met de informatie uit hoofdstuk 4. Er wordt bij de analyse hiervan onder andere gekeken of, en zo ja, hoe de verhalenites binnen het glocaliseringsproces zouden

kunnen passen, wat de rol is van het begrip identiteit en of er sprake is van collectieve geheugens. Ook wordt gezocht naar indicaties van *place branding*.

Op de verhalensites is er geen sprake van het gebruik van een eenduidige terminologie. Onder ‘geschiedenis’ in tabel 5.1 vallen ook alle websites die vermelden in het teken te staan van cultuurgeschiedenis, historie of cultuurhistorie. Erfgoed wordt zelfstandig gebruikt, maar ook met toevoegingen als ‘(im)materieel’, ‘cultureel’, ‘religieus’ of combinaties hiervan. Onder het begrip geheugen, zowel collectief als individueel, zijn ook de verwijzingen naar ‘herinnering’ geschaard. Het totaal aantal websites in tabel 5.1 (285) ligt hoger dan de 224 verhalensites uit bijlage 1 omdat er op sommige websites meerdere kernwoorden in de doelstellingen staan vermeld. Enkele categorieën uit tabel 5.1 vallen voor de verdere analyse af, aangezien deze niet binnen de cultuurhistorische begrippen vallen uit hoofdstuk 1 en 2. Dit zijn de sites die in het teken staan van informatieverschaffing, educatie, hobby, bevordering van historische belangstelling en overige doelstellingen. Verder vallen ook de vraagtekens (??) af voor verdere analyse. Dan blijven de doelstellingen over die gevormd zijn rond de kernwoorden geschiedenis, erfgoed, toerisme, geheugen, identiteit en sociale cohesie. In paragraaf 5.1 wordt gekeken naar de doelstellingen van de sites met persoonlijke herinneringen.

5.1 Doelstellingen verhalensites met persoonlijke herinneringen

Op deze verhalensites ziet de verdeling van kernwoorden in de doelstellingen er als volgt uit.

Kernwoord	Aantal websites
Geschiedenis	20
Erfgoed	18
Geheugen	14
Toerisme	10
Sociale cohesie	5
Identiteit	4
Totaal: 71	

Tabel 5.2: Kernwoorden op websites met persoonlijke herinneringen

Van de zeventien verhalensites die in hun doelstelling ‘geheugen’ of ‘herinnering’ hebben opgenomen, zijn er, niet geheel onverwacht, veertien terug te vinden in de categorie persoonlijke herinneringen. Ook voor het bereiken van sociale cohesie lijkt het persoonlijke verhaal het meest geschikte verhaalttype. Van de in totaal zeven keer dat sociale cohesie in een doelstelling wordt genoemd, is dit vijf keer terug te vinden op een verhalensite met persoonlijke herinneringen. Geschiedenis en erfgoed zijn echter de meest voorkomende drijfveren als het gaat om het verzamelen en digitaliseren van persoonlijke verhalen. Hoofdstuk 1 liet zien dat geschiedenis en erfgoed vaak beschouwd worden als een belangrijke factor in zowel de vorming van collectieve geheugens, als in de vorming van identiteit. Indirect dragen verhalensites die in het teken van geschiedenis en erfgoed staan dus hun steentje bij aan de minder vaak genoemde doelstellingen van identiteitsvorming, bevordering van sociale cohesie en vorming van collectieve geheugens.

Identiteitsvorming wordt vier keer in de doelstellingen op verhalensites met persoonlijke verhalen genoemd. Dit komt voort uit twee soorten motieven. In twee van de vier gevallen, bij het verhalenpaviljoen en de verhalen uit de Krimpenerwaard, wordt identiteit genoemd als belangrijke opstap naar economisch gewin. In

de woorden van het verhalenpaviljoen ‘Een sterke identiteit maakt onze kust aantrekkelijker voor zowel bewoners en ondernemers als bezoekers.’⁸⁹ Het verhaal van Lelystad en Levensloop Brabant, de andere twee sites die identiteit in hun doelstellingen hebben opgenomen, hebben identiteit expliciet gekoppeld aan sociale cohesie. Het verhaal van Lelystad is ontstaan uit een project met de volgende aanleiding: ‘De sociale samenhang in termen van betrokkenheid tussen burgers onderling en binding met de stad is broos en onderontwikkeld.’⁹⁰ Identiteit en sociale cohesie worden hoofdzakelijk genoemd in doelstellingen van projecten. Ondanks dat het de minst vaak genoemde kernwoorden zijn, kunnen identiteit en sociale cohesie impliciet veel vaker het uiteindelijke doel zijn. Voor een beter beeld hiervan is de geografische spreiding van belang.

Tabel 4.4 liet zien dat Overijssel en Friesland nauwelijks aandacht hebben besteed aan verhalenites van het type ‘persoonlijke vertellingen’. In de provincies Gelderland, Utrecht, Zeeland en Limburg worden alleen geschiedenis, erfgoed en geheugen als beweegredenen genoemd. Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant hadden in totaal de meeste verhalenites (tabel 3.2), en ook de meeste sites met persoonlijke verhalen (tabel 4.4). Dit zijn ook, samen met Flevoland, de provincies met de meest divers geformuleerde doelstellingen. Flevoland en Noord-Holland zijn de enige provincies die in hun doelstellingen ‘sociale cohesie’ opnemen. In Noord-Holland is dit driemaal op een verhalenite van een Amsterdamse wijk (Geheugen van Oost, geheugen van West en Slotervaartnet). Ook het geheugen van Heemskerk is opgericht ter bevordering van de sociale cohesie. Het levert een interessant beeld op om naast de vermelding van sociale cohesie en identiteit in de doelstellingen van verhalenites, de inventarisatie van geheugensites uit tabel 3.1 te leggen.

In deze tabel, met in totaal tien geheugensites, zijn zes sites afkomstig uit Noord-Holland, twee uit Flevoland en één uit Noord-Brabant. De tiende geheugensite is het geheugen van Gieten, een inmiddels veelbesproken site uit particulier initiatief van 1998, dat hoogst waarschijnlijk als voorbeeld heeft gediend voor de latere initiatieven in Noord-Holland, Flevoland en Noord-Brabant. Collectieve geheugens, zo werd in hoofdstuk 1 gesteld, zijn een belangrijke basis voor identiteitsvorming. Dat deze gedachte ook op internet is doorgedrongen blijkt uit de websites van tabel 3.1. Maar ook voor collectieve geheugens geldt dat deze niet expliciet genoemd hoeven te worden. In feite is iedere site met persoonlijke verhalen een vorm van collectief geheugen. Als de site gebaseerd is op culturele instellingen als archieven, bibliotheken en musea is er sprake van een cultureel geheugen. Is de site gestimuleerd vanuit provincie, gemeente of dorpsbelangen, dan kan er sprake zijn van een politiek geheugen. In beide gevallen bieden sites de mogelijkheid om de persoonsgebonden, persoonlijke herinneringen om te toveren tot niet persoonsgebonden, culturele en politieke geheugens. De reikwijdte van de diverse digitale collectieve geheugens loopt nogal uiteen. Een historische vereniging als Oud-Wageningen richt zich specifiek op de inwoners van Wageningen. Een provinciebreed platform als Oneindig Noord Holland wil de hele provincie omarmen. De beschikbare financiële middelen komen met de beoogde reikwijdte van de verhalenites overeen. Sites als ‘Levensloop Brabant’, ‘Utrechtse Schatkamer’, of ‘Oneindig Noord-Holland’ worden grotendeels gefinancierd uit provinciale subsidies, met zo nu en dan een bijdrage uit landelijke fondsen als het VSBfonds of het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het geheugen van Gieten draait sinds 1 januari 2011 expliciet op privédonaties. Het financiële aspect van verhalenites zal in paragraaf 5.4 nog kort toegelicht worden.

⁸⁹ www.oneindignoordholland.nl/#!/partners/Verhalenpaviljoen (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

⁹⁰ www.hetverhaalvanlelystad.nl/prof.php (Geraadpleegd 2 augustus 2011).

Het project 'Levensloop Brabant' verdient hier aparte vermelding, omdat dit de enige verhalen-site is die globalisering in haar doelstellingen heeft opgenomen. Deze site lijkt helemaal binnen de theorieën van Dibbits e.a. met betrekking tot globalisering en lokalisering te passen. Het project is gestart omdat 'de behoefte om te onderzoeken wie wij zijn en waar we vandaan komen, groeit. Dit hangt samen met demografische en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals een toenemende cultureel diverse samenleving en een toenemende globalisering.'⁹¹

Tabel 4.2 toonde dat verhalen-sites met persoonlijke herinneringen vooral vanuit gemeentes, provincies, vertegenwoordigers van dorpsbelangen, historische verenigingen en stichtingen zijn opgericht. De sites zijn sterk gericht op het interne, op de eigen geschiedenis, het eigen erfgoed, het eigen geheugen (tabel 5.2). Deze interne gerichtheid versterkt het beeld dat de verhalen-sites met persoonlijke verhalen met name gericht zijn op het versterken van de eigen identiteit. Waar de nadruk op ligt, verschilt uiteraard per plaats en per site, aangezien er bij de ene site meer aandacht is voor geheugen, bij de andere site voor geschiedenis en bij een derde site voor erfgoed. Zoals hoofdstuk 1 echter liet zien, leiden al deze vormen van geschiedbeoefening tot identiteitsvorming, en identiteitsvorming is een belangrijke stap naar sociale cohesie. De geografische spreiding van de verhalen-sites met persoonlijke herinneringen, de hoeveelheid sites van dit type dat terug te vinden is in Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Flevoland en de nadruk die in deze provincies wordt gelegd op sociale cohesie en identiteit, lijkt voort te komen uit een combinatie van factoren. Een van die factoren is de mentaliteit van stadsbewoners en de anonimiteit van de stad. In Lelystad werd het verhaal van Lelystad geïnitieerd vanuit een poging om oud en jong, man en vrouw, allochtoon en autochtoon met elkaar in gesprek te krijgen. Het geheugen van West stelt zijn website in dienst van het creëren van begrip en verdraagzaamheid tussen jong en oud, het uit een sociaal isolement halen van bewoners en het bevorderen van sociale cohesie en reminiscentie bij ouderen.

Het beeld dat hier geschetst wordt, is dat diverse groepen van de samenleving in ieder geval in de steden met veel culturele diversiteit niet meer met elkaar praten en dat hulp van bovenaf nodig is om deze groepen mensen weer met elkaar in gesprek te brengen. Dit fenomeen wordt door Dibbits e.a. onder andere geduid vanuit een eventuele angst voor de terugkeer naar religie (met name islamisering), voor een sterke moslimidentiteit en een haperende integratie en mislukt multiculturalisme.⁹² Hoewel dit zeker in Noord-Holland en Flevoland lijkt mee te spelen, komt over Nederland verspreid de generatiekloof tussen jong en oud sterker als motief naar voren uit de websites zelf. Niet voor niets noemt een aantal historische verenigingen het bevorderen van het historisch besef onder jongeren als een van de voornaamste doelstellingen van de vereniging.⁹³

Geschiedenis, erfgoed en geheugen op sites met persoonlijke herinneringen kunnen ook leiden tot identiteitsvorming ten behoeve van toerisme. Tabel 5.2 laat echter zien dat dit in absolute getallen niet heel vaak het geval is. De persoonlijke herinnering lijkt niet het meest geschikte verhaaltype om voor toeristische doeleinden in te zetten. Toch richt nog 23% van de verhalen-sites met persoonlijke herinneringen zich op toerisme. Persoonlijke verhalen worden bijvoorbeeld ingezet om de geschiktheid van een locatie voor toerisme te laten zien, zoals op www.texel.net. Maar ook voor hogere toeristische doeleinden, zoals in het geval van denbosch-cultuurstad.com. Deze website is in het leven geroepen om te laten zien hoe geschikt Den Bosch is voor de functie van Culturele Hoofdstad van Europa in 2018. Dit sluit aan bij de theorie van Ashworth met

⁹¹ www.levensloopbrabant.nl/view/2/over-ons.html (Geraadpleegd 29 juli 2011).

⁹² Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 52.

⁹³ Zie bijvoorbeeld de websites van Oud Soest en Oud-Wageningen.

betrekking tot *event hallmarking*, een van de instrumenten van *place branding*. Den Bosch probeert met deze website gunstige omstandigheden te creëren om zo het moment van *place branding* te kunnen grijpen als het daar is. Hierin is deze verhalensite echter uniek. Veel plaatsen kiezen met het oog op toerisme toch voor een ander verhaalttype, namelijk het volksverhaal.

5.2 Doelstellingen verhalensites met volksverhalen

In de verdeling van de verhalensites met persoonlijke herinneringen over de provincies waren Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant zeer prominent aanwezig. De verschillen in aantal volksverhalensites tussen de provincies onderling zijn om te beginnen veel minder groot dan bij de sites met persoonlijke herinneringen.

Alleen Flevoland springt eruit door het ontbreken van volksverhalensites, maar dit valt te verklaren door het jeugdige karakter van de provincie in combinatie met de ouderdom van veel volksverhalen. Ten tweede lijkt het traditionele beeld met betrekking tot het gebruik van volksverhalen, zoals in 1978 geschetst door A.J. Dekker, zich ook in digitale vorm door te zetten.

In dit traditionele beeld maken met name Limburg en Friesland gebruik van volksverhalen om zich een eigen identiteit aan te meten, los van de rest van Nederland. Volksverhalen worden ingezet om naast een eigen taal ook een eigen ‘cultuur’ neer te zetten die significant verschilt van met name de dominante Hollandse cultuur. Bij het bekijken van het aandeel volksverhalensites op het totale aantal sites per provincie springen Friesland en Limburg er nog altijd uit. Bij Friesland, met in totaal zeven verhalensites, zijn er vijf (71%) gewijd aan volksverhalen. In Limburg staan tien van de zestien verhalensites (62,5%) in het teken van volksverhalen. Ter vergelijking, in Noord-Holland is dat 18%, in Noord-Brabant 27% en in Zuid-Holland 30%. Ook in absolute aantallen heeft Limburg de meeste volksverhalensites (10), op de voet gevolgd door Zeeland (9).

Ook de verdeling in initiatiefnemers voor het oprichten van volksverhalensites ziet er heel anders uit dan bij de oprichting van sites met persoonlijke herinneringen. Particulieren en toeristische attracties zijn de belangrijkste initiatiefnemers, gevolgd door (hoofdzakelijk promotionele) stichtingen (zie tabel 4.5). Deze verdeling in initiatiefnemers is heel duidelijk terug te vinden in de kernwoorden van de doelstellingen die men gebruikt op verhalensites met volksverhalen.

Kernwoord	Aantal websites
Toerisme	31
Geschiedenis	7
Erfgoed	4
Identiteit	2
Totaal: 42	

Tabel 5.3: Kernwoorden op websites met volksverhalen

De particuliere initiatieven tot het oprichten van volksverhalensites vertalen zich meestal in onduidelijke doelstellingen (??) of hobbyïsme (tabel 5.1). De site nuheino.nl, waarop de ‘legende van de leugenpomp’ staat, is een initiatief uit 2007 van drie jongens tussen de 18 en de 21, die het leuk vonden om de bewoners van Heino op de hoogte te houden van het laatste nieuws en daarvoor zelf op pad gingen.⁹⁴ Een ander voorbeeld van

⁹⁴ www.nuheino.nl/over/ (Geraadpleegd 29 juli 2011).

hobbyisme zijn de websites van Ben Dijkhuis (Noord-Holland) over sagen en legenden rondom de kastelen Radboud, Nieuwburg en Medemblik. Deze zijn vanuit ‘interesse over het onderwerp en hobbymatig tot stand gekomen.’⁹⁵ Geheugen komt niet voor als kernwoord bij de oprichting van dit type verhalenites, sociale cohesie evenmin. Ondanks dat de rol van hobbyisme en de magische aantrekkingskracht van volksverhalen niet onderschat moet worden is hét cultuurhistorisch kernwoord van volksverhalenites toerisme.

In 1818 schreef Henry Hallam al: ‘Every saint had his legend, fabricated to enrich the churches under his protection.’ Hiermee becommentarieerde Hallam de verrijking van de katholieke kerk door middel van verzonden verhalen. De fabricage van heiligenverhalen kwam met name in de zuidelijke (katholieke) provincies van Nederland voor. Hoewel de legendes tegenwoordig niet meer worden ingezet om geld van parochianen te vragen, wordt er nog steeds rijkelijk gebruikgemaakt van volksverhalen, waaronder legenden, voor het behalen van economische winst.⁹⁶ Verrijking wordt in de 21e eeuw gezocht bij de toerist, niet meer bij de parochianen. Ook voor toeristische doeleinden is identiteit belangrijk. Een goed voorbeeld van een site met volksverhalen waarbij identiteit en toerisme worden gecombineerd, is het project ‘Langs Heilige Huisjes’ van het Twents Bureau voor Toerisme (TBT), in samenwerking met het Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme (GOBT). Het doel van het project is Twente profileren ‘met interessant en beleefbaar religieus erfgoed. Toename van het aantal gasten en bestedingen. Verhoging diversificatie en kwaliteit in het aanbod, versterking imago Twente.’⁹⁷ Een dergelijke helderheid over de commerciële doelstellingen van een project of website is echter lang niet altijd aanwezig. De nadruk in dit project wordt gelegd op ‘beleefbaar’ erfgoed. Dit sluit aan bij de ideeën over erfgoed en authenticiteitsbeleving zoals uiteengezet in paragraaf 1.4. Twente probeert de toerist ‘authentiek’ erfgoed te bieden wat hij/zij zich eigen kan maken, oftewel beleven.

De focus op toerisme die deze verhalenites tentoonspreiden duiden op een vorm van *place branding*. Het bekendste geslaagde voorbeeld hiervan is ongetwijfeld het vrouwtje van Stavoren. *Place branding* maakt geen onderscheid tussen positieve en negatieve verhalen. Dat het vrouwtje van Stavoren ten onder ging aan haar eigen hoogmoed doet weinig af aan de betekenis van het verhaal voor Stavoren. Het is opvallend hoeveel volksverhalen op internet zijn gekoppeld aan een materiële representatie. Representaties van sagen zijn zelden authentiek te noemen. Het standbeeld van de hellehond van de Lutte stamt uit 1950.⁹⁸ De Juffer van Batinghe, voor de St. Nicolaaskerk in Dwingeloo staat daar sinds 1997. Beide zijn opgericht naar aanleiding van volksverhalen.⁹⁹ De standbeelden zijn echter handige aanknopingspunten voor websites om het volksverhaal te vertellen in het kader van promotie van een stad. Ook naamsverklaringen, (bijvoorbeeld de Zwolse Blauwvingers), kerken (zoals de Martinikerk van Bolsward) en kastelen (zoals kasteel Hoensbroek) zijn een gemakkelijke aanleiding voor het vertellen van een volksverhaal en zodoende voor het inzetten van volksverhalen bij *place branding*. Het beeld, monument, gebouw of de stad krijgt extra allure door de verbintenis met het volksverhaal. De volksverhalen dienen om de interesse van (toekomstige) bezoekers te prikkelen.

In het verschil tussen het gebruik van persoonlijke verhalen op verhalenites en volksverhalen speelt ook sterk het karakter van de verhalen zelf mee. Persoonlijke verhalen lenen zich veel meer voor de doeleinden van

⁹⁵ <http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/disclaimer.htm> (Geraadpleegd 29 juli 2011).

⁹⁶ Lowenthal, ‘Fabricating Heritage’, 5.

⁹⁷ www.gobt.nl/nl/index.php/activiteiten/innovatie/gezond-genieten/article/menu-onderdeel/16-gezond-genieten/12-langs-heilige-huisjes (Geraadpleegd 29 juli 2011).

⁹⁸ www.delutte.com/index.php?TreeID=100& (Geraadpleegd 3 augustus 2011).

⁹⁹ www.dwingeloo-centraal.nl/freetext.asp?ftmod=freetext_000000059&content= (Geraadpleegd 3 augustus 2011).

identiteitsvorming ten behoeve van sociale cohesie, juist door het non-fictieve karakter ervan. Volksverhalen staan, naast hun aantrekkingskracht op hobbyisten, meer in het teken van identiteitsvorming met het oog op commerciële belangen. Dit strookt echter niet met het idee dat volksverhalen gebruikt werden om de eigen identiteit van Limburg en Friesland weer te geven tegenover de dominante Hollandse cultuur. In die visie dienden de volksverhalen wel degelijk ter bevordering van zowel intern als extern gerichte sociale cohesie. Aan de ene kant om het gevoel van saamhorigheid te versterken, en aan de andere kant als een vorm van regionaal nationalisme. Limburg en Friesland zijn echter in het digitale tijdperk niet langer de koplopers wat betreft het verzamelen van verhalen, getuige tabel 3.2. Bovendien lijken de sagen en legenden tegenwoordig hoofdzakelijk commerciële doeleinden te dienen. Hierbij wordt de conclusie van Dekker zeer relevant. Hij schrijft hierin:

‘Uit het bovenstaande [de rest van het artikel] zou men de indruk kunnen krijgen dat in Nederland alleen maar sprookjes, anecdoten [sic] en sagen verteld worden of liever verteld werden. [...] Toch weet vrijwel ieder uit eigen ervaring wel dat er daarnaast nog andere soorten verhalen bestaan. [...] verhalen over mensen in hun [van de vertellers] omgeving die door hun gedrag opvielen, over gebeurtenissen in het dorp, persoonlijke belevenissen, verder verhalen over het werk, stropen, de oorlog en vooral de verhalen uit de “mannenwereld” zoals dat heette: de schuine moppen. [...] De andere verhalen hebben [...] een meer lokale en individuele thematiek, terwijl hen meestal ook niet zo’n lang leven beschoren is. Maar wel zijn het verhalen die geregeld verteld en aangehoord worden, daarmee binnen een bepaalde groep een zekere populariteit genieten en dus terecht als volksverhaal beschouwd kunnen worden.’¹⁰⁰

Ook persoonlijke herinneringen, zo betoogt Dekker, verdienen de noemer ‘volksverhaal’ omdat ze een weerslag zijn van het dagelijks leven met een ‘lokale en individuele thematiek’. Dekker schreef dit in 1978. Het lijkt erop dat provincies als Noord- en Zuid-Holland en Flevoland deze les van Dekker ter harte hebben genomen en zich bij gebrek aan sagen en legenden uit de negentiende eeuw gestort hebben op die andere vorm van volksverhalen, het persoonlijke verhaal. In de tijd dat Limburg en Friesland namelijk druk bezig waren met het verwerven van een eigen, regionale identiteit door middel van volksverhalen, was dat voor Noord- en Zuid-Holland niet nodig. Holland was op cultureel gebied dominant en er was dan ook weinig aandacht voor sagen en legenden in deze provincies. Flevoland bestaat pas sinds 1986. In tabel 3.2 werd al zichtbaar dat Noord- en Zuid-Holland de achterstand op de traditionele volksverhalenprovincies op het digitale vlak ruimschoots hebben goedgeemaakt. De genoemde factoren van globalisering, het verdwijnen van de vertrouwde maatschappelijke verbanden, angst voor homogenisering, maatschappelijk onbegrip, het verdwijnen van sociale cohesie door eigen leefwerelden van jong en oud, man en vrouw, allochtoon en autochtoon, hebben er allemaal aan bijgedragen dat men het in Noord- en Zuid-Holland tijd vond om ook eens de aandacht te richten op het volksverhaal. De opkomst van internet als sociaal, interactief medium met een groot publieksbereik lijkt hiervoor ideaal, hoewel het internet aan de andere kant ook het medium bij uitstek voor globalisering is geweest.

Zodoende lijken de verhalensites, met name de verhalensites afkomstig uit projecten en gestimuleerd en gefinancierd door gemeentes, provincies en dorpsbelangen een vorm van glocalisering. Het globale medium internet wordt aangegrepen om de lokale identiteit te versterken en op de kaart te zetten als iets eigens. Dit

¹⁰⁰ A.J. Dekker, ‘150 jaar Nederlands volksverhaalonderzoek’, *Volkskundig Bulletin* 4 (1978) 1-28, 27-28.

gebeurt hoofdzakelijk met het oog op economisch gewin in het geval van volksverhalensites en met het oog op sociale cohesie en identiteitsvorming in het geval van sites met persoonlijke herinneringen. Blijft de vraag waar verhalensites met canons en geschiedschrijving in dit plaatje passen.

5.3 Doelstellingen verhalensites met canons en geschiedschrijving

In tabel 4.7 viel op dat de top drie van initiatiefnemers voor sites met canons en geschiedschrijving gelijk was aan de top drie van initiatiefnemers voor sites met persoonlijke vertellingen. Tabel 5.4 laat zien dat de verdeling in kernwoorden van de doelstellingen niet geheel hetzelfde is.

Kernwoord	Aantal websites
Geschiedenis	36
Erfgoed	30
Toerisme	4
Geheugen	3
Identiteit	3
Sociale cohesie	2
Totaal: 78	

Tabel 5.4: Kernwoorden op websites met canons en geschiedschrijving

Vorming van een collectief geheugen verdwijnt bijna volledig uit de doelstellingen van sites met canons. Dit is vanuit theoretisch oogpunt opmerkelijk aangezien ‘de erkenning van de historische canon van Nederland als representatie van het gemeenschappelijk verleden kan bijdragen aan de vorming van een collectief geheugen.’¹⁰¹ In plaats van collectief geheugen als doel te noemen, richten de canons zich hoofdzakelijk op geschiedenis en erfgoed. Wellicht dat de canonsites zich tevreden stelden met het noemen van de primaire doelstellingen, namelijk geschiedenis en erfgoed presenteren en bewaren. Ook wordt in veel canons de educatieve functie ervan benadrukt, een logisch gevolg van de doelstellingen van de oorspronkelijke historische canon van Nederland. Deze canon was immers gevormd om het geschiedenisonderwijs te hervormen.

Het gebruik van ‘geschiedenis’ en ‘erfgoed’ op canonsites maakt duidelijk dat de wetenschappelijke debatten niet zijn doorgedrongen tot de wonderlijke wereld van het web, of dat men er geen boodschap aan heeft. Geschiedenis en erfgoed hebben een bijna inwisselbare betekenis gekregen. Bij de regionale canons van Utrecht liggen erfgoed en geschiedenis bijvoorbeeld in elkaars verlengde. De inhoud van deze canons is geleverd door regionale erfgoedinstellingen (archieven, musea, historische verenigingen etc.) omdat zij de kenners van de lokale geschiedenis zijn.¹⁰² Op www.geschiedeniszeeland.nl vormen geschiedenis en erfgoed een geheel. *Geschiedeniszeeland.nl* stelt zich ten doel ‘het publiek kennis te laten maken met het boeiende erfgoed van Zeeland.’¹⁰³ Canons passen in het geschiedenis versus erfgoed debat niet duidelijk binnen een van beide kampen. De grenzen tussen erfgoed en geschiedenis, en zelfs tussen volksverhalen en geschiedenis, vervagen als het gaat om canonisering. Niet voor niets werd de canon van Nederland getypeerd als het ‘*verhaal* van het land dat wij gezamenlijk bewonen.’¹⁰⁴ Ook canons op regionaal en lokaal niveau vertellen het verhaal van die stad of streek. Historische canons zijn bedoeld

¹⁰¹ Dibbits e.a., *Immaterieel erfgoed*, 81.

¹⁰² www.regiocanons.nl/utrecht/zuidoost/over (Geraadpleegd 29 juli 2011).

¹⁰³ www.geschiedeniszeeland.nl/algemeen/index?lng=nl (Geraadpleegd 3 augustus 2011).

¹⁰⁴ <http://entoen.nu/over> (Geraadpleegd 3 augustus 2011).

om geïnteresseerden te informeren en te onderwijzen over het verleden. Daarnaast zijn ze ook bedoeld om te onderscheiden. De ene plaats is de andere niet, zoals mijngelderland.nl de websitebezoeker duidelijk maakt. Op deze site zijn inmiddels elf lokale canons uit de provincie Gelderland opgenomen. Tussen de 25 en 50 vensters benadrukken de eigenheid van de verschillende Gelderse plekken. Deze vorm van identiteitsvorming richt zich in de eerste plaats naar binnen, om de bewoners van een plaats van een samenbindend, eigen en uniek verhaal te voorzien. In tweede instantie richt het zich naar buiten, naar alle geïnteresseerden, om te laten zien wat de unieke geschiedenis van een plaats is en welk uniek erfgoed het bezit. De dubbele functie van canons bij identiteitsvorming (zowel intern gericht als extern) is inherent aan de definitie van identiteit. Identiteit zelf, zo stelde Gunn, richt zich zowel naar binnen als naar buiten, heeft een samenbindend en een onderscheidend vermogen. Canons zijn een handig hulpmiddel om dit proces van identiteitsvorming en het identiteitsbesef te versterken.

Canons komen zelden voort uit particuliere initiatieven. Voor het samenstellen van een canon is meer dan hobbyïsme nodig. Er zijn ook financiële middelen en een zekere mate van autoriteit nodig. Iemand kan wel zeggen alles te weten over de geschiedenis van Hengelo, maar als deze expertise nergens op gebaseerd blijkt te zijn, dan zal een canon van zijn of haar hand nooit geaccepteerd worden. Een dergelijk controlemechanisme wordt zichtbaar op de overkoepelende website voor de regionale en lokale canons, regiocanons.nl. Voor deze site geldt een aanmeldingsprocedure, waarbij een canon inhoudelijk beoordeeld wordt voordat deze op de site wordt opgenomen.¹⁰⁵ Deze door (overheids)instellingen gestuurde manier van canons samenstellen en voor het publiek toegankelijk maken, gecombineerd met de hoeveelheid canons die sinds 2007 is ontstaan, duidt op het belang dat nu door (hoofdzakelijk) gemeentes en provincies wordt gehecht aan het bevestigen van de eigen identiteit. Dit geldt voor zowel de intern als de extern gerichte functie van identiteit. Ook canons dragen bij aan sociale cohesie. Uit tabel 4.8 blijkt dat met name Overijssel en Gelderland deze vorm van identiteitsvorming prefereren boven volksverhalen en persoonlijke vertellingen. Ook Noord- en Zuid-Holland maken veel gebruik van digitale canons en geschiedschrijving.

Canons kunnen op ieder niveau van de samenleving een verbindend verhaal vertellen. Er is echter een overkoepelend orgaan nodig om deze vorm van verhalen vertellen aan te wakkeren. In Overijssel en Gelderland is dat heel nadrukkelijk op provinciaal niveau gebeurd, wat ook in de cijfers is terug te zien. De IJsselacademie in Overijssel en de Stichting Gelders Erfgoed in Gelderland hebben actief de oprichting van regionale en lokale canons gestimuleerd. Friesland, Zeeland, Limburg en Flevoland hebben alle vier een canon op provinciaal niveau en verder geen of nauwelijks lokale canons. In Drenthe en Noord-Brabant bestaan er meerdere canons, maar de meeste daarvan zijn niet digitaal beschikbaar. Van belang hierbij is het financiële aspect in combinatie met de oprichtende instanties. Over het financiële aspect volgt in paragraaf 5.4 nog een korte toelichting.

5.4 *De rol van financiën*

Tot nu toe hebben de financiën weinig aandacht gekregen. Toch is geld met betrekking tot verhalensites op een heleboel gebieden belangrijk. In de eerste plaats is de hoeveelheid geld die van overheidswege in verhalensites wordt gepompt een indicatie van het belang dat een bepaalde stad of streek hecht aan een verhalensite (of een project dat vervolgens wordt weergegeven op een verhalensite). Het belang dat de overheid aan een project of

¹⁰⁵ www.regiocanons.nl/over (Geraadpleegd 3 augustus 2011).

verhalensite toedicht is te zien in het wel of niet toekennen van subsidies. De projecten die geen subsidie krijgen, komen ook niet in de vorm van een verhalensite op internet terecht. Het feit dat er een redelijk aantal verhalensites te vinden is, met name uit de afgelopen tien jaar, duidt erop dat de overheid verhalensites in ieder geval niet onbelangrijk vindt.

De doelstellingen van de diverse projecten zijn uiteraard afgestemd op het verkrijgen van subsidie. Het noemen van identiteitsvorming en sociale cohesie kan in die gevallen ook simpelweg het toepassen van een holle kreet zijn om geld binnen te halen. Daar staat echter tegenover dat er ook veel lokale sites en hobbysites bestaan. Hosting van websites kost geld. Vormgeving van websites kost ook geld, tenzij hobbyisten dit zelf aanpakken. Vaak maakt de lay-out van een website al zichtbaar of het door een hobbyist of een vormgevingsbureau in elkaar is gezet. Veel verhalensites die in dit onderzoek zijn opgenomen, zijn bijvoorbeeld vormgegeven door Mediametic. Daarnaast wordt er op veel sites gewerkt met copyrights. Bovendien is het streven van professionele organisaties om een zo foutloos mogelijke website te produceren. Dus zal er ook een webredactie aan te pas moeten komen om te zorgen voor zorgvuldigheid in taalgebruik en vormgeving. Ook opslag van digitaal erfgoed kost geld en ruimte en stelt initiatiefnemers en ict-ers tezamen voor weer nieuwe problemen. Niet voor niets heeft het Kenniscentrum Digitaal Erfgoed een project opgezet ten behoeve van digitale duurzaamheid.¹⁰⁶ Maar al die bytes die gebruikt worden om afbeeldingen, verhalen, hele museumcollecties en archieven in op te slaan moeten worden betaald. Dus hoe meer content een website heeft, hoe meer geld er mee gepaard gaat om alles duurzaam toegankelijk te maken en tegelijkertijd ruimte te bieden voor groei.

Een voorbeeld van de rol van geld in het oprichten van verhalensites is ook te vinden in de digitale audio- en videoprojecten. Ondanks de sterk toegenomen aandacht onder historici voor orale geschiedenis, wordt deze interesse in plaatsgebonden verhalensites nauwelijks gereflecteerd. In totaal bevatten 5 van de 224 verhalensites in dit onderzoek audiomateriaal (tabel 4.10) en 15 van de 224 sites bevatten videomateriaal (tabel 4.11). Bij het opstellen van canons ontbraken particuliere initiatieven, deels door het erkenningsprobleem waar een particulier samengestelde canon tegenaan loopt. In het geval van audio- en videomateriaal op websites speelt het financiële aspect een belangrijke rol in de afwezigheid van particuliere initiatiefnemers. Tabel 4.12 laat zien dat ook met betrekking tot audio- en videosites Noord-Holland wederom koploper is.

In de tweede plaats kosten de verhalensites niet alleen geld. Geld is ook een belangrijke drijfveer om verhalensites op te richten in het kader van *place branding*. Hoe graag een plaats toeristen wil trekken, bepaalt echter ook hoe aantrekkelijk de plaats in kwestie gepresenteerd moet worden, en dus hoeveel geld er in promotie wordt gestoken. Het financiële aspect is van belang bij het bestuderen van de verhalensites. Bij op toerisme gerichte sites is het een drijfveer voor oprichting ervan. Bij sites gericht op geschiedenis, erfgoed, geheugen, identiteit en sociale cohesie spelen financiën uiteraard ook een rol. Waarschijnlijk hoopt men dat de investering zich terugbetaalt in het behalen van de gestelde doelstellingen. En in het geval van hobbyïsme is geld vaak een praktische bijzaak, zoals in het geheugen van Gieteren. Om dieper inzicht te verkrijgen in de economische structuren die ten grondslag liggen aan verhalensites en verhalenprojecten is economisch onderzoek nodig, bijvoorbeeld naar de baten en kosten van 'het verhaal'. Dit past echter niet binnen het huidige onderzoek.

¹⁰⁶ www.den.nl/thema/16/digitale-duurzaamheid (Geraadpleegd 4 augustus 2011).

5.5 Tot slot

In dit hoofdstuk zijn de onderzoeksresultaten van hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 naast op de verhalensites vermelde doelstellingen gelegd. In bijlage 1 zijn de geïnventariseerde verhalensites ingedeeld in drie verschillende categorieën verhaaltypes. Ieder verhaalttype blijkt een eigen functie te hebben. De verhalensites met persoonlijke herinneringen grijpen geschiedenis, erfgoed en collectief geheugen aan om zich naar binnen te keren, zich te richten op de interne sociaal-culturele wereld. Met name (plaatsen in) Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Flevoland hebben gebruikgemaakt van dit type verhalensite om hun verhaal te vertellen.

Volksverhalen hebben daarentegen een commerciële functie. Ze worden hoofdzakelijk ingezet om plaatsen een uniek imago te bezorgen met het oog op toerisme. Volksverhalen worden gebruikt om plaatsen *a touch of magic* te geven. Bovendien reflecteren de volksverhalensites de populaire aantrekkingskracht van dit type verhalen. Veel volksverhalensites zijn uit hobbyïsme of onduidelijke redenen opgericht, iets wat bij de persoonlijke verhalensites één keer, en bij de canons nooit voorkomt. Procentueel gezien is er in Limburg en Friesland de meeste aandacht voor volksverhalen op internet. In absolute getallen staan Limburg en Zeeland bovenaan de lijst (tabel 4.6).

Canons zijn even tweeslachtig als het begrip identiteit zelf. Het is een type ‘verhaal’ waarin erfgoed en geschiedenis samensmelten tot het verhaal van de plaats die men bewoont. Aan de ene kant hebben canons een intern gerichte, verbindende functie om de bewoners van een plaats kennis te laten maken met de gezamenlijke geschiedenis. Aan de andere kant zijn canons ook bedoeld om onderscheid te maken. Ten slotte kan niet iedere plaats in Nederland haar geschiedenis herleiden op de Swifterbandcultuur. Het is heel duidelijk te zien dat in Overijssel en Gelderland een overkoepelend orgaan is ingesprongen om vorm te geven aan de canonrage (ook wel aangeduid als ‘canonitis’). De investering in canons is ook ten koste gegaan van andere typen verhalensites, met name in Overijssel dat geen enkele site met persoonlijke herinneringen heeft opgeleverd binnen dit onderzoek. Ook Noord- en Zuid-Holland hechten belang aan canons. Ook zonder overkoepelend orgaan om de canons te regisseren scoren deze provincies goed met respectievelijk tien en acht canons.

Ten slotte is er nog kort aandacht geweest voor het financiële aspect van verhalensites, projecten en audio- en videomateriaal op een site. Hoewel financiën een belangrijke rol spelen in de oprichting van verhalensites, want zonder fondsen is het moeilijk om sommige projecten te verwezenlijken, is voor een compleet beeld van de invloed van (het wel en niet hebben van) geld een apart economisch onderzoek nodig. In dit onderzoek staat een verklaring van de verhalensites vanuit cultuurhistorisch perspectief centraal en het vinden van een antwoord op de in de inleiding gestelde hoofdvraag.

Conclusie

In dit onderzoek werd gezocht naar de aanwezigheid van een trend in de oprichting van verhalenites. Er werd gekeken of er duidelijke beweegredenen voor het oprichten van deze websites zijn en zo ja, welke. Ook werd er gekeken hoe deze verhalenites te duiden zijn vanuit cultuurhistorisch perspectief. Om te beginnen werd een inventarisatie van verhalenites gemaakt, met als resultaat 224 verhalenites, te vinden in bijlage 1. Een globale beschrijving van deze sites en een inventarisatie van de verdeling van deze sites over de twaalf provincies van Nederland, resulteerde in een indeling in drie typen verhalenites. Het verhaalttype op een site bleek afhankelijk te zijn van de initiatiefnemers voor de oprichting van de site. Daarnaast bleken ook de doelstellingen van de site samen te hangen met het gekozen verhaalttype.

Het eerste type verhalen zijn de persoonlijke herinneringen en verhalen. Verhalensites met dit type verhalen zijn vooral te vinden in Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. Maar ook 67% van de verhalenites die Flevoland rijk is, bevatten persoonlijke herinneringen en verhalen. Ook werd er aandacht besteed aan de initiatiefnemers van de verhalenites met dit type verhaal. Dat zijn voornamelijk gemeentes, provincies, dorpsbelangenverenigingen, stichtingen en historische verenigingen. In de doelstellingen van deze websites werden de cultuurhistorische begrippen geschiedenis, erfgoed, geheugen, identiteit, sociale cohesie en toerisme teruggevonden. Deze verhalenites richten zich met name op het creëren van een gevoel van saamhorigheid. Persoonlijke herinneringen lenen zich minder voor toeristische doeleinden. Ter bevordering van identiteit en sociale cohesie is de persoonlijke herinnering het populairste verhaalttype. Een belangrijke stap in dit proces is het stimuleren van de vorming van een collectief geheugen door middel van het vertellen van persoonlijke herinneringen. En een collectief geheugen, zo stelden Dibbits e.a. en Assmann, is een belangrijk instrument bij het construeren van identiteit.

Het tweede type verhaal is het volksverhaal. Volksverhalensites komen het meest voor in Limburg, Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Holland. Procentueel gezien heeft Friesland echter de meeste volksverhalensites (71%), gevolgd door Limburg (62,5%) en Zeeland (45%). De initiatiefnemers van dit type verhalenites zijn veel particulieren, toeristische instellingen en (promotionele) stichtingen. Volksverhalensites dienen in overeenstemming met haar initiatiefnemers hoofdzakelijk toeristische doeleinden of als liefhebberij. Ook komt het vrij vaak voor (zeker in vergelijking met de sites met de andere twee verhaaltypes) dat er bij een site met volksverhalen onduidelijkheid bestaat over de initiatiefnemers en doelstellingen. Waar dit echter wel duidelijk is, dient het volksverhaal veelal ter vermaak en ter promotie van een bepaalde plaats, als een vorm van *place branding*.

De derde categorie verhalen bestaat uit canons en geschiedschrijving. Ook verhalenites met canons en geschiedschrijving zijn met name door gemeentes, provincies, dorpsbelangenverenigingen, stichtingen en historische verenigingen opgericht. Dit type verhalenites is met name veel in Noord-Holland, Gelderland, Zuid-Holland en Overijssel te vinden. In zowel Gelderland als Overijssel is dit te danken aan een initiatief van een overkoepelend orgaan om zoveel mogelijk regionale en lokale canons te verzamelen. De doelstellingen van canons worden vooral weergegeven in termen van 'geschiedenis' en 'erfgoed', ook met het oog op educatie. Canons lijken zich de dubbelzinnigheid van het begrip identiteit eigen te hebben gemaakt. Aan de ene kant worden ze heel duidelijk ingezet als hulpmiddel bij het creëren van een eigen, uniek verhaal per plaats, streek, provincie of land. Aan de andere kant werkt een canon dus ook onderscheidend. De grenzen tussen geschiedenis

en erfgoed vervagen binnen een canon, aangezien historische feiten, als zodanig erkend erfgoed en volksverhalen allemaal hun weg vinden naar het verhaal van de desbetreffende stad of streek.

De achterliggende beweegredenen voor het oprichten van verhalenites lijkt bij sites met persoonlijke herinneringen en met canons en geschiedschrijving identiteitsvorming vanuit hoofdzakelijk sociaal-culturele beweegredenen te zijn. In beide gevallen wordt zo nu en dan sociale cohesie genoemd als doelstelling. In hoofdstuk 2 werd duidelijk dat sociale cohesie moet groeien. De oprichting van verhalenites is een poging om dit groeiproces in positieve zin te beïnvloeden. Afnemende sociale cohesie is volgens de studie van Green e.a. te meten aan sociaal en politiek vertrouwen/wantrouwen, spanningen tussen sociale groepen en (in)tolerantie ten opzichte van immigranten. Niet voor niets nemen Amsterdamse wijken en Lelystad, plaatsen met veel verschillende sociale groepen en veel immigranten, sociale cohesie op in de doelstellingen van hun verhalenprojecten. Globalisering wordt genoemd als een van de oorzaken van afnemende sociale cohesie. Ook wordt globalisering genoemd als oorzaak voor de opgekomen belangstelling voor het eigene, het lokale of het regionale op het gebied van erfgoed en geschiedenis. De Unescoconventie van 2003 maakte duidelijk dat men vreesde voor homogenisering van cultuuruitingen ten gevolge van globalisering. Recente studies wijzen echter uit dat er geen sprake is van homogenisering, ondanks dat overal ter wereld Coca Cola te krijgen is. Er wordt gesproken van een proces van glocalisering waarbij lokale geschiedenis, erfgoed en cultuuruitingen worden afgestoft, opgepakt of desnoods geannexeerd om op die manier het eigene tegenover het alomtegenwoordige of bedreigende te zetten. Ook verhalenites zijn een uiting van deze glocalisering, ongeacht het verhaalttype.

Identiteitsvorming met het oog op toerisme is ook bij alle drie de verhaaltypen terug te vinden. Het duidelijkst wordt dit echter op de volksverhalensites. De volksverhalen, vaak gekoppeld aan een materieel, te bezoeken monument, kasteel, standbeeld etc., worden gebruikt om een plaats extra onder de aandacht te brengen. Volksverhalen spreken tot de verbeelding en zijn daardoor zeer geschikt als toeristentrekkende. Dat volksverhalen tot de verbeelding spreken, blijkt ook uit het grote aantal particuliere initiatieven dat tot volksverhalensites heeft geleid. Hobby en liefhebberij zijn, naast toerisme, twee veel gelezen doelstellingen op dit type verhalenites.

Het antwoord op de hoofdvraag luidt dan ook dat er diverse duidelijke beweegredenen achter de oprichting van de verhalenites schuilen. De beweegredenen verschillen naar gelang het gekozen verhaalttype voor een verhalenite. Verhalensites met persoonlijke vertellingen zijn veelal opgericht met aan de ene kant als doel identiteitsvorming en sociale cohesie, gericht tegen globalisering. Aan de andere kant richten deze sites zich ook op het koesteren van het eigen erfgoed en de eigen geschiedenis, eveneens gericht tegen globalisering. Hierbij moet echter in de gaten worden gehouden dat erfgoed en geschiedenis eveneens een belangrijke bijdrage leveren aan het identiteitsvormingsproces en het bevorderen van sociale cohesie. Bij beide soorten doelstellingen moet bij globalisering zowel het homogeniserende van globalisering, als het cultureel bedreigende in gedachten worden gehouden.

De oprichting van volksverhalensites wordt hoofdzakelijk gestimuleerd vanuit hobbyïsme aan de ene kant, en vanuit toeristische drijfveren aan de andere kant. Verhalensites met canons en geschiedschrijving richten zich op geschiedenis en erfgoed. Ook hierbij worden deze factoren gebruikt om het proces van identiteitsvorming en sociale cohesie te stimuleren. Canons kunnen immers ingezet worden in het onderwijs. Bovendien is de definitie van de canon gegeven door de Stichting entoen.nu als 'verhaal van het land dat wij

gezamenlijk bewonen'. Canons benadrukken wat mensen gemeen hebben. Tegelijkertijd betekent dit ook dat degenen die zich niet met een canon kunnen identificeren er blijkbaar niet bijhoren. Niet voor niets waarschuwde Van der Laarse voor het overwinnaarsperspectief dat inherent aan canons is. Canons kunnen echter een handig hulpmiddel zijn om tot identiteitsvorming te komen, juist door dit onderscheidende karakter. De duidelijkste beweegredenen achter de oprichting van verhalenites zijn dan ook identiteitsvorming, sociale cohesie, economisch gewin door toerisme, het koesteren van erfgoed en geschiedenis en het bevechten van homogenisering en dreigende concurrerende culturen.

Literatuurlijst

Publicaties

- Amersfoort, H. van, 'Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie', in: J. Lucassen & A. de Ruijter, *Nederland multicultureel en pluriform?* (Amsterdam 2002) 323-363.
- Andersson, M., 'Provincial Globalization: The Local Struggle of Place-Making', *Culture Unbound*, 193-214.
- Ashworth, G.J., 'Heritage and the Consumption of Places', in: R. van der Laarse (red.) *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005) 193-206.
- Ashworth, G.J., 'The Instruments of Place Branding: How is it done?', *European spatial Research and Policy* 16(1) (2009) 9-21.
- Assmann, A., 'Transformations between History and Memory', *Social Research* 75 (2008) 49-72.
- Bendix, R., *In Search of Authenticity* (Madison, Wisconsin 1997).
- Berger, A.A., *Narratives in Popular Culture, Media and Everyday Life* (Thousand Oaks/London/New Delhi 1997).
- Blécourt, W. de e.a., *Verhalen van stad en streek* (Amsterdam 2010).
- Boer, P. den, 'Geschiedenis, herinnering en "lieux de mémoire"', in: R. van der Laarse (red.) *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005) 40-58.
- Confino, A., 'Collective Memory and Cultural History: Problems of Method', *American Historical Review* 102: 5 (1997) 1386-1403.
- Dekker, A.J., '150 jaar Nederlands volksverhaalonderzoek', *Volkscundig Bulletin* 4 (1978) 1-28.
- Dibbits, H., 'Volkscultuur en identiteit', in: H. Dibbits e.a. (red.) *Splitsen of knopen* (Rotterdam 2009)
- Dibbits, H. e.a., *Immaterieel erfgoed en volkscultuur. Almanak bij een actueel debat* (Amsterdam 2011).
- Green, A., *Cultural History* (New York 2008).
- Green, A., G. Janmaat & H. Cheng, 'Social Cohesion: Converging and Diverging Trends', *National Institute Economic Review* 215 (2011) R6-R22.
- Gunn, S., *History and cultural theory* (Harlow 2006).
- Koenis, S., 'De secularisatie en politisering van cultuur', in: J. Lucassen & A. de Ruijter, *Nederland multicultureel en pluriform?* (Amsterdam 2002) 47-84.
- Laarse, R. van der (red.), *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005).
- Laarse, R. van der (red.), 'Erfgoed en de constructie van vroeger', in: R. van der Laarse (red.) *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005) 1-28.
- Lowenthal, D., 'Fabricating Heritage', *History and Memory* 10: 1 (1998) 5-24.
- Lowenthal, D., 'Heritage and history. Rivals and partners in Europe', in: R. van der Laarse (red.) *Bezetten van vroeger* (Amsterdam 2005) 29-39.
- Lucassen, J. & A. de Ruijter, *Nederland multicultureel en pluriform?* (Amsterdam 2002).

- Meder, T., 'Volkscultuur en identiteit', *Levend Erfgoed* 7(2) (2010) 14-21.
- Munsters, W., *Cultuurtoerisme* (Leuven/Apeldoorn 1994).
- Ribbens, K., *Een eigentijds verleden* (Hilversum 2002).
- Skounti, A., 'The authentic illusion', in: L. Smith & N. Akagawa (red.), *Intangible Heritage* (London/New York 2009).
- Smith, L. & N. Akagawa (red.), *Intangible Heritage* (London/New York 2009).
- Urry, J., *The Tourist Gaze* (2^e editie: London/Thousand Oaks 2002).

Websites

- Alting, H. & H. Kloose, www.geheugenvangieten.nl (3 augustus 2011).
- Amsterdams Historisch Museum e.a., www.geheugenvanoost.nl (24 juni 2011).
- Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) e.a., www.ossecanon.nl (22 juni 2011).
- www.delutte.com (3 augustus 2011).
- Den Bosch Cultuurstad, www.denbosch-cultuurstad.com (2 augustus 2011).
- Dijkhuis, B., <http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/disclaimer.htm> (29 juli 2011).
- www.dwingelo-centraal.nl (3 augustus 2011).
- Erfgoed Delft e.a., www.wikidelft.nl (1 juli 2011).
- Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme, www.gobt.nl (29 juli 2011).
- Gemeente Berkelland, www.berkelland.incijfers.nl (5 juli 2011).
- Gemeente Berkelland, www.gemeenteberkelland.nl (5 juli 2011).
- Gemeente Lelystad e.a., www.hetverhaalvanlelystad.nl (2 augustus 2011).
- Gemeente Roermond, www.roermond.nl (23 juni 2011).
- Google, www.google.com (1 juli 2011).
- Historisch Centrum Overijssel, www.historischcentrumoverijssel.nl (23 juni 2011).
- Historische Kring Gente, www.historischekringgente.nl (5 juli 2011).
- Historische Vereniging Gemeente Beilen, www.historischevereniginggemeentebeilen.nl (23 juni 2011).
- Hof van Sellingen, www.hofvansellingen.nl (23 jun 2011).
- Huis van de Groninger Cultuur e.a., www.hetverhaalvangroningen.nl/person/id/212 (24 juni en 21 juli 2011).
- IJsselacademie, www.regiocanons.nl/overijssel/twente/ootmarsum (5 juli 2011).

IVAK de cultuurfabriek, <http://ivak.net.qdc-04.nl/wiki/index.php/Hoofdpagina> (2 augustus 2011).

Kasteel Hoensbroek, www.kasteelhoensbroek.nl (23 juni 2011).

Kenniscentrum Digitaal Erfgoed, www.den.nl (4 augustus 2011).

Martinikerk Bolsward, www.martinikerkbolsward.nl (23 juni 2011).

Nieuw Land Erfgoed, www.regiocanons.nl/flevoland/flevoland (22 juni 2011).

Nieuw Land Erfgoed, www.nieuwlanderfgoed.nl (5 juli 2011).

Noord Hollands Archief, www.noordhollandsarchief.org (5 juli 2011).

www.nuheino.nl (29 juli 2011).

Provincie Noord-Brabant, www.levensloopbrabant.nl (29 juli 2011).

Provincie Noord Holland, www.oneindignoordholland.nl (2 augustus 2011).

Regionaal Archief Tilburg i.s.m. Stadsmuseum Tilburg, www.tijdmachinetilburg.nl (1 juli 2011).

Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland, www.zeeuwseklapbank.nl (2 augustus 2011).

Stichting entoen.nu, www.entoen.nu (18 juli 2011).

Stichting entoen.nu, www.entoen.nu/doc/Canonrapport_A.pdf (8 augustus 2011).

Stichting entoen.nu, www.regiocanons.nl (2 augustus 2011).

Stichting Geheugen van West, www.geheugenvanwest.nl/page/3/nl (26 juli 2011).

Stichting Gelders Erfgoed, www.mijngelderland.nl/canons#nijkerk (5 juli 2011).

Stichting Gelders Erfgoed, www.mijngelderland.nl/canons#ruurlo (5 juli 2011).

UNESCO, <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf> (26 juli 2011).

Vlaardings Archeologisch Kantoor e.a., www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/tijdlijn (1 juli 2011).

VVV Stavoren, www.stavoren.nl/nl/vrouwte_van_stavoren (21 juli 2011).

Yeung, W. & S. van der Tol, Hogeschool Utrecht, www.itt.hu.nl (23 juni 2011).

Zeeuws Archief e.a., www.geschiedeniszeeland.nl (3 augustus 2011).

Zwolle Marketing, www.zwollemarketing.nl (23 juni 2011).

Bijlage 1 – plaatsgebonden verhalenites

Groningen			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.hetverhaalvangroningen.nl/	Herinneringen aan Groningen van (oud-) bewoners	Huis van de Groninger Cultuur, RHC Groninger Archieven, het Museumhuis, Libau, de Provinciaal Archeoloog, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Groninger Landschap, Biblionet, Groninger Forum	Tekst, audio en video
http://www.oterdum.com/verhalen_gedichten/verhalen.html	Verhalen over Oterdum	Stichting Behoud Monument Dorp Oterdum	Tekst
http://www.westernielandweb.nl/index.php/meester-vertelt/	Herinneringen van meester Meurs (hoofd van de OLS) aan gebeurtenissen in Westernieland	Particulier: Wouter Wieringa	Tekst
http://www.gasinbeeld.nl/index.php?id=98	Persoonlijke herinneringen aan 50 jaar de gasbel van Slochteren, opgenomen in het paviljoen 'verhalen van Slochteren' dat in 2009 een week lang in Slochteren te vinden was	Biblionet Groningen, Stichting Nederland Kennisland, bibliotheek Hoogezand-Sappemeer en bibliotheek Slochteren	Video
http://www.schierweb.nl/16.htm	Verhalen over en herinneringen aan Schiermonnikoog	In 2011: Particulier Ed Kieckens	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.marnegebied.nl/abelstok_legende_marnegebied.html	Site over het Marnegebied (Oost-Groningen/Wadden) met een aantal legendes: Abelstok, Het zwarte spook van Pieterburen, Heks en Duivelsverhalen uit het Marnegebied en Een heel gewoon meisje uit Hunsingoo	In 2003: Particulier J. Benes	Tekst
http://www.hofvansellingen.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=81	Verhalen uit het 'spookdorp' Sellingen (zo aangeprezen op de eigen site) om een fietsroute langs te maken	In 2011: Hof van Sellingen	Tekst
http://www.usquert.nl/sagen-en-legenden.html	Twee legendes uit Usquert: De legende van Kruijsstee en de Liudger legende	In 2001: Dorpsbelangen Usquert	Tekst
http://www.dideldom.com/	Verhalen, legenden, moppen etc. in het Gronings over de Groningers/Groningen	In 2000: ???	Tekst
http://www.desokkeraai.nl/de_boerderij.html	Spookverhalen uit Molenrij	Particulier: B&B de Sokkeraai van Bastiaan Bijl en Ester van Joolen	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:

http://www.hetverhaalvangroningen.nl/	Canon + verbeelding van Groningen	Huis van de Groninger Cultuur, RHC Groninger Archieven, het Museumhuis, Libau, de Provinciaal Archeoloog, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Groninger Landschap, Biblionet, Groninger Forum	Tekst, audio en video
http://ivak.net.qdc-04.nl/wiki/index.php/Hoofdpagina	Canon van Fivelingo, speciaal voor het onderwijs in wikipediavorm	In 2008: IVAK de cultuurfabriek	Tekst
http://www.robintimo.nl/verhalen.php	De geschiedenis van Wagenborgen in WOII, verteld als verhaal	In 2005: Gemeente Delfzijl	Tekst
Friesland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.ferhalenfanfryslan.nl/	Site voor alle soorten verhalen met betrekking tot Friesland	Tresoar	Tekst en video
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.beleeffriesland.nl/typisch-fries/typisch-fries/friese-volksverhalen?steID=6&catID=2391	Site met informatie over Friesland, waaronder volksverhalen, verzameld door Dan Jaarsma en Ype Poortinga	Fryslân Marketing	Tekst
http://stavoren.nl/nl/vrouwtje_van_stavoren	Sage van het vrouwtje van Stavoren	In 2008: VVV Stavoren	Tekst
http://www.akkrumnes.nl/index.php/plaatselijkbelang/15	Sage van Reus Knilles	In 2011: Plaatselijk belang Akkrum/Nes, eerder: http://www.akkrum.net/	Tekst
http://www.martinikerkbolsward.nl/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=88&Itemid=216	Verhaal achter het houtsnijwerk in de Martinikerk in Bolsward over een vrouw die de duivel te slim af is	In 2011: Martinikerk Bolsward	Tekst
http://www.bonifatiuskapel.nl/html/bonifatiusbron_1.html	Legende van de Bonifatiusbron	In 2007: Beheercommissie Bonifatiuskapel	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.11en30.nu	Canon van Friesland	Tresoar en Afûk	Tekst en video
Drenthe			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.fledderkerspel.nl/W/Tekst/Hp/Totaal.htm	Verslaglegging van verhalenvertelbijeenkomsten waarbij verhalen over Vledder aan de hand van een thema worden verteld en opgeschreven	Historische Vereniging 't Fledder Kerspel (TFK) commissie 'Dikke verhalen'	Tekst
http://hunebedcentrum.org/index.php/projecten-in-voorbereiding/77-mijnhunebed	Project 'Mijn hunebed, mijn verhaal'. Herinneringen aan en verhalen over hunebedden	In 2012: Hunebedcentrum te Borger	Tekst

http://gasselternijveen.telebrink.info/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=92	Verhalen van inwoners van Gasselternijveen	In 2009: Gemeente Aa en Hunze	Tekst
http://www.geheugenvangieten.nl/	Site met verhalen van inwoners en bezoekers van Gieten	In 1998: Particulier Henk Alting, Harrie Kloose, Harry Driever en Jan Karstens	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.dwingeloo-centraal.nl/freetext.asp?ftmod=freetext_000000059&content=	Sage van de Juffer van Batinghe, gekoppeld aan de St. Nicolaaskerk in Dwingeloo	In 2007: ???	Tekst
http://www.mysteriesvanhetreesdal.nl/	Mythen, duivelssagen, sagen, historische verhalen en anekdotes over het Reestdal	Stichting Kunst en Cultuur Overijssel & Het Reestdal	Tekst en video
http://www.oranjekanaal.nl/programma/26	Legende over de verdwijning van de Annigje II bij het Oranjekanaal	In 2006: Manifestatie Oranjekanaal (tentoonstelling)	Tekst
http://www.tuttel.com/default.htm	Nieuwe Drentse sagen en legenden, geschreven in dialect door Harmjan van Steenwijk	Particulier: Jan & Han Tuttel en Harmjan van Steenwijk	Tekst
http://www.ellertenbrammert.nl/indexmain.php	Legende van Ellert en Brammert onder het kopje 'historie'	In 2008: Openluchtmuseum Ellert en Brammert	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.dieluydenvanthoogeveene.nl/canonvanhoogeveen/	Canon van Hoogeveen	In 2008: Museum Hoogeveen, Marga Zwiggelaar en Albert Metselaar	Tekst
http://website.historischcoevorden.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=95	Canon van Coevorden	In aanbouw: Historische Vereniging Coevorden	Tekst
http://www.historischevereniginggemeentebeilen.nl/jeugdher/jeugd.htm	Uitwerking van herinneringen van een Oud-Beiler opgeschreven in 1937-1938, voorzien van fotomateriaal en verwerkt in een ppt	Historische Vereniging Gemeente Beilen i.s.m. Uitgeverij Drenthe	Tekst
Overijssel			
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://dalfsennet.nl/	Weerspreuken, spreekwoorden, moppen en gedichten uit Dalfsen	In 2008: ???	Tekst
http://www.vvvdenkamp.nl/nl/participants/musea_en_attracties/participant_id,3182/category_id,31	Sage van de Non van Singraven, via kopje 'Zien & Doen' en vervolgens 'Musea en Attracties' > Huis Singraven	In 2010: VVV Denekamp	Tekst
http://www.langsheiligehuisjes.nl/	Site met een verzameling religieus Twents erfgoed. Aan diverse gebouwen zit een volksverhaal verbonden zoals over Huttenkloas bij Oldenzaal en Kiekebeernd, de spokenkieker bij Haaksbergen	In 2011: Twents Bureau voor Toerisme	Tekst

http://www.nuheino.nl/informatie/informatiepagina/100/	De legende van de leugenpomp, op een site over alles wat met Heino te maken heeft	In 2007: 3 jongens tussen de 18 en de 21	Tekst
http://www.delutte.com/index.php?TreeID=100&	Legende van de Hellehond, als kleine uitleg bij een opzienbarend beeld van het beest in De Lutte	???	Tekst
http://www.henkvanheerde.nl/vollenhove/Toutenburg/toutenburg.htm	Legende over onderaardse gangen bij kasteel Toutenburg (Vollenhove)	Particulier: Henk van Heerde over de geschiedenis van de stad Vollenhove	Tekst
http://www.zwollemarketing.nl/nl/site/zwolle_stad_van_de_blaauwvingers	Verhaal over waarom de Zwollenaren 'blauwvingers' genoemd worden	Zwolle marketing, kopje 'Zwolle stad van de blauwvingers'	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/holten	Canon van Holten	In 2009: Oudheidkamer Hoolt'n	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/deventer	Canon van Deventer	In 2009: Stichting Deventer Onvoltooid Verleden Tijd (DOVT)	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/kampen	Canon van Kampen	Stichting Kamper Canon	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland-van-vollenhove/blokszyl	Canon van Blokszyl	Particulier: Machteld Strijkert en Marie Doosje	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/nieuwleusen	Canon van Nieuwleusen	Historische Vereniging 'Ni'jlusn van Vrogger'	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/twente/ootmarsum	Canon van Ootmarsum	In 2009: IJsselacademie	Tekst
http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/olst	Canon van Olst	In 2011: Stichting 't Olster Erfgoed	Tekst
http://www.regiocanons.nl/overijssel/twente/enter	Canon van Enter	In 2011: Stichting Oudheidkamer Enter	Tekst
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/hcoroot/hoofdnavigatie/het_verhaal_over/introductie/Week+van+de+Geschiedenis/default.htm	Verhalen over de geschiedenis van Overijssel, opgesteld in de nieuwbrief van het Historisch Centrum Overijssel (HCO) en gepubliceerd op de website. Verhalen geschreven aan de hand van archiefstukken	Historisch Centrum Overijssel	Tekst
Gelderland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.ede-west.nl/node/50	Buurtverhalen uit Ede-West	In 2005: Redactie Ede-West o.l.v. Bert Alkemade	Tekst
http://www.historischekringgenten.nl/vehoale.html	Verhalen uit Gendt in dialect, inclusief een link naar volksverhalen in dialect, die zich in de database van het Meertens Instituut bevinden	In 2009: Historische Kring Gendt	Tekst en audio
http://www.oudwageningen.nl/documentatie/verhalen/	Verhalen over het Wageningen van vroeger, momenteel 4, moeten er meer worden	In 2009: Historische vereniging Oud Wageningen	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:

http://www.vvvlochem.nl/over_lochem/over_lochem/de_hooiplukker/	2 legendes uit Lochem: 1) Witte wieven en 2) de Hooiplukker (waar ook een beeldje bijhoort)	In 2011: VVV Lochem	Tekst
http://www.nunspeetvillage.nl/groen/	Volksverhalen uit Nunspeet en omgeving: Het ontstaan van het Uddelermeer en het Bleekemeer, legende van de Lemelerberg, onder het kopje 'historie'	Particulier: Gertjan van Wijk	Tekst
http://www.overasseltpromotions.nl/historiedorp.html#	Verhaal van de koortsboom en St. Walrick in Overasselt, onder kopje 'historie van Overasselt'	Stichting Overasselt Promotions	Tekst
http://www.uddel.info/homepage.html	Sage over het ontstaan van het Uddelermeer en het Bleekemeer en sage over de kleine en de grote hul (2 heuvels tussen Uddel en Elspeet)	Uddelinfo	Tekst
http://waardenburg.eu/faust-in-waardenburg/hoofdcategorie/waardenburg/faust-in-waardenburg	De legende van Faust en het pact met de duivel dat bij kasteel Waardenburg hoort	Particulier: Piet Waardenburg	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.mijngelderland.nl/gelderland#gelderland	De Gelderse Canon	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#nijmegen	Canon van Nijmegen	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#culemborg	Canon van Culemborg	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#lingewaard	Canon van Lingewaard	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#arnhem	Canon van Arnhem	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#ruurlo	Canon van Ruurlo	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#ermelo	Canon van Ermelo	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#harderwijk	Canon van Harderwijk	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#nijkerk	Canon van Nijkerk	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#putten	Canon van Putten	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#lochem	Canon van Lochem	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
http://www.historischekringgenten.nl/gendtsecanon.html	Canon van Gendt	In 2009: Historische Kring Gendt	Tekst
Utrecht			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.driebergen.org	Website met verhalen over Driebergen onder kopje 'sitemap'	Stichting Vrienden van Driebergen	Tekst

http://www.hetutrechtsarchief.nl/thema/herinneringen	Onderdeel van het Utrechts Archief waarop mensen hun herinneringen aan bepaalde plaatsen (huizen, straten etc.) in Utrecht kunnen delen	Het Utrechts Archief	Tekst
http://www.historischekringdebilt.nl/	Site van de historische kring de Bilt met plaats voor ingestuurde herinneringen (max. 400 woorden) die karakteristiek zijn voor De Bilt of Bilthoven	Historische Kring d'Oude School (De Bilt)	Tekst
http://www.oudsoest.nl/mondelinge-geschiedenis/	Persoonlijke herinneringen aan Soest, project 'mondellingeschiedenis'	In 1999: Stichting Oud Soest (museum), Stichting Vrienden van Oud Soest en Historische Vereniging Soest-Soesterberg	Tekst en audio
http://www.erfgoed-utrecht.nl/publicaties.aspx	De rubriek 'Schatten van...' in het erfgoedblad GM2 bevat persoonlijke herinneringen van een Utrechter aan een bijzondere collectie en/of voorwerpen. Dit blad is online te downloaden op deze site	Landschap Erfgoed Utrecht, Het Utrechts Archief, Provinciale Commissie Utrecht van de Bond Heemschut, Cultuurhistorie en Monumenten van de gemeente Utrecht, Team cultureel erfgoed van de Provincie Utrecht en Monumentenwacht Utrecht	Tekst
http://www.deutrechtseschatkamer.nl/projecten-0/oral-history/	Overzichtssite met links naar 30 oral history projecten. Het orale karakter verschilt. In sommige gevallen gaat het om een theatergroep, in andere gevallen om videokunst, programma's voor RTV Utrecht of documentaires	Landschap Erfgoed Utrecht en de provincie Utrecht om subsidies te verstrekken voor bijvoorbeeld projecten als het oral history project over de tabaksteelt in Amerongen	Tekst, audio, video
http://www.haarzuilens.net/	5 herinneringen aan Haarzuilens van vroeger, kopje 'historie', 'oude verhalen'	???	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.cuneralegende.nl/pages/legende_index.html	Vertelling van de Cuneralegende op de site van het Cunera Gilde uit Rhenen. Ook verdere informatie over Rhenen	Stichting Cunera Gilde	Tekst
http://itt.hu.nl/1501358/verantwoording_van_de_makers.htm	Legende van de Apenluiders van IJsselstein	Particulier: Wendy Yeung en Suzanne van der Tol in het kader van het 2e jaar van de lerarenopleiding	Tekst
http://www.amersfoortopdekaart.nl/#locaties/kei	Verklaring voor de bijnaam Keitrekken van Amersfoortse inwoners	Archief Eemland	Tekst
http://www.vvvoudewater.nl/	In Oudewater kun je, als enige plek in Europa, het bewijs halen dat je geen heks bent	VVV Oudewater	Tekst
http://utrechtseheuvlrug.punt.nl/?gr=791684	4 volksverhalen van de Utrechtse heuvlrug	Particulier: Gerrit Verwoert	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.regiocanons.nl/utrecht/zuidoost	Canon van Utrecht, regio zuidoost	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/noordwest	Canon van Utrecht, regio noordwest	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/zuidwest	Canon van Utrecht, regio zuidwest	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst

www.regiocanons.nl/utrecht/ee-mland	Canon van Utrecht, regio Eemoland	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/onderwijsanon	Onderwijsanon van Utrecht	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
http://www.collectieutrecht.nl/	Verhalen over de geschiedenis van Utrecht, gerangschikt op thema en op plaats verteld door het cultureel erfgoed als getuigen van de geschiedenis van de provincie Utrecht	Landschap Erfgoed Utrecht is de oprichter. Vrijwel alle Utrechtse erfgoedinstellingen met een collectie werken er aan mee	Tekst
Noord-Holland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opggericht door:	T, A of V:
www.verhalenspaviljoen.nl	Verhalen, gedichten en beeldmateriaal verzameld op het 'verhalenspaviljoen' te Bergen en Den Helder	In 2010/2011: Provincie Noord-Holland: project 'Identiteit kustplaatsen'	Tekst en video
http://www.hermitage.nl/nl/ver-tel-uw-verhaal.htm	Museum de Hermitage in Amsterdam was vroeger verzorgings-/ziekenhuis de Amstelhof. Het museum verzamelt verhalen van degenen die een band hebben met de Amstelhof	Museum de Hermitage, Amsterdam	Tekst
http://www.gravenopinternet.nl/	Verhalen achter de graven in de Oude Kerk (Amsterdam)	Stichting de Oude Kerk, Amsterdam	Tekst
http://buurtwinkels.amsterdam-museum.nl/search/73/nl	Herinneringen aan buurtwinkels in Amsterdam	Amsterdam Museum	Tekst en video
http://www.helderse.net/indexx2.php	Website waarop men verhalen over WOII uit Den Helder verzamelt	Helderse-oorlogsjaren	Tekst
http://www.reddingmuseum.nl/hetverledenspreekt.html#horloge	Verhalen achter de collectie van het Reddingmuseum te Den Helder	Reddingmuseum Den Helder	Tekst
http://www.almanak.nl/php/index.php?page=wijsheden	Ingezonden wijsheden uit Enkhuizen	Enkhuizer Almanak en het Enkhuizer Almanak Museum	Tekst
http://www.oneindignoordholland.nl/	Groeiend platform met verborgen verhalen uit Noord-Holland	Provincie Noord-Holland	Tekst
http://www.slotervaartnet.nl/verhalen-uit-de-buurt/van-schoenendoos-naar-internet.html	Verhalen uit de buurt 'Slotervaart'	Stichting Eigenwijks: Project 'Van Schoenendoos naar Internet'	Tekst
http://www.geheugenvanheemskerk.nl/	Verhalen van inwoners van Heemskerk	In 2005-2010: Project van de Gemeente Heemskerk	Tekst
http://heiloo.geheugenvan.com/	Verhalen van inwoners van Heiloo	In 2006: Bibliotheek Heiloo & Stichting Ouderenwerk Heiloo	Tekst
http://www.historischegmond.nl/verhalen.shtml	Verhalen over Egmond die niet meer in het blad <i>Geestgronden</i> pasten	Stichting Historisch Egmond	Tekst
http://www.zuidelijkewandelweg.nl/ingezonden/index.htm	Verhalen van inwoners van 'Plan Zuid', het zuidelijke deel van Amsterdam	In 2003: Stichting Geheugen van Plan Zuid	Tekst
http://www.geheugenvanoost.nl/	Verhalen van bewoners van Amsterdam Oost over hun buurt	In 2003: Amsterdam Museum i.s.m. diverse buurtorganisaties waaronder OMVA en Feith	Tekst

http://www.geheugenvanwest.nl/	Verhalen van bewoners van Amsterdam West over hun buurt	In 2004: Stichting Geheugen van West & Stichting De Brug	Tekst
http://www.nieuwendamvertelt.nl/	Verhalen en filmpjes uit Nieuwendam, Amsterdam-Noord	In 2009: Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord	Tekst en video
http://www.stellingvanamsterdam.nl/geheugen-van-de-stelling/aanmelden	Persoonlijke herinneringen aan de Stelling van Amsterdam	In 2011: Cultureel Erfgoed Noord-Holland en het Programmabureau Stelling van Amsterdam	Tekst
http://www.gister.nl/	Persoonlijke herinneringen van senioren, opgenomen door het verhalenkabinet in Noord- en Zuid-Holland of via internet toegevoegd	In 2004-2005 (doorstart 2011): Kunstgebouw, probiblio, cultureel erfgoed Noord-Holland en Waag Society: project 'Register van de dag van Gister'	Tekst en audio
http://www.egmondonline.nl/pages/3-egmond/verhalen-over-egmond.php	Verhalen over Egmond, oorspronkelijk ter promotie van de winkels in Egmond. Sinds 2010 nieuwe site van de 3 Egmond	In 2005: Particulier: Erik Reemst, gefinancierd door OV de Eendracht	Tekst en video
http://www.verliefdoptexel.nl/verhalen/	Persoonlijke herinneringen aan Texel	In 2009: VVV Texel, via het Mijn Texelprofiel	Tekst
http://www.texel.net/nl/mijn-texel-verhaal/	Persoonlijke verhalen over en ervaringen met Texel	In 2009: VVV Texel	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/nieuwb/phebust2.htm#top	De sage van de Phebustoren van kasteel Nieuwburg	Particulier: Ben Dijkhuis & Bernd Ooijevaar	Tekst
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/medembl/legenden_mythen.htm#inleiding	Site met 'legenden en mythen rondom het medembliker slot' (Kasteel Radboud te Medemblik)	Particulier: Ben Dijkhuis	Tekst
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/medembl/volksverhaal.htm#top	2 volksverhalen over het kasteel te Medemblik	Particulier: Ben Dijkhuis	Tekst
http://www.pelgrimsverhalen.nl/page/760/nl	Het hostiewonder van Amsterdam op een site vol pelgrimsverhalen. Verklaard waarom Amsterdam een bedevaartsoord is geworden	In 2011: Museum Catharijneconvent en Nederlands Genootschap van Sint Jacob. Project: 'Pelgrims. Onderweg naar Santiago de Compostela'	Tekst
http://www.oud-edam.nl/cms_c01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?CustID=518&ComID=46&ModID=14756&ItemID=0&sessionid=-1	Sage van de zeemeermin van Edam, onder 'stadshistorie' en het kopje 'de Z van Zeewijf'	Vereniging Oud Edam	Tekst
http://www.waterlandtoenenu.nl/index.php?option=com_content&view=section&id=6&Itemid=87	Verhalenbank met sagen, legenden en verhalen uit Waterland. Verhalen zijn afkomstig uit de verhalenbank van het Meertens Instituut	In 2009: Waterlands Archief en openbare bibliotheek Waterland	Tekst
http://www.historielaren.nl/Internet/WebPages/Standard.asp?PageID=53	Ontstaanslegende van de St. Jansprocessie in Laren, kopje 'het dorp', 'religie', 'processie'	Historische Laren Kring	Tekst
http://www.pagowirens.nl/wier-leg2.asp	Site met zowel geschiedenis als 4 legendes uit Wieringen e.o. met uitleg	In 1997: Particulier: Jan-Simon Hoogschagen	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:

www.canonvanamsterdam.nl	Canon van Amsterdam	In 2006: Instituut voor Publiek en Politiek en Platform Amsterdam Samen	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/zaanstreek	Canon van de Zaanstreek	Cultureel Erfgoed Noord-Holland	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/alkmaar	Canon van Alkmaar	Regionaal Archief Alkmaar, Alkmaarsche Courant, gemeente Alkmaar, Historische Vereniging Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar en Bibliotheek Kennemerwaard	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/west-friesland	Canon van West-Friesland	Cultureel Erfgoed Noord-Holland	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/noordkop	Canon van de Noordkop	In 2009: Stichting entoen.nu	Tekst
www.zijpermuseum.nl/canon	Canon van (de) Zijpe	Gerard van Nes en Frank van Loo	Tekst
http://www.noord-hollandsarchief.nl/canon-van-haarlem/85/	Canon van Haarlem	Haarlems Dagblad/OHC, Historische Vereniging Haarlem, Noord-Hollands Archief en Gemeente Haarlem	Tekst
http://www.oud-edam.nl/cms_c01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?sessi onid=-1&CustID=518&ComID=46&ModID=12017&ItemID=0	Canon van Edam	Vereniging Oud Edam	Tekst
http://www.tussenvechteneem.nl/canon/index.htm	Historische canon tussen Vecht en Eem	Stichting Tussen Vecht en Eem en Stichting Omgevingseducatie	Tekst
http://www.historischewerkgroepspaarndam.nl/historie/historie.asp	Historische canon van Spaarndam, speciaal gemaakt voor het onderwijs en ook in boekvorm uitgegeven	In 2009: Historische werkgroep Spaarndam	Tekst
http://www.scoronlo.nl/	Site van de Cultuur-Historische Vereniging Scoronlo (uit Schoorl). Onder kopje 'geschiedenis' worden 5 hoogtepunten uit de geschiedenis van Schoorl als verhaal gepresenteerd.	Cultuur-Historische Vereniging Scoronlo	Tekst
http://www.sprekendegevelsalkmaar.nl/	7 bijzondere huizen in Alkmaar, waarover het historische verhaal verteld wordt	Gemeente Alkmaar	Tekst en video
http://www.koedijk.org/bewoners.html	Biografie-achtige verhalen over vroegere bewoners van Koedijk	Historische Vereniging Koedijk	Tekst
http://www.hetverhaalvanalkmaar.nl/	Erfgoedportal over Alkmaar voor mensen die meer willen weten over Alkmaar en haar bewoners	Gemeente Alkmaar	Tekst
http://www.vereniginghistorischpurmerend.nl/Verhalen.aspx?action=Archief&verhaalid=35	Geschiedkundige verhalen van de historische vereniging Purmerend	In 2006: Historische Vereniging Purmerend	Tekst
Zuid-Holland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:

http://www.verhalenvandordrecht.nl/index.php	Verhalen, verzameld tussen 1999 en 2011 (project is sinds 26-04-2011 afgelopen) van (oud)bewoners en bezoekers	In 1999-2011: Gemeente Dordrecht	Tekst
http://www.geschiedenisvanzuidholland.nl/geschiedenis/mijn-verhaal	Onderdeel van de website 'geschiedenisvanzuidholland.nl'. Plaats waar bezoekers hun herinnering kunnen plaatsen	Provinciaal Historisch Centrum van het Erfgoedhuis Zuid-Holland	Tekst
http://www.wikidelft.nl/index.php?title=Categorie:Verhalen_in_de_buurt	Verhalen van bewoners over de stad Delft	Erfgoed Delft	Tekst
http://www.mijndenhaag.org/objects.php	Hedendaagse verhalen uit Den Haag, gekoppeld aan een voorwerp dat ook tentoon wordt gesteld	Haags Historisch Museum	Tekst
http://delft.kijkt.nl/	Persoonlijke herinneringen aan, en verhalen en vragen over Delft	Particulier: Anna Krul	Tekst
http://www.engelfriet.net/	Verhalen uit Rotterdam van de familie Engelfriet	Beheer van Aad Engelfriet, particulier initiatief	Tekst
http://www.verhalenuitdekrimperwaard.nl/index.php	Persoonlijke vertellingen van inwoners van het gebied de Krimperwaard	Federatie van Woningcorporaties van de Krimperwaard	Tekst
http://www.delfia-batavorum.nl/gpEasy/Oral_history	Persoonlijke verhalen van Delftenaren	Delfia Batavorum, de Historische Vereniging van Delft (ook bezig met een Canon van Delft)	Tekst
http://www.historie-sliedrecht.nl/dialect%20merwestreek002.htm	Verhalen over gebeurtenissen, gebouwen, straten, mensen uit heden en verleden van Sliedrecht	Historische Vereniging Sliedrecht. Onder redactie van Korrie Lissenburg - Van Genderen, in Sliedrechts dialect	Tekst
http://www.stadaantharingvliet.nl/	Onder de kopjes 'Stad Insite', 'Thuis op Stad' en 'Jan van 't Hoekie' zijn verhalen te vinden van Stadtenaren over heden en verleden	In 2005: Stichting Stadsweb	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.paardenburgh.nl/geschiedenis.php	Legende over de Paardenburgh in Bodegraven	Monumentale hoeve de Paardenburgh	Tekst
http://www.molensleven.nl/content/home/	Sagen, legenden en informatieve verhalen over molens in Zuid-Holland onder het kopje 'Molenmysterie'	In 2011: Provincie Zuid-Holland in het kader van het themajaar 2011 'Leve de Molens'	Tekst
http://mysterieusvoorneputten.wordpress.com/	Vier thema's verhalen: sagen en legenden, paranormale zaken, spoken en geesten en ufo's en graancirkels	???	Tekst
http://mysterieusgoereecoverflakke.wordpress.com/	Paranormale zaken, sagen en legenden en ufo's en graancirkels op Goeree-Overflakkee	???	Tekst
http://mysterieusrotterdam1.wordpress.com/	Paranormale zaken, sagen en legenden, spoken en geesten en ufo's en graancirkels in Rotterdam	???	Tekst
http://www.historischeverenigingoudschipluiden.nl/publicaties/spoken/	Spookgeschiedenis rond de Hodenpijse molen, onder kopje 'publicaties', 'spoken?'	In 2011: Historische Vereniging Oud-Schipluiden	Tekst

http://www.grotekerk-dordrecht.nl/geschiedenis/een_legende/language:nl	Legende over Sint Sura en de bouw van de Grote Kerk in Dordrecht, kopje 'Het Grote Kerk gebouw', 'geschiedenis', 'een legende'	In 2011: Grote Kerk Dordrecht	Tekst
http://www.ontdekschiedam.nu/historie	Legendes van Aleida en de heilige Lidwina, bijzondere vrouwen uit de geschiedenis van Schiedam	Gemeente Schiedam en Stichting Promotie Schiedam	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.regiocanons.nl/zuid-holland/zuid-holland	Canon van Zuid-Holland	Provinciaal Historisch Centrum (PHC) van het Erfgoedhuis Zuid-Holland	Tekst
www.goudsecanon.nl	Canon van Gouda	In 2009: Stuurgroep Goudse Canon	Tekst
www.regiocanons.nl/zuid-holland/rijnland	Canon van Rijnland	Hoogheemraadschap van Rijnland	Tekst
www.regiocanons.nl/zuid-holland/leidschendam-voorburch	Canon van Leidschendam-Voorburg	Gemeente en Stadsmuseum Leidschendam-Voorburg, vereniging erfgoed Leidschendam en het gemeentearchief	Tekst
www.deleidsecanon.nl	Canon van Leiden	In 2008: Burgemeester Henri Lenferink, namens de gemeente	Tekst
http://www.streekarchiefgo.nl/pages/canon.php	Canon van Goeree-Overflakkee	In 2010: Streekarchief Goeree-Overflakkee	Tekst
www.voornewiki.nl/category/geschiedenis-canon	Canon van Voorne-Putten en Rozenburg	In 2009-2012: Denktank Cultuurbereik 'Voorne in alle staten'	Tekst
http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/tijldijn	Tijldijn van Vlaardingen, in feite een canon zonder dat het canon heet	In 2008: Vlaardings Archeologisch Kantoor (VLAK)	Tekst
http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/verhalen	Verhalen van Vlaardingen, momenteel (29-06-2011) 82 verhalen over de geschiedenis van Vlaardingen	In 2008: Vlaardings Archeologisch Kantoor (VLAK)	Tekst
Flevoland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.geheugenvanalmere.nl/	Almeeders vertellen hun verhalen over Almere en haar bewoners	In 2005: Per Adres Almere, Horen Zien en Schrijven, Stichting Historisch Almere, Stadsarchief Almere, Bibliotheek Almere en De Schoor.	Tekst
http://www.hetgeheimvanalmeren.nl/het-verhaal-almere/volgens/	Verhalen over het beeld dat Almere van beroemdheden hebben	Almere City Marketing	Tekst
http://www.hetverhaalvanlelystad.nl/	Volwassenen en kinderen vertellen over Lelystad in het kader van het 40-jarig bestaan in 2006, verhalen verzameld door de 'Vertelkaravaan'	In 2006: Gemeente Lelystad en de Stichting Openbare Bibliotheek Lelystad	Tekst en video

http://www.flevolandsgeheugen.nl/	Verhalen over Flevoland. Nu (06-07-2011) in totaal 504 waarop gereageerd kan worden	In 2008: Nieuw land Erfgoedcentrum i.s.m. Landschapsbeheer Flevoland	Tekst en video
http://www.toeninlevoland.nl/	Verhalen van het Flevolands Geheugen zijn ook op deze site te vinden, gegroepeerd naar plaats	In 2011: Nieuw Land Erfgoedcentrum en Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken	Tekst
http://www.urkinoorlogstijd.nl/het-verhaal-van/-valerius-in-oorlogstijd	5 herinneringen aan Urk in oorlogstijd onder het kopje 'verhalen van...'	In 2007: Stichting Urk in oorlogstijd	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.regiocanons.nl/flevoland/flevoland	Canon van Flevoland	Museum, archief en studiecentrum Nieuw Land	Tekst
http://www.canonnoordostpolder.nl/easycontent.eu/asp/invaldo.asp?t=show&var=959	Canon van de Noordoostpolder	Stichting Canon van de Noordoostpolder	Tekst
http://www.peradresalmere.nl/canon2/	Canon van Almere	Het Raadspanel en Leefbaar Almere	Tekst
Noord-Brabant			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.geheugenvantilburg.nl/	Verhalen, beelden etc. van bewoners van Tilburg, Berkel-Enschot en Udenhout over de stad	In 2006: Stadsmuseum Tilburg	Tekst
http://www.nieuwstoen.nl/	35 videoverhalen van de bewoners van de Eindhovense buurt Striyp, kopje 'videoverhalen'	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhCE)	Video
http://www.levensloopbrabant.nl/	Verhalen van en door Brabanders over overgangsmomenten in het dagelijks leven van Brabanders in 3 delen: baby's (afgerond), jongeren (nu bezig) en 65+ (in 2012 van start)	In 2010-2012: Opdracht van de provincie Brabant: Erfgoed Brabant, Schatten van Brabant, Leerstoel Cultuur in Brabant en Kunstbalie: project 'Levensloop'	Tekst en video
http://www.bhic.nl/	Site over de provincie Noord-Brabant met 4 onderdelen waar verhalen voor aangeleverd kunnen worden: lokale geschiedenis, stamboomonderzoek, historisch onderzoek en waterkaart	BHIC (Brabants Historisch Informatie Centrum)	Tekst
http://www.cubra.nl/overzichtleesteksten.htm	Site met verhalen in allerlei categorieën: (jeugd)herinneringen, verhalen, proza, gedichten, legendes, geschiedschrijving etc. allemaal m.b.t. Noord-Brabant	In 2001: Cultureel Brabant	Tekst
http://www.denbosch-cultuurstad.com/	Den Bosch wil in 2018 Culturele Hoofstad van Europa worden. Ter bevordering van dat plan is deze website ingericht met informatie over Den Bosch, zo ook o.a. met het verhaal van Zoete lieve Gerritje, en de Mariamythe van de Sint Jan (Zoete Moeder)	In 2009: Den Bosch Cultuurstad	Tekst

http://www.orgidee.org/onzeparadeverhalen.nl/?p=2&cat=1	Verhalen over gebeurtenissen en herinneringen aan belevenissen op de Parade, het plein voor de St. Janskerk in Den Bosch (ca. 350 verhalen)	Orgidee - Levenementen met een hart	Tekst
http://www.heuvelverhalen.nl/	Verhalen uit de wijk Heuvelkwartier in Breda	Particulier: R. Blokland, W. Hoek en S. Noot	Tekst
http://www.rhc-eindhoven.nl/verhalenschatkamer.html	Verhalen uit de geschiedenis van de 20 gemeentes rondom Eindhoven	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhCE)	Tekst
http://www.poost.nl/wordpress/	Verhalenbank, met verhalen over allerlei thema's uit de geschiedenis van Eindhoven	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhCE)	Tekst
http://www.vvv-altenabiesbosch.nl/over-het-land-van-heusden-en-altena-1	Verhalen uit het land van Heusden en Altena	In 2009: VVV Altena Biesbosch	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.bloedprocessieboxtel.nl/	Legende van de Heilig Bloedprocessie van Boxtel	In 2007: Heilig Bloedstichting	Tekst
http://kempen.jouwweb.nl/moppen	Moppen uit de Kempen. Ook onder het kopje 'gemeentes' bij 'Hoogeloon' is het verhaal van kabouterkoning Kyrie te vinden	???	Tekst
http://www.efteling.com/NL/Over-de-Efteling/Eftelingen/Eftelingen-Sprookjes.html	Vertelling van de sprookjes die in de Efteling in het sprookjesbos te vinden zijn	In 2011: De Efteling	Tekst
http://www.ommel-info.nl/geschiedenis%20uitgebreid.htm	Legende van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Ommel, kopje 'uitgebreide geschiedenis'	Dorpsraad Ommel	Tekst
http://www.sks-steenbergen.nl/archief/flodder.php	De legende van de Flodder op de site van de carnavalsstichting Steenbergen	Stichting Karnaval Steenbergen	Tekst
http://www.bibliotheekveldhoven.nl/vvv/eigenaardig/eigenaardig.html	Onder het kopje 'eigen-aardig' zijn (volks)verhalen en anekdotes uit Veldhoven e.o. te vinden	In 2009: VVV Veldhoven	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.ossecanon.nl	Canon van Oss	Stichting Doen en de Gemeente Oss	Tekst
http://www.tijdmachinetilburg.nl/	Tijdmachine Tilburg	Regionaal archief Tilburg i.s.m. Stadmuseum Tilburg	Tekst
http://www.tijdmachineoosterhout.nl/	Tijdmachine Oosterhout	Regionaal archief Tilburg i.s.m. Stadmuseum Tilburg	Tekst
http://www.buurtbankbrabant.nl/	Verhalen over voorwerpen, gebouwen, documenten en foto's in en over Brabant om zo het verhaal van Brabant compleet te maken	In 2009: Erfgoed Brabant: project 'Buurtbank Brabant'	Video
http://www.thuisinbrabant.nl/	De geschiedenis van Brabant verteld aan de hand van thema's en tijdvakken, met links naar de musea die bij de tijdvakken horen	Audax Textielmuseum, BHIC, Erfgoed Brabant, Kring van Archivarissen in Noord-Brabant, Noordbrabants Museum, Provincie Noord-Brabant en UvT	Tekst

Zeeland			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.zeeuwsarchief.nl/zeeuwse-verhalen/	Verhalen achter de archieven, archiefstukken en collecties van het Zeeuws Archief	Zeeuws Archief	Tekst
http://www.zevenxzeven.nl/pagina/verhalen	Verzameling van 49 verhalen over het religieuze erfgoed van Zeeland	In 2008: SCEZ (Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland) project 'zevenxzeven' in het kader van het Jaar van het Religieus Erfgoed	Tekst
http://www.zeeuwseklapbank.nl/verhalenbank	Vertelde verhalen uit Zeeland, wordt nog altijd aangevuld	In 2007-2008: SCEZ, audioproject	Tekst en audio
http://www.geschiedeniszeeland.nl/themas/verhalen/uw_verhaal/	Herinneringen aan gebeurtenissen in Zeeland	In 2011: Project om herinneringen aan vroeger te verzamelen van SCEZ	Tekst
http://www.platformsouburg.nl/fotosite/5-Geschiedenis/Verhalen/verhalen.htm	Verhalen uit Souburg. Een site met verhalen die betrekking hebben op Souburg, ingezonden en verschenen in de Souburghse Courant	In 2008: Dorpsplatform Oost-Souburg	Tekst
http://www.zeelandnet.nl/weblog/data/opzeeuws/index.php?page=1	Zeeuwse verhalen van vroeger en nu door Freiherr von Habenichts zur Lehrfelt, verhalen over zijn familie die de Zeeuwse sociale leefomstandigheden reflecteren tussen 1900 en 1962	In 2010: Particulier Freiherr Albert	Tekst
http://vlissings weblog.nl/vlissingen/verhalen/	Site met onder het kopje 'verhalen' persoonlijke herinneringen aan Vlissingen	In 2010: Particulier Peter Feij	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.geschiedeniszeeland.nl/themas/verdrongen_geschiedenis/verhalen/	Kennismaking met de geschiedenis en het cultureel erfgoed van Zeeland, kopje 'volksverhalen en literatuur'	In 2006: Zeeuws Archief, SCEZ en Zeeuwse bibliotheek. Nu ook het Zeeuws museum en de Zeeuwse gemeentelijke archieven	Tekst
http://www.plompetoren.nl/de_zeemeermin.php	Site over de Plompe Toren in Zeeland, met ter illustratie een volksverhaal uit de verhalenbank	De beheerders van de Plompe Toren	Tekst
http://www.hulstvestingstad.nl/bezienswaardigheden2.php?item=Reynaert de Vos&id=47	Middeleeuws dierenepos over Reinaert de Vos, op een website over bezienswaardigheden in Hulst	Stichting Bezoekersmanagement Hulst	Tekst
http://www.terneuzen.nl/Vrije_Tijd/Toerisme/Terneuzen_stad_van_de_Vliegende_Hollander	Legende van de Vliegende Hollander	In 2010: Gemeente Terneuzen	Tekst
http://www.vrouwenpolder.net/	Engelbezoek in Vrouwenpolder, onder het kopje 'informatie', 'geschiedenis'	Particulier: Rink Sipma	Tekst
http://www.westkappelcultuurbehoud.nl/geschiedenis/bijz-historische-onderwerpen?start=1	Willibrordlegende in Westkapelle, kopje 'geschiedenis', 'bijz. Historische onderwerpen', 'Willibrordlegende'	Stichting Cultuurbehoud Westkapelle	Tekst
http://www.parochiewesterhoven.nl/patroonheilige.html	Volksverhaal over de patroonheilige van de Sint Servatius Parochie in Westerhoven	Sint Servatius Parochie Westerhoven	Tekst

http://www.zeelstschrijftgeschiedenis.nl/	Onder het kopje 'dorpsmysterie' wordt verteld over een vermeende pyroomaan uit 1734, in het Eindhovens Dagblad	Stichting Zeelst schrijft Geschiedenis	Tekst
http://www.stichtingcarnavalzevenbergen.com/	Verhalen over het knijn en de zeemeermin van Zevenbergen	Stichting Carnaval Zevenbergen	Tekst
Cat. 6: Canons en geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.geschiedeniszeeland.nl/themas/canon	De Zeeuwse Canon	In 2008: Zeeuws Archief, Zeeuwse Bibliotheek, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ), Zeeuws Museum en de Zeeuwse gemeentelijke archieven	Tekst
http://www.canonvanvlissingen.nl/	Canon van Vlissingen	Van Velde publicatiefonds	Tekst
http://www.zeelandmuseumland.nl/filmindex.html	48 verfilmde vertellingen waarin de musea van Zeeland worden gepresenteerd aan de hand van bijzondere voorwerpen uit de collecties	Vereniging Zeeuwse musea	Video
http://www.herv-gem-st-annaland.nl/infopages/Historie.htm	De geschiedenis van Zeeland, het eiland Tholen, en specifiek Sint-Annaland, met een hoofdstuk over de bijnaam 'Het toverkot' en een hoofdstuk over het Wonder van Sint-Annaland (H10 + H11)	In 2005: Hervormde Gemeente Sint-Annaland	Tekst
Limburg			
Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.oudvalkenburgzh.nl/pages/verhalenvanvroegernew.htm	Verhalen van vroeger uit Valkenburg. Momenteel (30-06-2011) zijn het er 5, maar men hoopt op meer	Vereniging 'Oud Valkenburg'	Tekst
http://www.jaomerdal.nl/default.asp?pid=9&t=Verhalen	Verhalen, herinneringen, anekdotes over het Jammerdal	In 2011: Stichting Venlose Revue	Tekst
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.kasteelhoensbroek.nl/html/?me=4&su=4&si=1	3 legenden verhalen over kasteel Hoensbroek: De aap van Hoensbroek, de kerker en auvermoenmenkes	In 2001: Kasteel Hoensbroek, op verzoek van bezoekers	Tekst
http://users.cuci.nl/draak/legend/nopage-000.htm	Sagen en legenden van Zuid-Limburg	Particulier door iemand die zichzelf 'Draak' noemt	Tekst
http://www.draaksteken.nl/index.php?id=2&sid=10	Legende St. Joris en de Draak, kopje 'legende'	In 2009: Stichting Draaksteken Beesel	Tekst
http://www.geulle.com/geulle/geschiedenis/sagen.htm	5 sagen en legenden uit Geulle e.o.	In 1999: Groeten uit Geulle, Heemkundevereniging Gaol	Tekst
http://www.sintservaas.nl/html/1a.htm	Legende van Sint Servaas, Maastricht	In 2001: Sint Servaas Basiliek	Tekst
http://www.meerssen.nl/gmr/w ebgen.nsf/pages/0B27E6CB6C1226A2C1256B91003D2E4B?opendocument	Bloedwonder en brandwonder in de Kloosterkapel in Meerssen	Gemeente Meerssen	Tekst

http://www.mookmiddelbaar.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=37&stukiid=50	Legende van Kiste Trui en de slag op de Mookerheide	Gemeente Mook en Middelaar	Tekst
http://www.roermond.nl/index13087.htm	Legende van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in 't Zand en de vondst van een Mariabeeldje in een waterput	Gemeente Roermond	Tekst
http://www.rk-kerken-sittard.nl/Historie/Agnetenberg.htm	Legende Mariabeeldje in Sittard	RK Kerken en parochies van Sittard	Tekst
http://www.kasteelvalkenburg.nl/default.asp?id=223	Legende over de broedermoord in kasteel Valkenburg, omgetoverd tot een spook-speurtocht voor kinderen	Stichting Kasteel Valkenburg	Tekst
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
www.canonvanlimburg.nl/home/home.html	Canon van Limburg	In 2010: BV Limburg, de provincie Limburg en het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG)	Tekst
www.canonleudal.nl	Canon van het Leudal	In 2010: Studiegroep Leudal	Tekst
(www.canondoerrade.nl)	In aanbouw: Canon van het Plateau van Doerrade	In 2012: Stichting Plateau Doerrade	Tekst
http://www.wellernet.nl/page_subhome.aspx?id=29	Verhalen over de wijken Heerlerbaan, Heerlerheide, Brunssum, Heerlen-Centrum en Schinveld. Iedere wijk heeft een kopje 'verhalen over uw wijk' waarin de geschiedenis van de wijk wordt beschreven	Weller woningcorporatie	Tekst

Bijlage 2 – verhalenites eerste inventarisatie

Cat. 1: (Persoonlijke) herinneringen en verhalen	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.hetverhaalvangroningen.nl/	Herinneringen aan Groningen van (oud-)bewoners	Huis van de Groninger Cultuur, RHC Groninger Archieven, het Museumhuis, Libau, de Provinciaal Archeoloog, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Groninger Landschap, Biblionet, Groninger Forum.	Tekst, audio, video
http://www.oterdum.com/verhalen_gedichten/verhalen.html	Verhalen over Oterdum	Stichting Behoud Monument Dorp Oterdum	Tekst
http://www.westernielandweb.nl/index.php/meester-vertel/	Herinneringen van meester Meurs (hoofd van de OLS) aan gebeurtenissen in Westernieland	Particulier: Wouter Wieringa	Tekst
http://www.gasinbeeld.nl/index.php?id=98	Persoonlijke herinneringen aan 50 jaar de gasbel van Slochteren, opgenomen in het paviljoen 'verhalen van Slochteren'	In 2009: Biblionet Groningen, Stichting Nederland Kennisland, bibliotheek Hoogezand-Sappemeer en bibliotheek Slochteren	video
http://www.ferhalenfanfryslan.nl/	Site voor alle soorten verhalen die m.b.t. Friesland	Tresoar	Tekst en video
http://www.fledderkerspel.nl/W/Tekst/HP/Totaal.htm	Verslaglegging van verhalenvertelbijeenkomsten	Historische Vereniging 't Fledder Kerspel (TFK) commissie 'Dikke verhalen', een 2x per jaar georganiseerde bijeenkomst waarbij verhalen over Vledder aan de hand van een thema worden verteld en opgeschreven	Tekst
http://hunebedcentrum.org/index.php/projecten-in-voorbereiding/77-mijnhunebed	Project 'Mijn hunebed, mijn verhaal'. Herinneringen aan en verhalen over hunebedden	In 2012: Hunebedcentrum	Tekst
http://gasselternijveen.telebrink.info/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=92	Verhalen van inwoners van Gasselternijveen	In 2009: Gemeente Aa en Hunze	Tekst
http://www.geheugenvangieten.nl/	Site met verhalen van inwoners en bezoekers van Gieten	In 1998: Particulier: Henk Alting, Harrie Kloose, Harry Driever en Jan Karstens	Tekst
http://www.ede-west.nl/node/50	Buurtverhalen uit Ede-West	In 2005: Redactie Ede-West o.l.v. Bert Alkemade	Tekst
http://www.historischekringgente.nl/vehoale.html	Verhalen uit Gendt in dialect. De site bevat ook een link naar Volksverhalen in het Gendts dialect, die zich in de database van het Meertens Instituut bevinden.	In 2009: Historische Kring Gendt	Tekst en audio
http://www.oudwageningen.nl/documentatie/verhalen/	Verhalen over het Wageningen van vroeger, momenteel 4, moeten er meer worden	In 2009: Historische vereniging Oud Wageningen	Tekst
www.driebergen.org	Website met verhalen over Driebergen onder kopje 'sitemap'	Stichting Vrienden van Driebergen	Tekst

http://www.hetutrechtsarchief.nl/thema/herinneringen	Onderdeel van het Utrechts Archief waarop mensen hun herinneringen aan bepaalde plaatsen (huizen, straten etc.) in Utrecht kunnen delen	Het Utrechts Archief	Tekst
http://www.historischekringdebilt.nl/	Site van de historische kring de Bilt met plaats voor ingestuurde herinneringen die karakteristiek zijn voor De Bilt of Bilthoven	Historische Kring d'Oude School (De Bilt)	Tekst
http://www.oudsoest.nl/mondelinge-geschiedenis/	Persoonlijke herinneringen aan Soest, verteld en opgenomen en als project 'mondelinge geschiedenis' op de site van oud Soest gezet	Stichting Oud Soest (museum), Stichting Vrienden van Oud Soest en Historische Vereniging Soest-Soesterberg	Tekst en audio
http://www.erfgoed-utrecht.nl/publicaties.aspx	De rubriek 'Schatten van...' in het erfgoedblad GM2 bevat persoonlijke herinneringen van een Utrechter aan een bijzondere collectie en/of voorwerpen	Landschap Erfgoed Utrecht, Het Utrechts Archief, Provinciale Commissie Utrecht van de Bond Heemschut, Cultuurhistorie en Monumenten van de gemeente Utrecht, Team cultureel erfgoed van de Provincie Utrecht en Monumentenwacht Utrecht	Tekst
http://www.deutrechtseschatkamer.nl/projecten-0/oral-history/	Overzichtssite met links naar 30 oral history projecten. Het orale karakter kan verschillen. In sommige gevallen gaat het om een theatergroep, in andere gevallen om videokunst, programma's voor RTV Utrecht of documentaires	Landschap Erfgoed Utrecht en de provincie Utrecht om subsidies te verstrekken voor bijv. Projecten als het oral history project over de tabaksteelt in Amerongen	Tekst, audio, video
http://www.haarzuilens.net/	5 herinneringen aan Haarzuilens van vroeger, kopje 'historie' en dan 'oude verhalen'	???	Tekst
www.verhalenspaviljoen.nl	Verhalen, gedichten en beeldmateriaal verzameld op het 'verhalenspaviljoen' te Bergen en Den Helder	In 2010 en 2011: Provincie Noord-Holland: project 'Identiteit kustplaatsen'	Tekst en video
http://www.hermitage.nl/nl/vertel_uw_verhaal.htm	Museum de Hermitage in Amsterdam was vroeger verzorgings-/ziekenhuis de Amstelhof. Het museum verzamelt verhalen van degenen die een band hebben met de Amstelhof	Museum de Hermitage, Amsterdam	Tekst
http://www.gravenopinternet.nl/	Vertellen van het verhaal achter de graven in de Oude Kerk te Amsterdam	Stichting de Oude Kerk, Amsterdam	Tekst
http://buurtwinkels.amsterdammuseum.nl/search/73/nl	Herinneringen aan buurtwinkels in Amsterdam	Amsterdams Historisch Museum	Tekst en video
http://www.helderse.net/index2.php	Website waarop men verhalen over WOII uit Den Helder verzamelt	Helderse-oorlogsjaren	Tekst
http://www.reddingmuseum.nl/hetverledensprekt.html#horloge	Verhalen achter de collectie van het Reddingmuseum te Den Helder	Reddingmuseum Den Helder	Tekst
http://www.almanak.nl/php/index.php?page=wijsheden	Ingezonden wijsheden uit Enkhuizen	Enkhuizer Almanak en het Enkhuizer Almanak Museum	Tekst

http://www.oneindignoordholland.nl/	Groeiend platform met verborgen verhalen uit Noord-Holland	Provincie Noord-Holland	Tekst
http://www.slotervaartnet.nl/verhalen-uit-de-buurt/van-schoenendoos-naar-internet.html	Verhalen uit de buurt 'Slotervaart'	Stichting Eigenwijks: Project 'Van Schoenendoos naar Internet'	Tekst
http://www.geheugenvanheemskerk.nl/	Verhalen van inwoners van Heemskerk	In 2005-2010: Project van de Gemeente Heemskerk (Noord-Holland)	Tekst
http://heiloo.geheugenvan.com/	Verhalen van inwoners van Heiloo	Particulier: Willem Broer	Tekst
http://www.historischegmond.nl/verhalen.shtml	Verhalen over Egmond die niet meer in het blad 'Geestgronden' pasten	Stichting Historisch Egmond	Tekst
http://www.zuidelijkewandelweg.nl/ingezonden/index.htm	Verhalen van inwoners van 'Plan Zuid', het zuidelijke deel van Amsterdam	In 2003: Stichting Geheugen van Plan Zuid	Tekst
http://www.geheugenvanoost.nl/	Verhalen van bewoners van Amsterdam Oost over hun buurt	In 2003: Amsterdams Historisch Museum i.s.m. o.a. OMVA en Feith	Tekst
http://www.geheugenvanwest.nl/	Verhalen van bewoners van Amsterdam West over hun buurt	In 2004: Stichting Geheugen van West & Stichting De Brug	Tekst
http://www.nieuwendamvertelt.nl/	Verhalenen filmpjes uit Nieuwendam, Amsterdam-Noord	In 2009: gemeente Amsterdam, Stadsdeel Noord	Tekst en video
http://www.stellingvanamsterdam.nl/geheugen-van-de-stelling/aanmelden	Persoonlijke herinneringen aan de Stelling van Amsterdam	In 2011: Cultureel Erfgoed Noord-Holland en het Programmabureau Stelling van Amsterdam	Tekst en video
http://www.gister.nl/	Persoonlijke herinneringen van senioren, opgenomen door het verhalenkabinet in Noord- en Zuid-Holland, of via internet toegevoegd	Kunstgebouw, probiblio, cultureel erfgoed Noord-Holland en Waag Society: project 'Register van de dag van Gister'	Tekst en audio
http://www.egmondonline.nl/pages/3-egmonden/verhalen-over-egmond.php	Verhalen over Egmond, oorspronkelijk ter promotie van de winkels in Egmond. Sinds 2010 nieuwe site van de 3 Egmonden	In 2005: Particulier: Erik Reemst (Noord-Holland)	Tekst en video
http://www.verliefdoptexel.nl/verhalen/	Persoonlijke herinneringen aan Texel	In 2009: VVV Texel, via het Mijn Texelprofiel	Tekst
http://www.texel.net/nl/mijn-texel-verhaal/	Persoonlijke verhalen over en ervaringen met Texel	In 2009: VVV Texel	Tekst
http://www.verhalenvandordrecht.nl/index.php	Verhalen, verzameld tussen 1999 en 2011 (project is sinds 26-04-2011 afgelopen) van (oud)bewoners en bezoekers	In 1999-2011: Gemeente Dordrecht	Tekst
http://www.geschiedenisvanzuidholland.nl/geschiedenis/mijn-verhaal	Onderdeel van de website 'geschiedenisvanzuidholland.nl'. Plaats waar bezoekers hun herinnering kunnen plaatsen	Erfgoedhuis Zuid-Holland	Tekst
http://www.wikidelft.nl/index.php?title=Categorie:Verhalen_in_de_buurt	Verhalen van bewoners over de stad Delft. Site in aanbouw, momenteel 12 verhalen	Erfgoed Delft	Tekst
http://www.mijndenhaag.org/objects.php	Hedendaagse verhalen uit Den Haag, gekoppeld aan een voorwerp dat ook tentoon wordt gesteld	Haags Historisch Museum	Tekst

http://delft.kijkt.nl/	Persoonlijke herinneringen aan, en verhalen en vragen over Delft	Particulier: Anna Krul	Tekst
http://www.engelfriet.net/	Verhalen uit Rotterdam van de familie Engelfriet	Beheer van Aad Engelfriet, particulier initiatief (Zuid-Holland)	Tekst
http://www.verhalenuitdekrimpenerwaard.nl/index.php	Persoonlijke vertellingen van inwoners van het gebied de Krimpenerwaard	Federatie van Woningcorporaties van de Krimpenerwaard	Tekst
http://www.delfia-batavorum.nl/gpEasy/Oral_history	Persoonlijke verhalen van Delftenaren	Delfia Batavorum, de Historische Vereniging van Delft (ook bezig met een Canon van Delft)	Tekst
http://www.historie-sliedrecht.nl/dialect%20merwestreek002.htm	Iedere week verschijnt er in het krantje van Sliedrecht 'De Merwedestreek' een verhaal in Sliedrechts dialect. Deze verhalen gaan over gebeurtenissen, gebouwen, straten, mensen uit heden en verleden van Sliedrecht	Historische Vereniging Sliedrecht. Onder redactie van Korrie Lissenburg - Van Genderen, in Sliedrechts dialect	Tekst
http://www.stadaantharingvliet.nl/	Onder het kopje 'Stad Insite', 'Thuis op Stad' zijn verhalen te vinden van Stadtenaren over heden en verleden, over het leven in Stad aan 't Haringvliet. Ook is er onder het kopje 'Jan van 't Hoekie' zijn ook allerlei verhalen in Stads dialect te vinden	In 2005: Stichting Stadsweb	Tekst
http://www.geheugenvanalmere.nl/	Almeeders vertellen hun verhalen over Almere en haar bewoners	Per Adres Almere, Horen Zien en Schrijven, Stichting Historisch Almere, Stadsarchief Almere, Bibliotheek Almere en De Schoor	Tekst
http://www.hetgeheimvanalmere.nl/het-verhaal-almere/volgens/	Verhalen over het persoonlijk beeld van Almere van beroemdheden	Almere City Marketing	Tekst
http://www.hetverhaalvanlelystad.nl/	Volwassenen en kinderen vertellen over Lelystad in het kader van het 40-jarig bestaan in 2006. Verhalen verzameld door de 'Vertelkaravaan'	In 2006: Gemeente Lelystad en de Stichting Openbare Bibliotheek Lelystad	Tekst en video
http://www.flevolandsgeheugen.nl/	Verhalen over Flevoland. Nu (28-06-2011) in totaal 499 waarop gereageerd kan worden	Nieuw land Erfgoedcentrum i.s.m. Landschapsbeheer Flevoland	Tekst en video
http://www.toeninlevoland.nl/	Verhalen van het Flevolands Geheugen zijn ook op deze site te vinden, gegroepeerd naar plaats	In 2011: Nieuw Land Erfgoedcentrum en Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken	Tekst
http://www.urkinoorlogstijd.nl/het-verhaal-van/-valerius-in-oorlogstijd	5 herinneringen aan Urk in oorlogstijd onder het kopje 'verhalen van...'	In 2007: Stichting Urk in oorlogstijd	Tekst
http://www.geheugenvantilburg.nl/	Verhalen, beelden etc. van bewoners van Tilburg, Berkel-Enschot en Udenhout over de stad	In 2006: Stadsmuseum Tilburg	Tekst
http://www.nieuwstoen.nl/	35 videoverhalen van de bewoners van de Eindhovenens buurt Strijp	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhcE)	Video

http://www.levensloopbrabant.nl/	Verhalen van en door Brabanders' over overgangsmomenten in het dagelijks leven van Brabanders in 3 delen: baby's (afgerond), jongeren (nu bezig) en 65+ (in 2012 van start)	Opdracht van de provincie Brabant: Erfgoed Brabant, Schatten van Brabant, Leerstoel Cultuur in Brabant en Kunstbalie: project 'Levensloop'	Tekst en video
http://www.bhic.nl/	Site over de provincie Noord-Brabant met 4 onderdelen waar verhalen voor aangeleverd kunnen worden: lokale geschiedenis, stamboomonderzoek, historisch onderzoek en waterkaart	BHIC (Brabants Historisch Informatie Centrum)	Tekst
http://www.cubra.nl/overzicht_tleesteksten.htm	Site met verhalen in allerlei categorieën: (jeugd)herinneringen, verhalen, proza, gedichten, legendes, geschiedschrijving etc. allemaal m.b.t. Noord-Brabant	In 2001: Cultureel Brabant	Tekst
http://www.denbosch-cultuurstad.com/	Den Bosch wil in 2018 Culturele Hoofstad van Europa worden. Ter bevordering van dat plan is deze website ingericht met informatie over Den Bosch, zo ook o.a. met het verhaal van Zoete lieve Gerritje, en de Mariamythe van de Sint Jan (Zoete Moeder)	In 2009: Den Bosch Cultuurstad	Tekst
http://www.orgidee.org/onze_paradeverhalen.nl/?p=2&cat=1	Verhalen over gebeurtenissen en herinneringen aan belevenissen op de Parade, het plein voor de St Janskerk in Den Bosch (ca. 350 verhalen)	Orgidee - Levenementen met een hart	Tekst
http://www.heuvelverhalen.nl/	Verhalen uit de wijk Heuvelkwartier in Breda. Verhalen worden toegestuurd aan de redactie of actief verzameld	Particulier: R. Blokland, W. Hoek en S. Noot	Tekst
http://www.rhc-eindhoven.nl/verhalenschatkamer.html	Verhalen uit de geschiedenis van de 20 gemeentes rondom Eindhoven	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhcE)	Tekst
http://www.poost.nl/wordpress/	Verhalenbank, met verhalen over allerlei thema's uit de geschiedenis van Eindhoven	Regionaal historisch centrum Eindhoven (RhcE)	Tekst
http://www.vvv-altenabiesbosch.nl/over-het-land-van-heusden-en-altena-1	Verhalen uit het land van Heusden en Altena	In 2009: VVV Altena Biesbosch	Tekst
http://www.zeeuwsarchief.nl/zeeuwse-verhalen/	Verhalen achter de archieven, archiefstukken en collecties van het Zeeuws Archief	Zeeuws Archief	Tekst
http://www.zevenxzeven.nl/pagina/verhalen	Verzameling van 49 verhalen over het religieuze erfgoed van Zeeland	In 2008: SCEZ (Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland): project zevenxzeven in het kader van het Jaar van het Religieus Erfgoed	Tekst
http://www.zeeuwseklapbank.nl/verhalenbank	Vertelde verhalen uit Zeeland, wordt nog altijd aangevuld	In 2007-2008: SCEZ, audioproject	Audio en tekst
http://www.geschiedeniszeeland.nl/themas/verhalen/uw_verhaal/	Herinneringen aan gebeurtenissen in Zeeland	In 2011: Project om herinneringen aan vroeger te verzamelen van SCEZ	Tekst

http://www.platformsouburg.nl/fotosite/5-Geschiedenis/Verhalen/verhalen.htm	Verhalen uit Souburg. Een site met verhalen die betrekking hebben op Souburg, ingezonden en verschenen in de Souburghse Courant	In 2008: Dorpsplatform Oost-Souburg	Tekst
http://www.zeelandnet.nl/weblog/data/opzeeuws/index.php?pagina=1	Zeeuwse verhalen van vroeger en nu door Freiherr von Habenichts zur Lehrfelt. Hij publiceert verhalen over zijn familie die de Zeeuwse sociale leefomstandigheden reflecteren tussen 1900 en 1962	In 2010: Particulier Freiherr Albert	Tekst
http://vlissings.weblog.nl/vlissingen/verhalen/	Site met onder het kopje 'verhalen' persoonlijke herinneringen aan Vlissingen. Iedereen kan dergelijke herinneringen aanleveren	In 2010: Particulier Peter Feij	Tekst
http://www.oudvalkenburgzh.nl/pages/verhalenvanvroegernew.htm	Verhalen van vroeger uit Valkenburg. Momenteel (30-06-2011) zijn het er 5, maar men hoopt op meer	Vereniging 'Oud Valkenburg'	Tekst
http://www.jaomerdal.nl/default.asp?pid=9&t=Verhalen	Verhalen, herinneringen, anekdotes over het Jammerdal	In 2011: Stichting Venlose Revue	Tekst
Cat. 2: Niet-plaatsgebonden (persoonlijke) herinneringen en verhalen			
	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:
http://www.sociaalverhaal.nl/index.php	Website met persoonlijke vertellingen	Project van HvA, HU, HR en InHolland i.s.m. de digitale universiteit	Tekst
http://www.verhalenvanvroeger.nl/	Herinneringen van ouderen aan vroeger. Met beeldmateriaal waar mogelijk	Stichting Tijdgeest, project 'Dagelijkse geschiedenis van de afgelopen 100 jaar'	Tekst
http://hetverhalenarchief.nl/	Onderdeel van het nationaal archief met verhalen binnen projecten, maar ook met eigen bijdragen. Persoonlijke herinneringen uit de Nederlandse geschiedenis.	Stichting vrienden van het nationaal archief	Tekst en video
http://www.verzetsmuseum.org/kinderen/nl/digitale_expo/speelgoed	Oproep vanuit het verzetsmuseum om de verhalen van kinderen in WOII te reconstrueren aan de hand van voorwerpen (zoals speelgoed). Dit komt in het nieuw op te richten kindermuseum, klaar in 2013	het verzetsmuseum, Amsterdam	Tekst en video
http://www.verzetsmuseum.org/tweede-wereldoorlog/nl/themas/levensverhalen	5 verhalen van mensen die tijdens WOII in het verzet zaten	het verzetsmuseum, Amsterdam	Video
http://www.verzetsmuseum.org/museum/nl/collectie/filminterviews	Herinneringen van ooggetuigen van WOII: 15 interviews op video. Wordt nog aangewerkt. Vanaf 2009	het verzetsmuseum, Amsterdam	Video
http://www.jhm.nl/bezoek/mediatheek/tweeduizend-getuigen-vertellen	2.000 joodse getuigenverhalen over WOII, afkomstig uit het archief van het USC Shoah Foundation Institute	Joods Historisch Museum in het kader van 'Erfgoed van de Oorlog'	Video

http://hetverhalenarchief.nl/kinderen-over-foute-ouders/	In het kader van het project 'Open Archief' vertellen kinderen van 'foute ouders' (WOII) hun levensverhaal. (gestart in februari 2008)	NIOD i.s.m. Werkgroep Herkenning en Stichting Cogis	Tekst
http://www.aletta.nu/aletta/content/32407/interviewarchief	interviewarchief met interviews van oral historyprojecten	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis	Tekst en video
http://www.backinabite.talktoaletta.nu/herinneringen/	Verhalen van vrouwen uit verschillende landen die aan de hand van recepten vertellen over hun verleden	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis, project 'Back in a bite'	Tekst en video
http://getuigenverhalen.nl/	Oral-historyprojecten om de herinnering aan WOII levend te houden	NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en Data Archiving and Networked Services (DANS) in het kader van het project 'Erfgoed van de Oorlog' van het ministerie van VWS	Video
http://getuigenverhalen.nl/projecten/het-molukse-perspectief-oorlogstijd	48 interviews met Molukkers over het Molukse perspectief in oorlogstijd, en de komst van de Molukkers naar Nederland in 1951	Oral-history project Museum Maluku	Video
http://www.sobiborinterviews.nl/	Onderdeel van het project 'Erfgoed van de Oorlog': interviews met overlevenden van Sobibor, 2 Poolse omwonenden en 1 overlevende van Auschwitz	NIOD	Video
http://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/getuigenverhalen	Getuigenverhalen van overlevenden van WOII	Nationaal Comité 4 en 5 mei	Tekst, audio, video
http://www.lategevolgenvansobibor.nl/	Getuigenverhalen van overlevenden van Sobibor ter correctie van het beeld dat alle Nederlandse Joden in Auschwitz zijn omgekomen. (project in ontwikkeling)	Stichting Sobibor en prof. dr. Selma Leydesdorff	Tekst, audio, video
http://www.ce-nh.nl/index.cfm?art_id=102	Persoonlijke herinneringen aan vroeger, opgeroepen door (lokaal) erfgoed, en vastgelegd in het verhalenkabinet of aan elkaar verteld	Kunstgebouw, probiblio, cultureel erfgoed Noord-Holland en Waag Society: Project 'Tijd voor Toen'	Tekst en audio
Cat. 3: Volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	T, A of V:
http://www.marnegebied.nl/abelstok_legende_marnegebied.html	Site over het Marnegebied (Oost-Groningen/Wadden) met een aantal legendes	In 2003: particulier J. Benes	Tekst
http://www.hofvansellingen.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=81	Verhalen uit het 'spookdorp' Sellingen om een fietsroute langs te maken	In 2011: Hof van Sellingen	Tekst
http://www.usquert.nl/sagen-en-legenden.html	Twee legendes uit Usquert: De legende van Kruijsstee en de Liudger legende	In 2001: Dorpsbelangen Usquert	Tekst
http://www.dideldom.com/	Verhalen, legenden, moppen etc. in het Gronings over de Groningers/Groningen. Opgericht: 2000	???	Tekst
http://www.desokkeraai.nl/de_boerderij.html	Spookverhalen uit Molenrij	Particulier: B&B de Sokkeraai van Bastiaan Bijl en Ester van Joolen	Tekst

http://www.beleeffriesland.nl/typisch-fries/typisch-fries/friese-volksverhalen?steID=6&catID=2391	Informatie over Friesland waaronder volksverhalen, verzameld door Dan Jaarsma en Ype Poortinga onder het kopje 'typisch Fries'	Fryslân Marketing	Tekst
http://stavoren.nl/nl/vrouwje_van_stavoren	Sage van het vrouwtje van Stavoren	VVV Stavoren	Tekst
http://www.akkrumnes.nl/index.php/plaatselijkbelang/15	Sage van Reus Knilles	In 2011: Plaatselijk belang Akkrum/Nes, eerder: http://www.akkrum.net/	Tekst
http://www.martinikerkbolsward.nl/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=88&Itemid=216	Verhaal dat achter het houtsnijwerk in de Martinikerk schuilt over een vrouw in Bolsward die de duivel te slim af is	In 2011: Martinikerk Bolsward	Tekst
http://www.bonifatiuskapel.nl/html/bonifatiusbron_1.html	Legende van de Bonifatiusbron	In 2007: Beheercommissie Bonifatiuskapel (Friesland)	Tekst
http://www.dwingeloo-centraal.nl/freetext.asp?ftmod=freetext_000000059&content=	Sage van de Juffer van Batinghe, gekoppeld aan de St. Nicolaaskerk in Dwingeloo	In 2007: ???	Tekst
http://www.mysterievanhetreestdal.nl/	Mythen, duivelssagen, sagen, historische verhalen en anekdotes over het Reestdal	Stichting Kunst en Cultuur Overijssel & Het Reestdal	Tekst en video
http://www.oranjekanaal.nl/programma/26	Legende over de verdwijning van de Annigje II bij het Oranjekanaal	In 2006: Manifestatie Oranjekanaal (tentoonstelling)	Tekst
http://www.tuttel.com/default.htm	Nieuwe Drentse sagen en legenden, geschreven en dialect, door Harmjan van Steenwijk	Particulier: Jan & Han Tuttel en Harmjan van Steenwijk	Tekst
http://www.ellertenbrammert.nl/indexmain.php	Legende van Ellert en Brammert onder het kopje 'historie'	In 2008: Openluchtmuseum Ellert en Brammert	Tekst
http://dalfsennet.nl/	Weerspreuken, spreekwoorden, moppen en gedichten uit Dalfsen	In 2008: ???	Tekst
http://www.vvvdenekamp.nl/nl/participants/musea_en_attracties/participant_id,3182/category_id,31	Sage van de Non van Singraven, via kopje 'Zien & Doen' en vervolgens 'Musea en Attracties' > Huis Singraven	VVV Denekamp	Tekst
http://www.langsheiligehuisjes.nl/	Site met een verzameling religieus Twents erfgoed. Aan diverse gebouwen zit een volksverhaal verbonden zoals over Huttenkloas bij Oldenzaal en Kiekebeerd, de spokenkieker bij Haaksbergen	Twents Bureau voor Toerisme	Tekst
http://www.nuheino.nl/informatie/informatiepagina/100/	De legende van de leugenpomp, op een site over alles wat met Heino te maken heeft	In 2007: 3 jongens tussen de 18 en de 21	Tekst
http://www.delutte.com/index.php?TreeID=100&	Legende van de Hellehond, als kleine uitleg bij een opzienbarend beeld van het beest in De Lutte	???	Tekst
http://www.henkvanheerde.nl/vollenhove/Toutenburg/toutenburg.htm	Legende over onderaardse gangen bij kasteel Toutenburg (Vollenhove)	Particulier: Henk van Heerde over de geschiedenis van de stad Vollenhove	Tekst
http://www.zwollemarketing.nl/nl/site/zwolle_stad_van_de_blauwvingers	Verhaal over waarom de Zwollenaren 'blauwvingers' genoemd worden, kopje 'Zwolle	Zwolle marketing	Tekst

	stad van de Blauwvingers'		
http://www.vvvlochem.nl/over_lochem/over_lochem/de_hooiplukker/	2 legendes uit Lochem: 1) Witte wieven en 2) de Hooiplukker (waar ook een beeldje bijhoort)	VVV Lochem	Tekst
http://www.nunspeetvillage.nl/groen/	Volksverhalen uit Nunspeet en omgeving: Het ontstaan van het Uddelermeer en het Bleekemeer, legende van de Lemelerberg. Onder het kopje 'historie'	Particulier: Gertjan van Wijk	Tekst
http://www.overasseltpromotions.nl/historiedorp.html#	Verhaal van de koortsboom en St. Walrick in Overasselt, onder kopje 'historie van Overasselt'	Stichting Overasselt Promotions	Tekst
http://www.uddel.info/homepage.html	Sage over het ontstaan van het Uddelermeer en het Bleekemeer en sage over de kleine en de grote hul (2 heuvels tussen Uddel en Elspeet)	Uddelinfo ???	Tekst
http://waardenburg.eu/faust-in-waardenburg/hoofdcategorie/waardenburg/faust-in-waardenburg	De legende van Faust en het pact met de duivel dat bij kasteel Waardenburg hoort	Particulier: Piet Waardenburg	Tekst
http://www.cuneralegende.nl/pages/legende_index.html	Vertelling van de Cuneralegende op de site van het Cunera Gilde uit Rhenen. Ook verdere informatie over Rhenen	Stichting Cunera Gilde	Tekst
http://itt.hu.nl/1501358/verantwoording_van_de_makers.htm	Legende van de Apenluiders van IJsselstein	Particulier: Wendy Yeung en Suzanne van der Tol in het kader van het 2e jaar van de lerarenopleiding	Tekst
http://www.amersfoortopdekaart.nl/#locaties/kei	Verklaring voor de bijnaam van Amersfoortse inwoners, namelijk 'keitrekkers'	Archief Eemland	Tekst
http://www.vvvoudewater.nl/	In Oudewater kun je, de enige plek in Europa, het bewijs halen dat je geen heks bent	VVV Oudewater	Tekst
http://utrechtseheuvelrug.punt.nl/?gr=791684	4 volksverhalen uit de Utrechtse heuvelrug	Particulier: Gerrit Verwoert	Tekst
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/nieuwb/phebust2.htm#top	De sage van de Phebustoren van kasteel Nieuwburg	Particulier: Ben Dijkhuis & Bernd Ooijevaar	Tekst
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/medembl/legenden_mythen.htm#inleiding	Site met 'legenden en mythen rondom het Medemblicker slot' (Kasteel Radboud te Medemblik)	Particulier: Ben Dijkhuis	Tekst
http://home.planet.nl/~dijkh287/kastelen/medembl/volksverhaal.htm#top	2 volksverhalen over het kasteel te Medemblik	Particulier: Ben Dijkhuis	Tekst
http://www.pelgrimsverhalen.nl/page/760/nl	Het hostiewonder van Amsterdam op een site vol pelgrimsverhalen. Verklaard waarom Amsterdam een bedevaartsoord is geworden	In 2011: Museum Catharijneconvent en Nederlands Genootschap van Sint Jacob. Project: Pelgrims. Onderweg naar Santiago de Compostela	Tekst

http://www.oud-edam.nl/cms_c01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?CustID=518&ComID=46&ModID=14756&ItemID=0&sessionid=-1	Sage van de zeemeermin van Edam, onder 'stadshistorie' en het kopje 'de Z van Zeewijf'	Vereniging Oud Edam	Tekst
http://www.waterlandtoenennu.nl/index.php?option=com_content&view=section&id=6&Itemid=87	Verhalenbank met sagen, legenden en verhalen uit Waterland. Verhalen zijn afkomstig uit de verhalenbank van het Meertens Instituut	In 2009: Waterlands Archief en openbare bibliotheek Waterland	Tekst
http://www.historielaren.nl/Internet/WebPages/Standard.asp?PageID=53	Ontstaanslegende van de St. Jansprocessie in Laren, kopje 'het dorp', 'religie', 'processie'	Historische Laren Kring	Tekst
http://www.pagowirensen.nl/wier-leg2.asp	Site met zowel geschiedenis als 4 legendes uit Wieringen e.o. met uitleg erbij. De legendes gaan over Sammelkes, Grebbe, graancirkels en de steen van Westerklijf	In 1997: Particulier: Jan-Simon Hoogschagen	Tekst
http://www.paardenburgh.nl/geschiedenis.php	Legende over de Paardenburgh in Bodegraven	Monumentale hoeve de Paardenburgh	Tekst
http://www.molensleven.nl/content/home/	Sagen, legenden en informatieve verhalen over molens in Zuid-Holland onder het kopje 'Molennysterie'	In 2011: Provincie Zuid-Holland in het kader van het themajaar 2011 'Leve de Molens'	Tekst
http://mysterieusvoorneputtewordpress.com/	Vier thema's verhalen: sagen en legenden, paranormale zaken, spoken en geesten en ufo's en graancirkels	???	Tekst
http://mysterieusgoereeoverflakkeewordpress.com/	Paranormale zaken, sagen en legenden en ufo's en graancirkels op Goeree-Overflakkee	???	Tekst
http://mysterieusrotterdam1.wordpress.com/	Paranormale zaken, sagen en legenden, spoken en geesten en ufo's en graancirkels in Rotterdam	???	Tekst
http://www.historischeverenigingoud-schipluiden.nl/publicaties/spoken/	Spookgeschiedenis rond de Hodenpijlse molen, onder kopje 'publicaties', 'spoken?'	In 2011: Historische Vereniging Oud-Schipluiden	Tekst
http://www.grotekerkdordrecht.nl/geschiedenis/een_legende/language:nl	Legende over Sint Sura en de bouw van de Grote Kerk in Dordrecht	In 2011: Grote Kerk Dordrecht, kopje 'Het Grote Kerk gebouw', 'geschiedenis', 'een legende'	Tekst
http://www.ontdekschiedam.nu/historie	De geschiedenis van Schiedam kent twee bijzondere vrouwen: Aleida, volgens de overlevering de oprichtster van de stad, en de heilige Lidwina. Beide vrouwen komen in dit stukje geschiedenis aan bod	Gemeente Schiedam en Stichting Promotie Schiedam	Tekst
http://www.bloedprocessieboxtel.nl/	Legende van de Heilig Bloedprocessie van Boxtel	In 2007: Heilig Bloedstichting	Tekst
http://kempen.jouwweb.nl/moppen	Moppen uit de Kempen. Ook onder het kopje 'gemeentes' bij 'Hoogeloon' is het verhaal van kabouterkoning Kyrie te vinden	???	Tekst

http://www.efteling.com/NL/Over-de-Efteling/Eftelingen/Efteldingen-Sprookjes.html	Alle sprookjes die in de Efteling, Kaatsheuvel gebruikt zijn, zijn hier terug te vinden	In 2011: De Efteling	Tekst
http://www.ommel-info.nl/geschiedenis%20uitgebreid.htm	Legende van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Ommel	Dorpsraad Ommel, kopje 'uitgebreide geschiedenis'	Tekst
http://www.sks-steenbergen.nl/archief/flodder.php	De legende van de Flodder op de site van de carnavalsstichting Steenbergen	Stichting Karnaval Steenbergen	Tekst
http://www.bibliotheekveldhoven.nl/vvv/eigenaardig/eigenaardig.html	Onder het kopje 'eigen-aardig' zijn (volks)verhalen en anekdotes uit Veldhoven e.o. te vinden	In 2009: VVV Veldhoven	Tekst
http://www.geschiedeniszeeland.nl/themas/verdrongen_geschiedenis/verhalen/	Kennismaking met de geschiedenis en het cultureel erfgoed van Zeeland, kopje 'volksverhalen en literatuur'	In 2006: Zeeuws Archief, SCEZ en Zeeuwse bibliotheek. Inmiddels werken ook het Zeeuws museum en de Zeeuwse gemeentelijke archieven mee	Tekst
http://www.plompetoren.nl/de_zeemeermin.php	Site over de Plompe Toren in Zeeland, met ter illustratie een volksverhaal uit de verhalenbank	De beheerders van de Plompe Toren	Tekst
http://www.hulstvestingstad.nl/bezienswaardigheden2.php?item=Reynaert de Vos&id=47	Het Middeleeuwse dierenepos over Reynaert de Vos	Stichting Bezoekersmanagement Hulst	Tekst
http://www.terneuzen.nl/Vrije_Tijd/Toerisme/Terneuzen_stad_van_de_Vliegende_Hollander	Legende van de Vliegende Hollander	In 2010: Gemeente Terneuzen	Tekst
http://www.vrouwenpolder.net/	Engelbezoek in Vrouwenpolder, onder het kopje 'informatie', 'geschiedenis'	Particulier: Rink Sipma	Tekst
http://www.westkapellecultuurbehoud.nl/geschiedenis/bijz-historische-onderwerpen?start=1	Willibrordlegende in Westkapelle, kopje 'geschiedenis', 'bijz. Historische onderwerpen', 'willibrordlegende'	Stichting Cultuurbehoud Westkapelle	Tekst
http://www.parochiewesterhoven.nl/patroonheilige.html	Volksverhaal over de patroonheilige van de Sint Servatius Parochie in Westerhoven	Sint Servatius Parochie Westerhoven	Tekst
http://www.zeelstschrijftgeschiedenis.nl/	Onder het kopje 'dorpsmysterie' wordt verteld over een vermeende pyromaan uit 1734, in het Eindhovens Dagblad	Stichting Zeelst schrijft Geschiedenis	Tekst
http://www.stichtingcarnavalzevenbergen.com/	Verhalen over het knijn en de zeemeermin van Zevenbergen	Stichting Carnaval Zevenbergen	Tekst
http://www.kasteelhoensbroek.nl/html/?me=4&su=4&si=1	3 legenden verhalen over kasteel Hoensbroek: De aap van Hoensbroek, de kerker en auvermoenmenkes	In 2001: Kasteel Hoensbroek, op verzoek van bezoekers	Tekst
http://users.cuci.nl/draak/legend/nopage-000.htm	Sagen en legenden van Zuid-Limburg	Particulier door iemand die zichzelf 'Draak' noemt. Wil verhalen bewaren op deze manier	Tekst
http://www.draaksteken.nl/index.php?id=2&sid=10	Legende St. Joris en de Draak onder kopje 'legende'	In 2009: Stichting Draaksteken Beesel	Tekst
http://www.geulle.com/geulle/geschiedenis/sagen.htm	5 sagen en legenden uit Geulle e.o. (Limburg)	In 1999: Groeten uit Geulle, Heemkundevereniging Gaol	Tekst

http://www.sintservaas.nl/htm/1a.htm	Legende van Sint Servaas, Maastricht	In 2001: Sint Servaas Basiek	Tekst
http://www.meerssen.nl/gmr/webgen.nsf/pages/0B27E6CB6C1226A2C1256B91003D2E4B?opendocument	Bloedwonder en brandwonder in de Kloosterkapel in Meerssen	Gemeente Meerssen	Tekst
http://www.mookennemiddelaar.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&pagid=37&stukid=50	Legende van Kiste Trui en de slag op de Mookerheide	Gemeente Mook en Middelaar	Tekst
http://www.roermond.nl/index13087.htm	Legende van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in 't Zand en de vondst van een Mariabeeldje in een waterput	Gemeente Roermond	Tekst
http://www.rk-kerken-sittard.nl/Historie/Agnetenberg.htm	Legende Mariabeeldje in Sittard	RK Kerken en parochies van Sittard	Tekst
http://www.kasteelvalkenburg.nl/default.asp?id=223	Legende over de broedermoord in kasteel Valkenburg, omgetoverd tot een spook-speurtocht voor kinderen	Stichting Kasteel Valkenburg	Tekst
Cat. 4: Niet-plaatsgebonden volksverhalen (sagen, legenden etc.)	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Ramayana	Een groot epos uit India over prins Ram, zijn broer Lakshmana en zijn vrouw Sita, opgedeeld in een aantal episodes terug te vinden op wikipedia als 'volksverhalen uit India'	Wikipedia	Tekst
http://www.volksverhalen.nl/	Een door Ruben Koman en Theo Meder gestart project naar volksverhalen per provincie. Alleen Groningen heeft een aantal reacties	In 2006: DOC Volksverhaal, Meertens Instituut, Uitgeverij Profiel en Dagblad van het Noorden	Tekst
http://www.verhalenbank.nl/	Verzameling volksverhalen, sprookjes, broodjeapverhalen etc. met uitleg, variaties van hetzelfde verhaal, opgetekend van verschillende vertellers	DOC Volksverhaal, Meertens Instituut	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Categorie:Volksverhaal	Wikipedia startpagina volksverhalen Nederland. Onderverdeling in: Broodjeapverhalen, sagen en sprookjes. Verder 200 artikelen in de categorie 'volksverhalen'	Wikipedia	Tekst
http://www.beleven.org/verhalen/	Een verzameling volksverhalen, sprookjes etc. (op 14-06-2011: 2024)	Stichting Beleven, een stichting voor culturele en kunstzinnige activiteiten	Tekst
http://www.andersenstories.com/nl/andersen_sprookjes/index	Vertaling van de sprookjes van H.C. Andersen in 7 talen: Nederlands, Engels, Frans, Duits, Deens, Spaans en Italiaans	???	Tekst
http://www.grimmstories.com/nl/grimm_sprookjes/index	Vertaling van de sprookjes van Grimm in 7 talen: Nederlands, Engels, Frans, Duits, Deens, Spaans en Italiaans	???	Tekst

http://nl.wikipedia.org/wiki/Ali_Baba_en_de_veertig_rovers	Het verhaal van Ali Baba en de 40 rovers	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Sinbad_de_zeeman	Het verhaal van Sinbad de Zeeman	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Assepoester	Het sprookje van Assepoester in de eerdere versie van Charles Perrault, vergeleken met de latere versie van de gebroeders Grimm	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/De_gelaarsde_kat	Het sprookje van de Gelaarsde Kat, afkomstig uit de vertelling van Moeder de Gans van Charles Perrault	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Doornroosje	Het sprookje van Doornroosje in de eerdere versie van Charles Perrault, vergeleken met de latere versie van de gebroeders Grimm	Wikipedia	Tekst
http://librivox.org/andersens-sproken-en-vertellingen-door-hans-christian-andersen/	Mp3's van het audioboek 'Sproken en vertelling van H.C. Andersen', gratis te beluisteren	Librivox: een initiatief van de V.S. om alle rechtevrije boeken online in audiovorm te presenteren. Dit betreft een Nederlandse opname van de sprookjes van Andersen	Audio
http://nl.wikipedia.org/wiki/Klein_Duimpje	Het sprookje van Klein Duimpje van C. Perrault	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Roodkapje	Het sprookje van Roodkapje van Grimme met een aantekening over de variant van C. Perrault	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Boer_Bezems,_boer_Blaren_en_boer_IJzer	Antwerps sprookje over drie boeren	Wikipedia	Tekst
http://nl.wikipedia.org/wiki/Aladin_en_de_wonderlamp	Het verhaal van Aladin en de wonderlamp	Wikipedia	Tekst
http://forum.teamkamer.nl/showthread.php?p=21928	Het verhaal van het kleurtje goud en de vlinder. Forum Teamkamer.nl	Teamkamer.nl: een website die het gebruik van websites door scholen promoot. Dit verhaal is afkomstig van het forum, erop gezet door 'Miek' op 19-08-2005, die het tegenkwam op haar stageschool	Tekst
http://www.etv.nl/index.cfm?act=programma.speel&pid=102&aid=1005	33 vertelde volksverhalen van etv, ook te zien op de 'vertelmuur' in de openbare bibliotheek van Amsterdam	Etv.nl Amsterdam i.s.m. ROC van Amsterdam, gesponsord door de gemeente A'dam en de Mondriaan Stichting	Video
http://www.vanatotzreeks.nl/	Website van SUN Uitgeverij over de Van A tot Z reeks, met o.a. volksverhalen/sprookjes etc.	SUN Uitgeverij (tegenwoordig uitgeverij Boom)	Tekst
http://www.meteo-maarssen.nl/sage_register.html	Site van het meteo-station in Maarsenbroek met sagen en legenden die iets met het weer te maken hebben	Meteo Maarssen	Tekst
http://denjobi.com/voorlezen/	Site met (momenteel) 56 luistersprookjes, van Grimm, Andersen, 1001 nacht, Perrault en Basile	In 2006: ???	Audio
http://www.omroepumor.nl/	Verhalen, anekdotes, moppen uit de wereld van de spoorwegen	Particulier: Freek Dijkstra	Tekst
http://volksverhalen.eenpunt.nl/verhalen.html	Startpagina voor volksverhalen	???	Tekst

http://www.annabee.net/	Startpagina voor verhalen in allerlei verschillende categorieën, waaronder sprookjes, legende, mythen en kabouterverhalen	???	Tekst
http://www.broodjeap.nl/	Website met meer dan 600 broodjeapverhalen/stadslegendes	In 1996: Particulier Patrick Arink, bedrijf De Schrijverij	Tekst
http://www.anekdots.net/1o-verzicht.html	Website met Anekdoten, gegroepeerd naar personen die de hoofdrol in de anekdote spelen	Particulier: Patrick Arink, bedrijf De Schrijverij	Tekst
http://blog.seniorennet.be/saagje/	Volksverhalen in 23 categorieën, van iemand die naar eigen zeggen een wild idee kreeg en een blog met volksverhalen oprichtte	In 2009: Particulier 'Saagje'	Tekst
http://www.scribd.com/doc/10860322/volksverhalen	16 pagina's met volksverhalen/sprookjes	Particulier: 'Listoria'	Tekst
http://alexandrarijsdijk.blogspot.nl/17933/het+verhaal+van+de+vlinder..html	Het verhaal van de vlinder. Eigen website van Alexandra Rijsdijk: blog over 'gezondheid'	Particulier: Alexandra Rijsdijk	Tekst
http://www.kindopaarde.nl/het-verhaal-van-de-vlinder/	Het verhaal van de vlinder. Kind op aarde, website met opvoedhulp voor ouders met hooggevoelige kinderen	Particulier: Ineke	Tekst
Cat. 5: (Kinder)verhalen (fictie)	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:
www.youtube.com/watch?v=6RoZsaDhsW0	Het verhaal van fjordenpaard Super Guus: voorbeeldje van vertellingen op YouTube	YouTube	Video
http://www.kinderverhalen.nl/	Kinderverhalen, in 4 categorieën: over kinderen, dierenverhalen, sprookjes en andere fantasieverhalen en tienerverhalen	Particulier: Birgit	Tekst
http://www.hildaspruit.nl/	Verhalen van Hilda Spruit. Kinderverhalen, kindergedichten, korte verhalen, verhaaltjes 'uit het leven gegrepen' en gedichten	Particulier: Hilda Spruit	Tekst
http://kids.flevoland.to/verhalen/	Kindersite met o.a. een afdeling 'verhalen'	Flevokids	Tekst
http://www.verhaaltjesvoorlezen.nl/	Verhalen om aan kinderen voor te lezen.	In 2011: ???	Tekst
http://www.webtales.org/webtale.php?SID=748	Forum met allerlei soorten verhalen, gedichten, herinneringen, ervaringen etc. Vervolg op de per 1 april 2011 uit de lucht verdwenen www.verhalensite.nl	In 2011: Particulier: 'Max41 en ragazza'	Tekst
http://www.angelfire.com/journal/verhalen/	Website met een aantal verzamelde verhalen, lang geleden opgericht door Jessica de Korte	Particulier: Jessica de Korte	Tekst
http://www.verhalenlezen.nl/	Verzamelde verhalen	In 2005: ???	Tekst
http://www.appetjap.nl/index.php	Verhalen om aan kinderen voor te lezen, waarbij ze ook zelf verhalen kunnen schrijven en opsturen naar de site	???	Tekst
http://kinderverhalen.eigenstart.nl/	Startpagina voor kinderverhalen	???	Tekst

http://www.vertelcultuur.nl/	Website van de Stichting Vertelcultuur, opgericht in 2008, een overkoepelende stichting voor instellingen op het gebied van vertellen zoals Doc Volksverhaal, het Meertens Instituut, Profiel Uitgeverij, Vertel eens... etc.	Stichting opgericht vanuit particulieren van verschillende organisaties	Tekst
http://www.anansimasters.nl/home.html	Opnames waarin vertellers uit verschillende culturen hun versie van verhalen van Anansi vertellen	Project 'Anansimasters' is van de Stichting Vista Far Reaching Visuals.	Video
http://www.verhalenwebsite.nl/	Website met verhalen in verschillende categorieën: fantasie, feeën, ontmoetingen, horror, Jessica, vierspan, sprookjes en Hugo&Bono	Particulier: Peter en Suzanne Eekhout	Tekst
http://verhalen.startpagina.nl/	Startpagina voor sites die op een manier iets te maken hebben met 'verhalen'	???	Tekst
http://verhalen.startkabel.nl/	Startpagina voor sites die op een manier iets te maken hebben met 'verhalen'	???	Tekst
http://www.korteverhalen.nl/	Website waarop in allerlei verschillende categorieën verhalen worden geplaatst	???	Tekst
http://www.waarden.org/werkpl/lesmat/verhalen/index.html	Website voor leraren in het basisonderwijs over waarden en normen en het gebruik van verhalen in dat lesmateriaal	Ministerie OCW	Tekst
http://www.vertellen.nl/	Website van 'Het verhalenbedrijf' van verteller Marco Holmer	Marco Holmer	Informatief: tekst
http://www.verteltheater.nl/1/	Theaterbureau dat zich specialiseert in het vertellen van verhalen voor jeugd en volwassene	Theaterbureau 'Het verteltheater'	Informatief: tekst
http://www.litteken.net/index2.php : Valt in de categorie 'ziektesverhalen/-ervaringen' Van iedere denkbare ziekte bestaat wel zo'n site	Verhalen verzameld door EHBH (Eerste hulp bij herinneringen) over verwondingen en opgelopen littekens	EHBH	Video
http://www.tuinaanzee.nl/index.php	Informatiesite over vertelster Nancy Wiltink, met o.a. een aantal van haar mogelijke verhalen. Ze profileert zichzelf onder de naam 'Tuin aan Zee'	Particulier: Nancy Wiltink (als Tuin aan Zee)	Tekst
http://www.dromendeeven.nl/	Spiritueel getinte website met verhalen	Particulier initiatief: o.a. Bernadette en Claasje	Tekst
http://www.zinnigeverhalen.nl/	Zinnige verhalen': verzameling verhalen, opgetekend door Erich Kaniok, vader van Leo Kaniok. Vertellingen en sprookjes met een spirituele inslag	In 2005: Particulier: Leo Kaniok; opvolger van www.spiritueleverhalen.nl	Tekst en audio
Cat. 6: Canons & geschiedschrijving	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:

http://www.hetverhaalvangroningen.nl/	Canon + verbeelding van Groningen	Collectief: Huis van de Groninger Cultuur, RHC Groninger Archieven, het Museumhuis, Libau, de Provinciaal Archeoloog, Stichting Oude Groninger Kerken, Stichting Groninger Landschap, Biblionet, Groninger Forum	Tekst, audio, video
http://ivak.net.qdc-04.nl/wiki/index.php/Hoofdpagina	Canon van Fivelingo, speciaal voor het onderwijs in wikipediavorm	In 2008: IVAK de cultuurfabriek	Tekst
http://www.robintimo.nl/verhalen.php	De geschiedenis van Wagenborgen in WOII, verteld als verhaal	In 2005: Gemeente Delfzijl	Tekst
http://www.schierweb.nl/16.htm	Verhalen over en herinneringen aan Schiermonnikoog	In 2011: Particulier: Ed Kieckens	Tekst
www.11en30.nu	Canon van Friesland	Tresoar en Afûk	Tekst en video
www.dieluydenvanthoogeveen.nl/canonvanhoogeveen/	Canon van Hoogeveen	In 2008: Marga Zwiggelaar (cultuurhistoricus) en Albert Metselaar (kerkhistoricus)	Tekst
http://website.historischcoevorden.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=95	Canon van Coevorden	In aanbouw: Historische Vereniging Coevorden	Tekst
http://www.historischevereniginggemeentebeilen.nl/jeugdher/jeugd.htm	Uitwerking van jeugdherinneringen van een Oud-Beiler uit 1937-1938, voorzien van fotomateriaal en verwerkt in een ppt.	Historische Vereniging Gemeente Beilen i.s.m. Uitgeverij Drenthe	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/holten	Canon van Holten	In 2009: Oudheidkamer Hoolt'n	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/deventer	Canon van Deventer	In 2009: Werkgroep Deventer Onvoltooid Verleden Tijd (DOVT)	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/kampen	Canon van Kampen	Stichting Kamper Canon	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/land-van-vollenhove/blokzijl	Canon van Blokzijl	Machteld Strijkert en Marie Doosje	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/salland/nieuwleusen	Canon van Nieuwleusen	Historische Vereniging "Ni'jluusn van Vrogger"	Tekst
www.regiocanons.nl/overijssel/twente/ootmarsum	Canon van Ootmarsum	In 2009: IJsselacademie	Tekst
http://www.regiocanons.nl/overijssel/salland/olst	Canon van Olst	In 2011: Stichting 't Olster Erfgoed	Tekst
http://www.regiocanons.nl/overijssel/twente/enter	Canon van Enter	In 2011: Stichting Oudheidkamer Enter	Tekst
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/hcoroot/hoofdnavigatie/het_verhaal_over/introductie/Week+van+de+Geschiedenis/default.htm	Verhalen over de geschiedenis van Overijssel, opgesteld in de nieuwsbrief van het Historisch Centrum Overijssel (HCO) en gepubliceerd op de website. Verhalen geschreven aan de hand van archiefstukken	Historisch Centrum Overijssel	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland# gelderland	De Gelderse Canon	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland# nijmegen	Canon van Nijmegen	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland# culemborg	Canon van Culemborg	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst

www.mijngelderland.nl/gelderland#lingewaard	Canon van Lingewaard	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#arnhem	Canon van Arnhem	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#ruurlo	Canon van Ruurlo	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#ermelo	Canon van Ermelo	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#harderwijk	Canon van Harderwijk	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#nijkerk	Canon van Nijkerk	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#putten	Canon van Putten	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
www.mijngelderland.nl/gelderland#lochem	Canon van Lochem	In 2010: Stichting Gelders Erfgoed	Tekst
http://www.historischekringgente.nl/gendtsecanon.html	Canon van Gendt	In 2009: Historische Kring Gendt	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/zuidoost	Canon van Utrecht, regio zuidoost	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/noordwest	Canon van Utrecht, regio noordwest	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/zuidwest	Canon van Utrecht, regio zuidwest	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/eemland	Canon van Utrecht, regio Eemland	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
www.regiocanons.nl/utrecht/onderwijsanon	Onderwijsanon van Utrecht	Landschap Erfgoed Utrecht	Tekst
http://www.collectieutrecht.nl/	Verhalen over de geschiedenis van Utrecht, gerangschikt op thema en op plaats verteld door het cultureel erfgoed als getuigen van de geschiedenis van de provincie Utrecht	Landschap Erfgoed Utrecht is de oprichter. Vrijwel alle Utrechtse erfgoedinstellingen met een collectie werken er aan mee	Tekst
www.canonvanamsterdam.nl	Canon van Amsterdam	In 2006: Instituut voor Publiek en Politiek en Platform Amsterdam Samen	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/zaanstreek	Canon van de Zaanstreek	Initiatief: Cultureel Erfgoed Noord-Holland. Uitvoering: kenners van de regio	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/alkmaar	Canon van Alkmaar	Regionaal Archief Alkmaar, Alkmaarsche Courant, gemeente Alkmaar, Historische Vereniging Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar en Bibliotheek Kennemerwaard	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/west-friesland	Canon van West-Friesland	Initiatief: Cultureel Erfgoed Noord-Holland. Uitvoering: kenners van de regio	Tekst
www.regiocanons.nl/noord-holland/noordkop	Canon van de Noordkop	In 2009: Stichting entoenu	Tekst
www.zijpermuseum.nl/canon	Canon van (de) Zijpe	Gerard van Nes en Frank van Loo	Tekst

http://www.noord-hollandsarchief.nl/canon-van-haarlem/85/	Canon van Haarlem	Haarlems Dagblad/OHC, Historische Vereniging Haerlem, Noord-Hollands Archief en Gemeente Haarlem	Tekst
http://www.oud-edam.nl/cms_c01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?sessionid=-1&CustID=518&ComID=46&ModID=12017&ItemID=0	Canon van Edam	Vereniging Oud Edam	Tekst
http://www.tussenvechteneem.nl/canon/index.htm	Historische canon tussen Vecht en Eem	Stichting Tussen Vecht en Eem en Stichting Omgevingseducatie	Tekst
http://www.historischewerkgroepsaarndam.nl/historie/historie.asp	Historische canon van Spaarndam, speciaal gemaakt voor het onderwijs en ook in boekvorm uitgegeven	In 2009: Historische werkgroep Spaarndam	Tekst
http://www.scoronlo.nl/	Site van de Cultuur-Historische Vereniging Scoronlo (uit Schoorl). Onder kopje 'geschiedenis' worden 5 hoogtepunten uit de geschiedenis van Schoorl als verhaal gepresenteerd	Cultuur-Historische Vereniging Scoronlo	Tekst
http://www.sprekendegevelsal-kmaar.nl/	7 bijzondere huizen in Alkmaar, waarover het historische verhaal verteld wordt	Gemeente Alkmaar	Tekst en video
http://www.koedijk.org/bewoners.html	Biografie-achtige verhalen over vroegere bewoners van Koedijk	Historische Vereniging Koedijk	Tekst
http://www.hetverhaalvanalkmaar.nl/	Erfgoedportal over Alkmaar voor mensen die meer willen weten over Alkmaar en haar bewoners	Gemeente Alkmaar	Tekst
http://www.vereniginghistorischpurmerend.nl/Verhalen.aspx?action=Archief&verhaalid=35	Geschiedkundige verhalen van de historische vereniging Purmerend	In 2006: Historische Vereniging Purmerend	Tekst
www.regiocanons.nl/zuid-holland/zuid-holland	Canon van Zuid-Holland	Provinciaal Historisch Centrum (PHC) van het Erfgoedhuis Zuid-Holland	Tekst
www.goudsecanon.nl	Canon van Gouda	In 2009: stuurgroep Goudse Canon	Tekst
www.regiocanons.nl/zuid-holland/rijnland	Canon van Rijnland	Hoogheemraadschap van Rijnland	Tekst
www.regiocanons.nl/zuid-holland/leidschendam-voorborg	Canon van Leidschendam-Voorburg	Gemeente en Stads museum Leidschendam-Voorburg, vereniging erfgoed Leidschendam en het gemeentearchief	Tekst
www.deleidsecanon.nl	Canon van Leiden	In 2008: Burgemeester Henri Lenferink	Tekst
http://www.streekarchiefgo.nl/pages/canon.php	Canon van Goeree-Overflakkee	In 2010: Streekarchief Goeree-Overflakkee	Tekst
www.voornewiki.nl/category/geschiedenis-canon	Canon van Voorne-Putten en Rozenburg	In 2009-2012: Denktank Cultuurbereik 'Voorne in alle staten'	Tekst
http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/tijdljn	Tijdljn van Vlaardingen, in feite een canon zonder dat het canon heet	In 2008: Vlaardings Archeologisch Kantoor (VLAK)	Tekst
http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/verhalen	Verhalen van Vlaardingen. Momenteel (29-06-2011) staan er 82 verhalen op de site	In 2008: Vlaardings Archeologisch Kantoor (VLAK)	Tekst

www.regiocanons.nl/flevoland/flevoland	Canon van Flevoland	Museum, archief en studiecentrum Nieuw Land	Tekst
http://www.canonnoordoostpolder.nl/easycontent.eu/asp/in_vado.asp?t=show&var=959	Canon van de Noordoostpolder	Stichting Canon van de Noordoostpolder	Tekst
http://www.peradresalmere.nl/canon2/	Canon van Almere	Het Raadspanel en Leefbaar Almere	Tekst
www.ossecanon.nl	Canon van Oss	Stichting Doen en de Gemeente Oss	Tekst
http://www.tijdmachinetilburg.nl/	Tijdmachine Tilburg	Regionaal archief Tilburg i.s.m. Stadsmuseum Tilburg	Tekst
http://www.tijdmachineoosterhout.nl/	Tijdmachine Oosterhout	Regionaal archief Tilburg i.s.m. Stadsmuseum Tilburg	Tekst
http://www.buurtbankbrabant.nl/	Verhalen over voorwerpen, gebouwen, documenten en foto's in en over Brabant om zo het verhaal van Brabant compleet te maken	In 2009: Erfgoed Brabant: project 'Buurtbank Brabant'	Video
http://www.thuisinbrabant.nl/	De geschiedenis van Brabant verteld aan de hand van thema's en tijdvakken, met links naar de musea die bij de tijdvakken horen	Audax Textielmuseum, BHIC, Erfgoed Brabant, Kring van Archivarissen in Noord-Brabant, Noordbrabants Museum, Provincie Noord-Brabant en UvT	Tekst
www.geschiedeniszeeland.nl/temas/canon	De Zeeuwse Canon	In 2008: Zeeuws Archief, Zeeuwse Bibliotheek, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ), Zeeuws Museum en de Zeeuwse gemeentelijke archieven	Tekst
http://www.canonvanvlissingen.nl/	Canon van Vlissingen	Van Velde publicatiefonds	Tekst
http://www.zeelandmuseumland.nl/filmindex.html	48 verfilmde vertellingen waarin de musea van Zeeland worden gepresenteerd aan de hand van bijzondere voorwerpen uit de collecties	Vereniging Zeeuwse musea	Video
http://www.herv-gem-st-annaland.nl/infopages/Historie.htm	De geschiedenis van Zeeland, het eiland Tholen, en specifiek Sint-Annaland, met een hoofdstuk over de bijnaam 'Het toverkot' en een hoofdstuk over het Wonder van Sint-Annaland (H10 + H11)	In 2005: Hervormde Gemeente Sint-Annaland	Tekst
www.canonvanlimburg.nl/home/home.html	Canon van Limburg	In 2010: BV Limburg, de provincie Limburg en het Limburgs Geschieden Oudheidkundig Genootschap (LGOG)	Tekst
www.canonleudal.nl	Canon van het Leudal	In 2010: Studiegroep Leudal	Tekst
www.canondoerrade.nl	In aanbouw: Canon van het Plateau van Doerrade	In 2012: Stichting Plateau Doerrade	Tekst
http://www.wellernet.nl/page_subhome.aspx?id=29	Verhalen over de wijken Heerlerbaan, Heerlerheide, Brunssum, Heerlen-Centrum en Schinveld. Iedere wijk heeft een kopje 'verhalen over uw wijk' waarin de geschiedenis van de wijk wordt beschreven	Weller woningcorporatie	Tekst
Cat. 7: Oorlogsherinneringen	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:

http://www.waddenindeoorlog.nl/interviews/	Interviews met waddeneilandbewoners die daar WOII hebben meegemaakt en hun herinneringen nu delen	Stichting Waddencentra, Luchtvaart- en Oorlogsmuseum, Stichting De Noordwester, Gemeente Terschelling, 't Behouden Huys, Stichting Amelander Musea, Stichting de Ouwe Pôlle, Stichting 't Heer en Feer, Stichting Natuurmonumenten en de "Vredenhof"	Video
http://www.helderse.net/index2.php	Website waarop men bezig is verhalen over WOII vanuit Den Helder te verzamelen	Helderse-oorlogsjaren	Tekst
http://www.verzetsmuseum.org/kinderen/nl/digitale_expo/speelgoed	Oproep vanuit het verzetsmuseum om de verhalen van kinderen in WOII te reconstrueren aan de hand van voorwerpen (zoals speelgoed). Dit komt in het nieuw op te richten kindermuseum, klaar in 2013	Verzetsmuseum, Amsterdam	Tekst en video
http://www.verzetsmuseum.org/tweede-wereldoorlog/nl/themas/levensverhalen	5 verhalen van mensen die tijdens WOII in het verzet zaten	Verzetsmuseum, Amsterdam	Video
http://www.verzetsmuseum.org/museum/nl/collectie/filmin-terviews	Herinneringen van ooggetuigen van WOII: 15 interviews op video. Wordt nog aangewerkt	In 2009: Verzetsmuseum, Amsterdam	Video
http://www.jhm.nl/bezoek/mediatheek/tweeduizend-getuigen-vertellen	2.000 joodse getuigenverhalen over WOII, afkomstig uit het archief van het USC Shoah Foundation Institute	Joods Historisch Museum in het kader van 'Erfgoed van de Oorlog'	Video
http://hetverhalenarchief.nl/kinderen-over-foute-ouders/	In het kader van het project 'Open Archief' vertellen kinderen van 'foute ouders' (WOII) hun levensverhaal	In 2008: NIOD i.s.m. Werkgroep Herkenning en Stichting Cogis	Tekst
http://getuigenverhalen.nl/	Oral-historyprojecten om de herinnering aan WOII levend te houden	NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en Data Archiving and Networked Services (DANS) in het kader van het project 'Erfgoed van de Oorlog' van het ministerie van VWS	Video
http://getuigenverhalen.nl/projecten/het-molukse-perspectief-oorlogstijd	48 interviews met Molukkers over het Molukse perspectief in oorlogstijd, en de komst van de Molukkers naar Nederland in 1951	Oral-history project Museum Maluku	Video
http://www.sobiborinterviews.nl/	Onderdeel van het project 'Erfgoed van de Oorlog': interviews met overlevenden van Sobibor, 2 Poolse omwonenden en 1 overlevende van Auschwitz	NIOD	Video
http://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/getuigenverhalen	Getuigenverhalen van overlevenden van WOII	Nationaal Comité 4 en 5 mei	Tekst, audio, video
http://www.lategevolgenvansobibor.nl/	Getuigenverhalen van overlevenden van Sobibor ter correctie van het beeld dat alle Nederlandse Joden in Auschwitz zijn omgekomen	In ontwikkeling: Stichting Sobibor en prof. dr. Selma Leydesdorff	Tekst, audio, video
http://www.robintimo.nl/verhalen.php	De geschiedenis van Wagenborgen in WOII, verteld als verhaal	Gemeente Delfzijl	Tekst
http://www.kampwesterbork.nl/museum/	Project 'Verhalen van een plek' in het museum Kamp Westerbork	Herinneringscentrum Kamp Westerbork	Tekst

http://persoonlijke-verhalen.holocaust.klup.nl/	Startpagina voor verhalen van overlevenden van de Holocaust in allerlei verschillende categorieën	In 2000-2009: Klup.nl	Tekst
http://www.dwangarbeidersapeldoorn.nl/verhalen-2/	Verhalen uit Apeldoorn over '40-'45	Stichting Dwangarbeiders Apeldoorn '40-'45	Tekst
http://www.katwijkoorlog.nl/specials_menuspecials	Herinneringen aan Katwijk in WOII	Katwijk in Oorlog	Tekst
Cat. 8: Verhalen en herinneringen van immigranten en andere 'buitenbeentjes'	Inhoud website:	Opgericht door:	Tekst, audio, video:
http://www.hetverhaalvanindie.nl/	Overzichtstentoonstelling in Bronbeek. Vaste expositie over de Nederlandse koloniale aanwezigheid in Zuid-Oost Azië	het Indisch Herinneringscentrum Bronbeek en het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek	Tentoonstelling
http://www.javanenindiaspora.nl/interviews	Verhalen van Indonesiërs en Surinamers, opgetekend aan de hand van interviews, inclusief de opnames van de interviews	In 2009: Project van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en de Stichting Comité Herdenking Javaanse Immigratie (Stichji)	Tekst en video
http://www.vrouwenverhalen.nl/	Verhalen voor en door vrouwen	Online Magazine van Insert Internetuitgeverij	Tekst
http://stichji.javanen.nl/javaaanse-database.html	Verhalenarchief, onderdeel van vertel het na	Stichting Comité Herdenking Javaanse Immigratie	Tekst
http://ijzerenvogel.ntr.nl/category/afleveringen/	Zesdelige documentaire over Turkse en Marokkaanse immigrantenvrouwen	IDTVDocs en NTR	Video
http://www.onzeplek.nl/cms/publish/content/showpage.asp?themeid=5	Plaats voor eigen verhalen over hobby's van Indiërs	Stichting Pelita	Tekst
http://www.virtueelindie.nl/	Reconstructie van de geschiedenis van Nederlands-Indië aan de hand van persoonlijke vertellingen/herinneringen	Stichting Pelita	Audio, video, tekst en animatie
http://lhwebtv3.noterik.com/webtv2/generic.home	Persoonlijke herinneringen aan het verblijf in Nederlands-Indië en de verhuizing naar Nederland, vastgelegd op video. Ook aandacht voor Indische identiteit	Stichting Levende Herinneringen: project 'Levende Herinneringen (LH)'	Video
http://caribische.verhalenvanger.nl/	Reacties van Surinamers en anderen afkomstig uit het Caribische gebied op historische filmfragmenten en verhalen over hun inburgering en leven in Nederland	Imagine IC en Stichting Indische Cultuur	Tekst
http://www.verhalenvanger.nl/	Reacties van Molukse en Indische mensen op historische filmfragmenten en verhalen over hun inburgering en leven in Nederland	Imagine IC en Stichting Indische Cultuur	Tekst
http://www.haargeschiedenis.nl/	Verhalen van Marokkaanse, Surinaamse en Nederlands-Indische vrouwen over hun moeders, grootmoeders of zichzelf	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis	Tekst

http://www.iiav.nl/nl/databases/videohistory/index_overhetproject.html	Verhalen uit de Tweede Feministische Golf: een videogeschiedenisproject van Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis: Project 'Verhalen uit de Tweede Feministische Golf'	Video
http://www.aletta.nu/aletta/content/32407/interviewarchief	Interviewarchief met interviews van oral historyprojecten	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis	Tekst en video
http://www.backinabite.talktoaletta.nu/herinneringen/	Verhalen van vrouwen uit verschillende landen die aan de hand van recepten vertellen over hun verleden	Aletta Instituut voor vrouwengeschiedenis, project 'Back in a bite'	Tekst en video
http://www.vijfeeuwenmigratie.nl/	5 eeuwen migrantengeschiedenis in Nederland, met bijdragen van (amateur)historici en persoonlijke herinneringen	Project van het Centrum voor de geschiedenis van migranten (CGM) i.s.m. het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG).	Tekst, audio, video
http://xpaths.designserver.nl/index.php	Vertellingen van Turkse, Marokkaanse en Molukse immigranten. Over Marokkaanse bruiden/bruidegoms wordt nog een website aangelegd	Site o.a. m.m.v. museum maluku (Utrecht) met verhalen over Molukse woonoorden en Turkse gezinshereniging. xpaths: webtentoonstelling	Tekst, audio, video